

Мэлс Левонович АВАКЯН

художник, педагог

25 декабря 1938 г. – 22 декабря 2013 г.

22 декабря исполнился год со дня смерти малоюрославецкого художника Мэлса Левоновича Авакяна, не дожившего до своего 75-летия – 25 декабря 2013 г. – трёх дней.

Я не вправе относить себя к его друзьям, но наше общение, начавшееся в 1997 году по моему журналистскому интересу, поддерживалось моей любовью к искусству.

Мэлс Авакян родился 25 декабря 1938 года в городе Степанакерте Нагорно-Карабахской автономной области, входившей в то время в состав Азербайджанской ССР. В 1957 г. поступил в Бакинское художественное училище.

В 1958-м или 1959 г. (точнее пока не могу сказать) Мэлс Авакян был призван на срочную службу в Советскую армию. В армии он, по его словам, «задержался».

До поступления в вуз успел поработать с января по август 1963 года художником-маляром 4-го разряда на Степанакертской автобазе.

С сентября 1963-го до 1 июля 1968 г. учился в Московском текстильном институте на факультете прикладного искусства. В годы учёбы с ноября 1965-го по апрель 1966 года параллельно работал маляром 4-го разряда в спецуправлении № 84 треста «Мосотделстрой № 2».

Был распределён в Свердловское кожгалантерейное объединение «Звезда», где работал старшим инженером-модельером с сентября 1968-го по август 1971 г. В сентябре 1971 г. перешёл преподавателем живописи и рисунка в Свердловское художественное училище. В январе 1972 г. стал ассистентом кафедры рисунка, живописи и скульптуры Уральского филиала Московского архитектурного института (УФ МАРХИ). В сентябре 1972 г. филиал МАРХИ был преобразован в Свердловский архитектурный институт, а кафедра стала называться кафедрой художественной обработки материалов и скульптуры. В октябре 1973 г. Мэлс выдержал конкурс на должность старшего преподавателя, на которой пребывал до августа 1974 г.

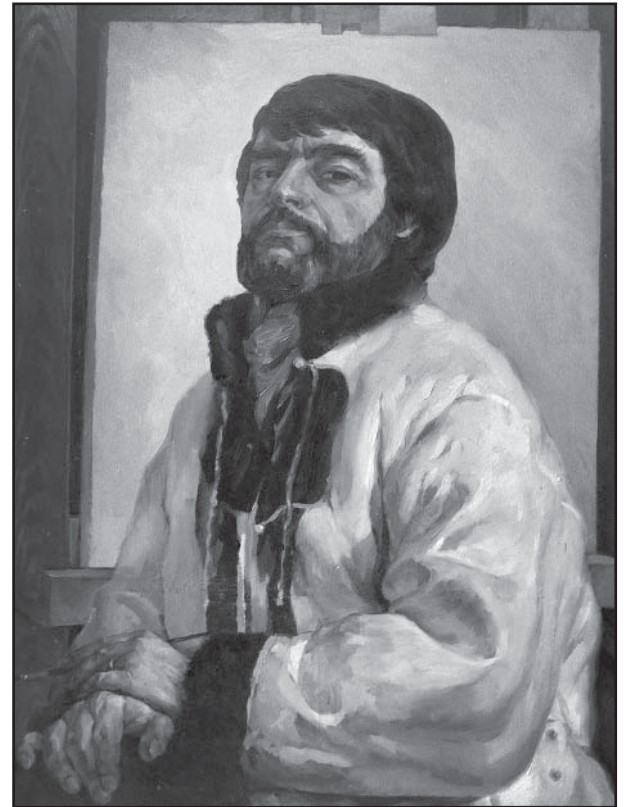
В этом августе Мэлс и переезжает с семьёй в Малоюрославец. Новый учебный год он начинает преподавателем рисунка, живописи и композиции детской художественной школы г. Обнинска, в августе 1975 г. переходит в Малоюрославецкую детскую художественную школу, где преподаёт рисунок, живопись и скульптуру по май 1978 г. В июне 1978 г. зачислен по конкурсу преподавателем, в

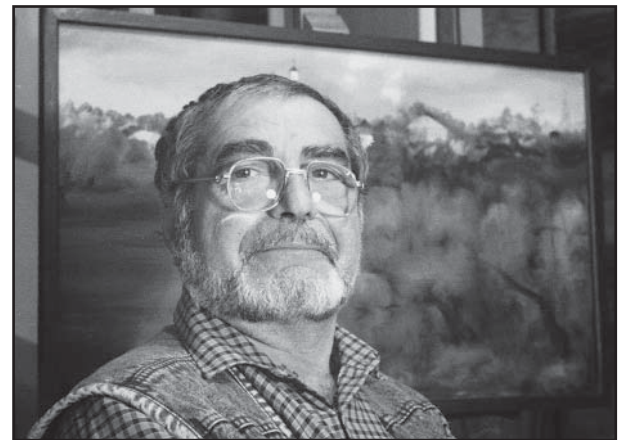
Дельфиниум. Холст, масло.

октябре 1980-го – старшим преподавателем кафедры рисунка МАРХИ, проработал там до июля 1985 г. С этого же месяца и до марта 1992 г., до ликвидации предприятия, был главным художником художественно-оформительской мастерской при Малоюрославецком районном Доме культуры. С этого времени и до конца 1998 г. – возраст ещё не пенсионный – записей в трудовой книжке нет. 1999 – 2002 гг. – множество мелких

Как он менялся

Автопортрет. 1976. Холст, масло.

31.08.1998.

Фото Сергея ИКРЯНИКОВА.

06.12.2013 16:50:45. Осталось две недели...

Фото Сергея ИКРЯНИКОВА.

художественно-педагогических должностей. С ноября 2005 г. снова преподавал в Малоярославецкой детской художественной школе.

Мэлс Леонович Авакян постоянно участвовал в художественных выставках разных уровней вплоть до российского. С 2006 г., с момента создания, входил в творческое объединение малоярославецких художников «Вернисаж». Произведения Мэлса Авакяна находятся в российских и зарубежных частных коллекциях, а также в Музее истории города Обнинска, в Малоярославецкой картинной галерее им. Е. А. Чернявской и в городском центре искусств в Боровске.

Сергей ИКРЯНИКОВ,
главный редактор журнала «Калужское слово».

Натюрморт с виноградом. 2008. Холст, масло.

ПЕРВАЯ МИРОВАЯ

ОТ САРАКАМЫШСКОЙ ОПЕРАЦИИ – К ГЕНОЦИДУ АРМЯН

В этот день ровно 100 лет назад – в 1914 году – в районе Саракамыша разведчики 1-й Кавказской казачьей дивизии захватили в плен командира полка турецкой армии, который на допросе показал, что в район Саракамыша прибыл начальник турецкого Генштаба генерал Энвер-паша. Это был пролог к началу знаменитой Саракамышской наступательной операции русской армии на Кавказском фронте, в ту первую военную кампанию Первой мировой войны. Напомним, как говорится, исходную диспозицию.

В начале ноября Османская империя одной из последних, но вступила в войну на стороне Германии и Австро-Венгрии. Однако показательно, что объявлена война была только России, Сербии и Черногории. Наши западные союзники по Антанте остались до поры в стороне. Тогда же турецкий флот совершил набег или налет на российские черноморские порты – Одессу, Севастополь, Новороссийск. В свою очередь русская Кавказская армия перешла границу на северо-востоке и двумя колоннами (одна – из Карса на Эрзерум, другая – из Эривани на Алашкерт) начала продвигаться вглубь турецкой территории. Всего за четыре дня в общем-то немногочисленные части – в пересчете на батальоны около 60-ти – преодолев горные перевалы, овладели Баязетом, Диадином, Алашкертом. Кроме того, казачья конница заняла опорные пограничные посты в районе турецко-персидской границы, надежно прикрыв фланги.

Итак, к середине декабря Кавказская армия, повторяем, ограниченными силами – потому что два корпуса из Закавказья были брошены на Западный фронт против немцев – заняла территорию от побережья Черного моря до озера Ван протяженностью свыше 350 километров. Конечно, следовало ожидать ответа со стороны противника, и он последовал. Три корпуса турецкой пехоты начали в

этот день свой обходной маневр, пытаясь зайти в тыл и расчленив две упомянутые ранее русские группировки. Поначалу туркам сопутствовал успех, они потеснили Ольгинский отряд генерала Истомина, но, скорее всего, этим дело бы и ограничилось, если бы не странное поведение командующего Кавказской армией генерала Мышлаевского. Он находился в самом Саракамыше, который успешно оборонялся, но внезапно отдал приказ к отступлению, а сам поспешно выехал в Тифлис. В этой ситуации командир 2-го туркестанского корпуса генерал Юденич – да, да, тот самый, который станет известным в Гражданскую – взял командование армией на себя, продержался на оборонительных рубежах вокруг Саракамыша до подхода резервов, а затем, уже в первые дни января 1915 года, отбил у турок Баязет, а спустя еще два дня окружил и взял в плен весь 9-й турецкий пехотный корпус. Таким об-

разом, цель наступления русской армии в Закавказье была достигнута, захвачен и укреплен надежный плацдарм в районе исторической области Великая Армения, с которого в дальнейшем будет проведено успешное наступление на Эрзерум.

Существенным фактором этого успеха было содействие местного армянского населения русским войскам. Жители в массовом порядке помогали как проводники, разведчики, обеспечивали тыл; добровольцами, или охотниками, как их тогда называли, вступали в русскую армию. Не случайно многие историки темы считают, что массовый геноцид 1915 года – истребление турками этнических армян, проживавших на востоке Османской империи, был в том числе и актом мести за военные поражения турок в этом регионе в первую зиму Первой мировой войны.

Андрей СВЕТЕНКО.

Известно, что факт Геноцида армян в Османской империи 1915 г. (Armenian Genocide) признан многими государствами. Первым это в 1965 году сделал Уругвай, примеру которого последовали Россия (1995 г.), Франция (2001 г.), Италия (2000 г.), Германия (2005 г.), Голландия (2004 г.), Бельгия (1998 г.), Польша (2005 г.), Литва (2005 г.), Словакия (2004 г.), Швеция (2010 г.), Швейцария (2003 г.), Греция (1996 г.), Кипр (1982 г.), Ливан (1997 г.), Канада (1996 г.), Венесуэла (2005 г.), Аргентина (1993 г.), Чили (2007 г.), Ватикан (2000 г.), Боливия (2014 г.). Геноцид армян признали также Европейский парламент и Всемирный совет церквей. Официально признали и осудили Геноцид армян, а также объявили 24 апреля Днем памяти жертв Геноцида армянского народа 43 из 50 штатов США. Парламентами нескольких европейских стран приняты законы, предусматривающие уголовную ответственность за отрицание Геноцида армян. Однако Турция по-прежнему отрицает массовое убийство армянского населения в Османской империи во время Первой мировой войны (в канун Первой мировой войны в Османской империи жило два миллиона армян, около 1,5 млн. армян было уничтожено за период с 1915 до 1923 года, оставшиеся полмиллиона армян были рассеяны по всему миру).

К 100-летию Геноцида армян**ВЕЧНАЯ СТРАНА****Виктор ВАГАНЯН****Армения**

Армения – незатухающая агония,
 Армения – незаживающая рана
 Всевышнего – незаквашивающаяся кровь...
 Ею объелась вся чернь Востока...

Армения – скрип виселиц вместо колыбельной...
 Армения – хрип горящих детей,
 Вой матерей...
 И песня обезумевшего гения
 Над надруганной страной...

Армения – война, геноцид, землетрясение...
 И сотворение рая в аду!

Армения – Ноев ковчег – символ Возрождения
 И напоминание о неподвластности потопу
 Армянской горы!

* * *

Мои корни,
 Мои корни уходят
 В Карин-Эрзрум – в столицу старинную
 Страны моей угнанной...

Мои корни уходят
 К затопленным в крови бухтам киликийским
 И к скелетам крепостей
 На сожжённых горах...

Здесь витает мятежный дух
 Предков моих великих –
 Бойцов, поэтов, художников, священников
 И... дьяволов морских.

* * *

Вкус огня

1.
 Жил у нас в Батуми брат-блондин
 С небесно-синими глазами.

Он водку пил и вином запивал,
 Войну вспоминал, а нас, бронетов,
 Уценёнными армянами называл...

Он умер на узбекской стройке.

2.
 – Открой глаза, солдат!
 Посмотри на вершины синих гор!
 Это твоя Отчизна сияет в снегах!

Самолёт из Ташкента в Тбилиси
 Крылом одним чуть-чуть, тихонько
 Коснулся Родины твоей...

Ты почувствовал ли это в цинковом гробу?!

Библейские горы сопровождали твой полёт
 К Богу! Тоска гнездилась в глазах гор –
 Тоска туманная, генетическая, заполярная...
 Такая, как в глазах твоих,
 Когда ты пил и смотрел сквозь нас...

Куда ты смотрел, брат?! Быть может,
 На звезду Полярную? Или на Бога,
 Которого так и никто не увидел...

3.

Одни нашу гору Арарат прибрали к рукам,
 Другие Ноя с неё тащат к себе...

История наша нагло разворачивается
 И закрашивается в цвет чужого ночного фона:
 – Брат, возвращайся!

4.

...Я шёл за твоим гробом, и мне казалось,
 Что я шёл за ним с рождения
 И буду идти, пока живу...

Мне казалось,
 Что я иду за гробом Родины моей
 И мне стыдно за свою беспомощность...

5.

Звёзды арктические искрятся над Россией!
 Мы зажжём Солнце древних ариев!
 – Слышишь, брат?! Возвращайся!
 Наш Бог войны выходит из запоя!

Мы зажжём костры на празднике Огня!
 Мы будем танцевать коло-танец
 И прыгать через костры!

И появятся кони под нами!
 Мы будем танцевать коло-танец
 И прыгать через костры на конях!

И появятся факелы в наших руках!
 И мы снова пронесёмся по миру!

Мы дадим кровопийцам отведать
 И запомнить
 Вкус огня!

* * *

Казачи и дети

...нам удалось смягчить повторную атаку русских и их союзников-армян, которая была ужасна.

Особенно нам задали жару казаки, каждый из которых вёз на крупе своего коня по ребёнку...

*Рафаэлло НОГАЛЕС,
 военачальник младотурецкой армии, венесуэльский волонтер
 (Ногалес Р. Четыре года под палмемесцем. – М.: «Русский Вестник», 2006, с. 78)*

На конях – дети – остатки геноцида армян.
 Казаки их подобрали по пути к битве.
 Дети, чудом уцелевшие под трупами матерей
 И обломками домов, умирали от голода и ран...

На родной земле умерщвлялся безвинный народ.
 А Европа, корнями уходящая к горе Арарат,

50

Равнодушно смотрела: какая ей выгода
От смерти деда?

Лишь казаки бешеным налётом мчались в бой,
К городу Ван – осаждённой Колыбели
Индоевропейских племён...

Не по приказу, а по зову совести и крови
Рвались казаки к армянской столице,
а на их пути... полуживые дети.
Казаки, тысячами видевшие смерть, вздрогнули...
К чему их смертный бой, если самое дорогое, дети,
агонизируют под ногами?

Казак – великий воин, но прежде всего он – Человек!
С ходу подобрали казаки детей, по ребёнку – каждый.
И с детьми на конях вступили в бой!
Поступок, достойный богов.

– Знайте и запомните этот подвиг, армяне!
– Знайте и запомните поступок предков, казаки!
Нет другого такого подвига в истории человечества!

...Пал Ван. Восторжествовало зло.
Казаки перебрались на Дон и Кубань.
Выжил кое-кто из детишек и продолжил древний род...

...Стоит в Ереване памятник казакам,
Тем, кто пал на берегу озера Ван,
Спасая будущее армян...
– Слава казакам!

* * *

К англичанам

По политическим мотивам
Вы отказались помочь армянам,
Когда их резали, сжигали и топили
В их же доме и в... колыбели вашей.

Между морями Каспийским и Средиземным,
Чёрным и Красным истекал кровью древний народ –
Предок ваш первый...

Вы ничего не видели, ничего не слышали,
Кроме запаха нефти и звона монет...

Вы, конечно, никому ничем не обязаны.
И корабли ваши не полезут на Арарат.
И по щекам вашим слёзы не потекут:
Вы хладнокровная нация, не умеющая плакать.

Но память... память о забытых предках в вас жива!
Вы – великая нация! Вам без памяти никак нельзя!
Оглянемся на миг:

...Англы – уроженцы Англ-туна –
Древнеармянской провинции
На севере Месопотамии.

Этнарх англов – Торк Ангел –
Древнеармянский былинный герой...

– Заглядывайте, британцы, хотя бы в хронику
Англосаксонскую! Там написано, откуда вы родом.
Читайте Байрона! Посмотрите на свою неуклюжую чопорность
и юмор – наследие прародины армянской!

– Всё вами забыто?! Кроме шкурных забот и выгод...
Эту стену меркантильности и невозмутимости
Вдруг пронзила ливерпульская песня, острая,
Как игла, горячая, как горящий человек!

О чём же так пронзительно сверлит душу нашу
Битлз?! Не о том ли, что не всё в мире куплет
И складная рифма? И не рок даже,
А нечто трансцендентное?!

Не всё в душе англичанина поддаётся расшифровке!
Не всё сводится к расчёту и забвению...

– У англичан особый путь. И он всегда не прямой, –
Говорил Черчилль, истинный англичанин!

– Быть может, путь ваш круговой?
И по кругу вы вернётесь к глубинным корням –
К очагу, в Англ-тун?

* * *

Орёл из прошлого

На каменистом холму,
По дороге Ереван – Раздан,
Стоит огромный, красивый белый орёл.
Он прилетел из незапамятных времён.
Под орлом в каком-то священном оцепенении
Недолго и неподвижно стояли
Немецкие туристы.

* * *

Германии

В глазах твоих сыновей
Синева древнеармянскую улавливаю.
И глазами, что перекрасились в цвет судьбы своей,
Сквозь тысячелетия вижу Страну Богов – цветущие острова
На месте арктических льдов...

Вижу космодром на горе Меру,
Пращуров наших в скафандрах,
Улетающих к родимой звезде...

– Счастливо долететь и вернуться назад!
Привезите что-нибудь, хотя бы молекулу любви
С планеты нашей первой!

Германия сама по себе. Армения – другая комета.
Мы почти забыли, как армянское племя баваров
Регинсбург от Цезаря защищало и... породило германцев
Баварского разлива. Всё прошло, пролетело...

...Страна Богов, звезда Сириус... Всё это было и есть
В нашей полузабытой старой биографии...
Всё это было и есть в архивах памяти Космоса:
Обо всём узнаем потом, когда вернёмся...

В поисках родства мы Космос бороздим,
А Земля милая, милее всех...

* * *

Баски

Баски – удивительно стойкий народ с великими традициями!
Народ с феноменальной, немеркнувшей исторической памятью!
Прошли тысячелетия, а баски помнят землю пращуров:
Они пришли на Пиренеи с подножья горы Арарат,
Из провинции Басен Армении Великой!

Баски в память об Армении называли на Пиренеях
Сокровенные топонимы прародины своей – Арарат, Аракс...
Имена и слова армянские, тысячи слов...

60

Даже арменоидную антропологию сумели сохранить!

Но загадка в другом: баски по одному признаку
Расходятся с армянами: они не индоевропейцы.
Это даже не загадка, а парадокс!

Очевидно, классификация языков некорректна:
Корневой индоевропейский армянский язык
Не помещается... в индоевропейских рамках.

Здесь действует то же мифическое приближение
К точности, что и в математике при измерениях:
Удалённая часть отрезка, как и измеряемая,
Содержит бесконечно много точек!
– Для точности удаляем... бесконечности.

Из корня, удалённого от древа языка,
Вырос, как альтернатива изошрённому древу,
Как чистое первозданное инакомыслие,
Как чудесное самовоспроизведение,
Баскский язык!

Баскский парадокс остался нерешённым.
Языкознание ужилось с ложью.
Баскам это не претит: у них своя правда.

* * *

Армянский язык

Армянский язык – неизвестная красавица языков.
Валерий БРЮСОВ.

Армянский язык –
Поэзия волн Айвазовского
И... философия красок Сарьяна...

Язык наш – красочное солнце Сарьяна,
Нарисованное на восходе на гребнях далёких волн...
Язык наш – девятый вал – поднимается на дыбы
В негодование священном – затопить живость!
Но море Айвазовского успокаивается к рассвету
От блаженной Любви художника к человеку!
И слова волнами снова бегут к солнцу!
Язык наш – море свято-синее с солнцем на губах!
– Какая гармония движения и красок!
Какая изящная красота!

Армянский язык –
Танец с саблями Хачатуряна
И ритуальный танец перед боем –
Коч ари – зов ариев:

– Вперёд, войско из 36 древнейших букв! –
Благозвучных, отшлифованных ювелирами
В мастерских Бога Ар!

– Вперёд, треглав армянский –
И ныне здравствующих три письменных языка –
Древний, западный, восточный!

– Вперёд, сотни диалектов и миллионы слов!
Нам чужое не нужно:
– Мы имеем богатейший словарь!

Мы создаём слова на ходу
И дарим другим языкам:
– Берите! Не жалко!

У нас их много! Сколько угодно...
Знаем, что забудете наши подарки...
– Ну, забывайте, Бог с вами!
Все равно дарить радостно...

– Мы имеем самодостаточный,
Высоко совершенный язык
С выходом в высшие слои Вселенной!
– Это нам лучшая награда
И благодарность от Бога!

Армянский язык –
Божественные молитвы Нарекаци
И любовные жемчужины Кучака...

Армянский язык –
Космического размаха стих распятого Сиаманто
И трагическое звучание дудука...

Армянский язык – свирель Комитаса –
Панихида небесных отцов по земным детям...

Наш язык очеловечен и обожествлен:
В нём нет ни изъянов логических,
Ни вульгарных мест...
Он создан художниками и логиками
В нашем предыдущем... космическом доме.

– Мы скребем и стираем...
Окаменевшую тысячелетиями радиацию,
Следы Потопа и Геноцида с букв армянских,
Забывая порой эти странные знаки, великие и свои.
Но не сомневаемся никогда,
Что где-то всегда будут шуметь дети
С армянскими словами на устах!
– Наш язык не закончится никогда!

И тот последний человек,
Кто покинет планету нашу,
Скажет ей:
– Մահ'ս բարով, Երկիր մոլորակ:
– Прощай, планета Земля!

Армянский язык –
Язык верховного Бога Ар
И язык арестанта-горы...

– Бог Ар ещё заговорит с горы Арарат!

* * *

Армянская поэзия

Средневековая армянская лирика –
торжество армянского духа во всемирной истории
Валерий БРЮСОВ.

Армянская поэзия –
Молитвенная и строптивая, трагическая и торжественная –
Переполнена рыданиями и мечтами сожжённых ангелов
И воинственными голосами языческих богов...
От армянской поэзии пахнет Всемиренным потоком,
От неё каплют слёзы и кровь безвинно убиенных...

Средневековая лирика –
Армянская, итальянская, персидская – золотое звено,
Соединяющее счастливое прошлое и счастливое будущее
Многострадальных, созидающих народов и людей.

Трагическая полоса между прошлым и будущим –
Корректировка судеб и предупреждение о том,
Что на земле мы чужие и не земные блага наша цель.
Земной ад – напоминание о космической прародине
Где-то...

Армянская поэзия – отрезанный язык Армянского нагорья.

* * *

Я люблю тебя, моя маленькая великая страна!
Люблю твоих незаметных, неважных, убогих людей
С юмором, сверкающим, как слезинка на реснице!
Я этих особо люблю, готовых помочь тебе
И заплакать с тобой.

* * *

Я молюсь трём богам –
Родине, любимой и мечте.

Двум богам я зря молюсь: они не существуют.
А один бог, мечта, хоть и существует...
Дух мой живёт верой в эту триаду!
Дух мой! Мне тебя жаль...
Но всё же иногда мне снится обман:
Как будто Древняя Армения воскресла-расцвела,
Как будто любимая вернулась ко мне,
Как будто мечта сбылась моя...
В этих снах я счастлив тройне!
И пусть попробует хоть кто-нибудь
Помериться со мной счастьем!

Виктор ВАГАНЯН.

АЙНСКАЯ ЗАГАДКА

Вступительное слово

Аборигены Дальнего Востока и Японии – айны – не монголоиды, а европейцы. Исследователи уже много лет разбираются в этом загадочном явлении... Обзорная история региона и логика вещей говорят о том, что Айнский феномен – порождение древнейшей, я бы сказал, допотопной истории человечества. Копать надо глубже. Когда дело доходит до основ цивилизации, все эти греко-латинские и прочие кажущиеся древности исчезают. И мы оказываемся вынужденными обратиться к «молодым» этносам, к славянам, например: а вдруг? Но мы тут собрались армяне, древнее не придумавши, настолько древние, что уже заржавели. Но наша ржавчина – золотые прииски! Ближе к делу.

В айнском языке «айн» означает «человек», «простолудин».

Я уже допустил вольность: «айн» у айнов не просто «айн», а сложная конструкция типа аббревиатуры. Тем не менее для сближения с Европой постулируем «айн» как «айн». Поэтому речь идёт об относительно правдоподобных высказываниях.

Слово «айн» встречается в индоевропейских языках. Например, «айн» в немецком языке – «один», в армянском – «тот»...

Об айнах у меня система небеспочвенных гипотез. Излагаю:

1) До Всемирного потопа айны жили в Антарктиде, которая тогда была благоприятным для житья местом и была покрыта не льдами, а лесами;

2) Айны дали Антарктиде армянское название: Антарк (Անտարկ) – Леса. «Греческое одеяние» армянского топонима Антарк появилось позже, после потопа, когда наступили холода...

3) В связи со Всемирным потопом айны двинулись на Север – в нынешнюю Австралию, затем на Дальний Восток, в частности, в нынешнюю Японию и Америку;

4) Айны Антарктиды антропологически были арменоидами. В Австралийском регионе к их изначальной антропологии добавились черты австралоидной расы, а на Дальнем Востоке – монголоидные черты. В результате имеем то, что имеем: айны – европейцы с незначительными австралоидными и монголоидными отклонениями;

5) Арменоидное (армянское) начало за более чем 12 тысяч лет жизни вдали от Европы почти исчезло. Современные айны почти ничего общего не имеют с армянами. Интересно и то небольшое общее, что сохранилось.

6) Современные айны нечто неповторимое и, увы, идущее в Красную книгу... Надо как-то остановить естественный преступный процесс молекуликации малых этносов! Бог создал обитель, где индюки и соловьи обуславливают жизнь друг друга.

Арк(тика) и Антарк(тида)

Я неоднократно говорил и утверждаю, что названия полкусов Земли армянские. Бросьте «официальные» версии в мусорную корзину: истину надо обосновать, а не назначать! Известно, что Арктика до Всемирного потопа (12-13 тысяч лет назад) была благоприятным краем и называлась Страной Богов. «Арк» (Արք) на древнеармянском языке как раз означает: «Страна Богов». Я обосновал. Других толкований с таким

логически и лингвистически безупречным обоснованием нет. Нема. Здесь «хвостик» тоже имеет армянское происхождение: «тик(а)» (դիք) означает «подъём». «Арктика» в целом – «Подъём в Страну Богов». О топониме «Антарк(тида)» мы говорили выше. Вариант «Антарктика» означает «Подъём в леса». Ясно, что подо льдами полкусов находятся несметные запасы энергоносителей.

Айны – первое сословие самураев и камикадзе в Японии. Эти знаковые слова – самурай и камикадзе – армянские.

1. Самурай

Самур – սամուր – соболь (арм.):

В слове «самурай» разнотение вызывает окончание «ай». Три варианта:

- 1) samurajñ – samur ajñ – սամուր այն – айн в соболиной шкуре;
- 2) samurhaj – samur haj – սամուր հայ – господин в соболиной шкуре;
- 3) samurajr – samur ajr – սամուր այր – витязь в соболиной шкуре.

Я бы выбрал вариант 3), т.к. у нас есть прецедент – поэма Руставели «Витязь в тигровой шкуре». Очевидно, в древние времена для мужчин было почётно ходить в дорогой шкуре какого-нибудь животного. Нынче этот почёт перешел к женщинам. Вариант 3) не исключает варианты 1) и 2): одно другому не противоречит. В варианте 2) дано значение «господин» слова հայ (haj) – самоназвания армян. Вариант 2) можно прочитать как «Армянин в соболиной шкуре».

Гай

Слово Гай (Հայ), как указатель Божественного происхождения, приписывал к своему имени диктатор Юлий Цезарь. Знал ли жестокий поработитель Европы и Армении, что означает эта его бирка? Ему нанёс смертельный удар Брут – человек с армянским именем. «Брут» (բրուտ) – «гончар». Знал ли убийца диктатора, что означает его имя? А в I веке в Тевтобургском лесу отборные римские легионы разбил вдребезги полководец Армин, положив начало крушению Римской империи и созданию Германского государства. Знал ли этот великий вояка, что означает его имя? «Армения» означает. Видите, как сыны Армении вдали от Родины бьют друг друга? И как метко бьют! Врагов Армении они никогда так яростно не уничтожали... Ничего, и в армянском доме наступит согласие и определится цель: куда идти, что и для кого построить, кого любить, а кому меж глаз плюнуть змеиным ядом.

Вартерес Самургашев

У донских армян есть удивительная фамилия Самургашев.

Самур – соболь. Каши, гаши – кожа, шкура. Самургаш – соболиная кожа, или соболиная шкура.

Меня приятно удивило, что олимпийский чемпион по греко-римской борьбе Вартерес Самургашев знает, что означает его фамилия! Вартерес – потомок анииских армян, которые ушли из Армении в XIV веке. Прошло 700 лет, а память о витязях в соболиной шкуре сохранилась! Сам носитель этой фамилии Вартерес Самургашев – Витязь в соболиной шкуре!

80

2. Камикадзе

Японцы говорят: Ками – бог какой-то, а «кадзе» – «ветер».

Японцы (или айны?) перепутали армянские слова: «ками» как раз означает «ветер», а «кадзе» означает «несёт».

Камикадзе – րաւի Լիւծէ – несётся, как ветер (др.-арм.). Или «несёт ветер», «сеет ветер»:

Примечание 1. В языке айнов слово kam'u означает «бог». Следовательно, перепутали айны, а японцы взяли слово kam'u в значении «бог» у них.

Самвел Гарибян

Об армянском происхождении слова «камикадзе» я читал у мастера памяти Самвела Гарибяна в одном из его высказывании в Сети. Почему Гарибяна я назвал мастером памяти? Потому что у него фантастическая память. Сам помнит и других учит помнить.

3. Гидронимы Амур и Лена

Не от айнов ли остались гидронимы Амур и Лена, по-армянски означающие «крепкая» и «широкая» соответственно?

Примечание 2. Гидроним «Амур» имеет значения и в местных языках. Но армянское чтение – «крепкая» (лёд на Амуре крепкий) – характеризует реку (зимой), поэтому имеет право быть оглашенным.

Примечание 3. Гидроним «Лена» ни на каком языке ничего разумного не означает, кроме армянского. Отметим, что старинное армянское слово «лен» (լեն) употребляется в диалектах, а литературным считается схожее слово «лайн» (լայն). Вариант «лан» есть у инков (в языке аймара).

Примечание 4. Другие истолкования топонимов, гидронимов, этнонимов, личных имён и т.д. имеют право существовать и даже быть правильными: правда не единственная.

4. Япония

До того как пришли японцы в будущую свою страну, там жили айны, имеющие более высокую культуру. В частности, аборигенами Курил являются не японцы, а айны. Поэтому историческое и моральное право на Курилы имеют не японцы, а айны.

Загадочно название Японии. Подумаете, что я и на Японию глаз положил? Отвечаю: меня интересует слово «япония». Корень «япон» можем представить в виде «йапон», где наглядно просматривается приморское армянское слово «ап» – «берег».

В айном языке, однако, не «япон», а «япан» (յաբանի или ձաբանի), что означает близкое берегу явление – «поток», «течение».

Увы, не знаю ни айнского языка, ни японского, тем паче трудно «нырнуть» в древнеайнский и древнеяпонский языки. Их

сравнительный анализ вкупе с австралийскими языками плюс древнейшая история и культура этих народов многое прояснили бы... А пока пожелаем айнам счастья и благополучия!

Этимологическая проблема остаётся нерешённой

В Интернете открываю электронный АՅՆՍԵՆԻ ԱՆԱԿՆԵՐԻ ԻՆԱԿՍՈՄԵՆ. «Айно-русский словарь. Сахалинский диалект» по Брониславу Пилсудскому (составитель: В. Д. Косарёв, 1988 – 2003 гг.). Ищу... армянские слова. Если скажете «хрен найдёшь!», то будете правы. Даже если в допотопные времена какое-то армянское племя рубило леса в Антарк(тиде) и каким-то образом стало одним из этнических корней айнов, то что' могло остаться в языке современных айнов от их исчезнувшего диалекта? Тем не менее по диагонали я рассмотрел сотню айнских слов... Ниже приведу несколько слов, которые подозреваются в родстве с армянским языком, кроме тех, которые я привёл выше:

1) Слово ajn («человек») – сокращённая форма айнского выражения 'ajnu'aj~u't'aga, где видно слово ага, означающее «мужчина» в армянском языке. Не знаю, что означает это выражение, но знаю, что хотя бы слово ага я написал правильно. Надеюсь, знатоки разберутся;

2) Слова ag, ara, agi в армянском языке означают «мужчина, мужественный, отважный», а в языке айнов означают «настоящий, подлинный, истинный»...

3) Слова age, agi, ago на языке айнов означают «один». Схожее слово arajin (արային) в армянском языке означает «первый».

4) Слово ac'aure означает «ворон». «Ворон» по-армянски: asrag. Сходство очевидно.

5) Слово asurj означает «весть». В армянском языке есть схожее слово surhandak – «вестник», «гонец», «курьер».

6) Созвучные слова c'ag и chag практически синонимы. На языке айнов c'ag означает «рот», «разговор», «речь», а на армянском языке chag означает «речь».

7) Созвучные слова 'aaskaj и ach означают «правый».

Это только робкое начало реставрации айнской допотопной древности...

Заключительное слово

Нам скажут: «Вы всех приписываете себе: англичане из армянской провинции Англ-тун, баварцы (германцы) из Германика (Киликийская Армения), баски из армянской провинции Басен, галлы из армянской провинции Галат(ия), кельты из армянской провинции Келтн (Гелтун, Гохтан), русы из армянской провинции Рштун (Рстун)... А теперь взяли за... айнов».

Нашим оппонентам я бы ответил так:

– Приписываются, поэтому приписываем. Мы никого за уши не тащим под нашу крышу, как это делают наши оппоненты.

Виктор ВАГАНЯН.

Иерей Сепух Амриян посетил армянскую общину Калуги

5 декабря иерей Сепух Амриян, внимая просьбам армянской общины Калуги, посетил город. Во время трехдневного визита отец Сепух встретился с армянской общиной города и провел духовные беседы, во время которых присутствующие смогли получить ответы на интересующие их вопросы, касающиеся вероисповедания СААПЦ (Святая Армянская Апостольская Православная Церковь).

7 декабря отец Сепух также принял участие в вечере, посвященном памяти жертв землетрясения в Армении 1988 года, который был организован армянской молодежью города. На мероприятии присутствовали народный артист Армении Ашот Казарян, очевидец трагических событий Марина Суварян и участник работ по ликвидации последст-

вий землетрясения Анатолий Фещенко. Гости вечера рассказали историю трагедии и вспомнили имена тех, кто в тот тяжелый период помогал армянскому народу. Присутствующие минутой молчания почтили память жертв землетрясения. Вместе с отцом Сепухом участники мероприятия помолились за упокой душ погибших во время страшной катастрофы.

По словам старосты МРО ЦЕРКОВЬ «СВЯТОГО САРКИСА» г. Калуги Рубена Галстяна, подобные визиты духовенства помогают армянам сохранить свою национальную идентичность, услышать спасительное Слово Господне и понять важность СААПЦ в жизни каждого армянина.

Миллиардер Самвел Карапетян: «Наша маржа – это святое»

Президент группы компаний «Ташир» и один из лидеров рейтинга королей российской недвижимости – о кризисе, новых проектах и наследниках

«Для нас главный показатель бизнеса не оборот, а рентабельность»

– Вам интересны проекты конкурентов, которые могут оказаться в сложном положении?

– Мы, естественно, очень внимательно изучаем рынок. Сейчас нельзя допускать никаких осечек, надо забивать голы. Если говорить о наших проектах, то на текущий момент мы не рассматриваем сегмент гостиниц и офисов как ключевой. В целом же наши интересы не изменились: коммерческая недвижимость с хорошим расположением. Мы намерены продолжать развитие в области жилья класса бизнес и бизнес-плюс.

– Почему не стали заниматься жильем эконом-класса, ведь такие квартиры продаются лучше?

– Жилье эконом-класса продается без маржи, а в сегменте бизнес и бизнес-плюс маржа довольно высокая. К тому же жилье эконом-класса в первую очередь страдает от кризиса. У нас другой подход: пусть объемы будут меньше, зато будет прибыль. Для нас главный показатель эффективности бизнеса не оборот, а рентабельность. Наша маржа – это святое.

– Почему вы вообще заинтересовались жильем?

– Мы никогда от него и не отказывались. На текущий момент у нас порядка 500 000 кв. м жилой недвижимости, мы будем и дальше увеличивать долю в этом сегменте. Во-первых, у нас есть инвестиционные средства, которые в таком объеме реализовать в коммерческой недвижимости просто невозможно. Во-вторых, нам нужен быстрый оборот наличности, а его может обеспечить только жилье.

– Вас не пугает экономический спад? Будете корректировать планы по жилищной застройке или по-прежнему планируете инвестировать \$1,5 млрд в стройку в Сколково?

– Нет, не пугает. Никакие проекты мы замораживать не будем, даже, наоборот, собираемся увеличить темпы. В кризис можно строить дешевле, и мы хотим воспользоваться ситуацией и запустить побольше проектов. По Сколково планы немного изменились. Планировали построить примерно 700 000 м², но получили ГПЗУ только на 400 000 кв. м (и еще под землей 200 000-300 000 м²), поэтому инвестиции будут меньше в два раза – где-то \$700-800 млн.

Кроме того, у нас запускается интересный проект по строительству элитного жилья на участке 1,7 га на Краснопресненской набережной в Москве, который принадлежит Мосэнерго. Планируем

инвестировать \$250 млн. Всего будет построено 45 000 м² и еще 15 000 м² отреставрировано (на участке находится объект культурного наследия – электростанция фабрики «Трехгорная мануфактура», которая будет сохранена. – *Forbes*). Мне кажется, за два года удастся все построить.

– Какие еще проекты хотите начать в кризис?

– Сегодня нужны короткие проекты. При больших сроках начинают проблемы, кредиты опять же, которые обслуживаешь пять или десять, и в итоге всю маржу получают банки. Мы не беремся за проект, если строить нужно дольше трех лет, хотя даже таких долгих строек у нас не было до сих пор.

– Какие проекты в других отраслях вам интересны?

– Мы получили «зеленый коридор» на поставку товаров из Китая. Это очень большой проект, над которым мы трудились три года. Наши партнеры – китайские госкорпорации. Сейчас идет первый эксперимент. С марта будем наращивать объемы.

– Что будете возить?

– Все что можно. У нас же есть розничный формат «Наш дом». На этой базе будем развивать китайский проект по всей России. Плюс будем для других импортеров ввозить, обеспечим логистику и электронную растаможку, которая дает оперативность и полностью исключает серые схемы. Это актуально для страны, потому что сегодня политика государства направлена на исключение серых схем в бизнесе, и мы в этом плане очень вовремя в точку попали.

– Как вы принимаете инвестиционные решения, с кем советуетесь?

– Абсолютно по всем проектам решения принимаю сам, единолично. Это даже не обсуждается ни с кем! Могу послушать мнения, когда мне проект представляют, но решение принимаю только я.

– Ошибки были?

– До сих пор все было безошибочно (*улыбается*). Не знаю уж, как дальше будет. Я очень быстро ориентируюсь. Посмотрел и сразу понял: наше или не наше, надо или не надо, на долгие переговоры время не трачу. Поэтому и партнеров у нас нет. Точно в отдельных проектах могут быть, но в рамках группы никогда не было и не планируем. Тратить долгие месяцы на согласования с партнером я не склонен, это тормозит процесс. При моем подходе все бизнес-процессы внутри группы проходят максимально оперативно и, что главное, эффективно: принял решение, и начинаем развивать проект. Такой подход помог выстоять в 2008 году, даже выйти из кризиса с плюсом. Уверен, и сейчас сработает.

– Вы на 100% погружены в дела компании?

– Я погружен абсолютно во все направления. У нас полностью ручное управление.

– Насколько устойчива компания, если она зависит, по сути, от одного человека?

– Об этом можно судить хотя бы по тому, что «Ташир» превратился в огромную многопрофильную группу и продолжает развиваться и осваивать новые рынки. Единоличное управление в какие-то периоды очень важно, особенно в кризисные. Когда все идет хорошо, можно даже позволить топ-менеджерам принимать решения.

100

«Если не воруеть,**то никто тебя в тюрьму не посадит»**

– **Государство – один из главных заказчиков строительства. Какова доля госзаказа в вашей выручке?**

– Примерно 30%, если считать «Газпром». Естественно, мы планируем ее наращивать. За эти годы мы создали себе хорошую репутацию.

– **Известны случаи, когда подрядчики строительства государственных объектов оказывались в тюрьме. Не опасно работать с государством?**

– Давайте посмотрим, кто оказывается в тюрьме. Люди берут у государства авансы, тратят, скорее всего, на какие-то собственные нужды, а потом не могут выполнить госзаказ. У нас такого быть просто не может: мы всегда выполняем все свои обязательства не только перед государством, но даже перед самым маленьким бизнесменом. Нельзя воровать у государства. Если не воруеть, то никто тебя в тюрьму не посадит.

– **Как бизнесу строить отношения с властью на федеральном и муниципальном уровнях?**

– Знаете, сильно стараться выстраивать эти отношения тоже не нужно. Ты должен заниматься своим делом и тогда будешь востребован. Если у твоей компании репутация надежного партнера, то они сами к тебе обратятся. Судите сами, если у чиновников есть возможность выбрать между надежными и ненадежными людьми, понятно, кого они выберут. Нужно держать слово и выполнять обещания. Еще важно не загружать людей лишними просьбами. Вот и все.

– **То есть тут неважны знакомства, чтобы кто-то кого-то с кем-то познакомил, за ручку привел, представил... Личные связи, симпатии, антипатии не играют роли?**

– Бессмысленно отрицать, что личные симпатии играют определенную роль. Понятно, что если ты не понравился человеку, то он не будет иметь с тобой дела. Иногда достаточно три слова неправильных сказать, и вопрос закрыт.

– **А неправильные слова – это какие?**

– Те, что произносишь, воображая свою излишнюю значимость.

– **Нужно скромным быть?**

– Да, и не только скромным, но и надежным человеком.

– **Вы работали с московскими властями при Юрии Лужкове, а сейчас работаете с мэрией Сергея Собянина. В чем принципиальные различия в системе взаимоотношений с инвесторами?**

– Да, я работал с мэрией тогда и сейчас. Важно то, что именно сейчас появились правила игры. Городские власти очень четко определяют, на что способны инвесторы, и в рамках этого с тобой выстраивают отношения. Нынешняя мэрия определила пул инвесторов, которые способны вкладывать деньги и развивать экономику города.

– **Но и при Лужкове был определенный пул инвесторов. В чем разница, в критериях?**

– Тогда не было пула инвесторов, а были «проводники» этих инвесторов. Раньше было неважно, кто ты такой, если ты получил доступ к «трубе», то никого не волновало, что ты можешь, а что – нет.

– **А у вас были какие-то «проводники» в бизнесе?**

– Нет, лоббистов у меня никогда не было и не будет. Мы всегда точно решали вопросы. Если нужно решить вопрос, его самостоятельно решаю. С любым человеком. Если говорить про Москву, то сейчас «проводники» вообще отсутствуют, их на поле нет. Мэрия работает по четким правилам.

– **Можете сформулировать эти правила?**

– Правил много, но в первую очередь это надежность, платежеспособность, крайне важны сроки реализации проектов. Если тебе установлен срок за 2–3 года инвестировать и построить объект и

ты это выполняешь качественно и в срок, значит, ты надежный партнер для города. А дальше и город будет тебе помогать.

– **Как устроен механизм градоземельной комиссии? Можно влиять на ее решения?**

– Нет, абсолютно. Это то, что я называю «правильно выстраивать систему». Если заявка на проект оформлена правильно, то она будет рассмотрена. При положительном ответе все разрешения получаются автоматически.

– **Чтобы удачно представить проект, нужно понять, чего хочет мэрия. Как вы это улавливаете?**

– Анализирую. Мы постоянно оцениваем, что может быть перспективно для города в каждый конкретный период времени, и стараемся перестраиваться в этом направлении.

– **Вы узнаете пожелания мэрии не в личных беседах с чиновниками?**

– Естественно, элемент личного общения присутствует и у меня, и у всех других девелоперов, но переоценивать его тоже нельзя. У мэра есть инвесткомитет, где постоянно обсуждаются интересные инициативы. И мы присутствуем в этом диалоге, но это ни в коем случае не означает, что можно делать все что хочешь. Есть жесткие правила игры.

«Мои дети похожи на меня во всем»

– **Вы не скрываете, что «Ташир» – армянская компания. Насколько сплоченная армянская диаспора в России, вы помогаете другу другу?**

– Мы помогаем друг другу и поддерживаем, когда нужно, но главное – никогда не мешаем. Я горжусь, что я армянин, горжусь своей семьей, своими детьми и бизнесом, который создал. Мы маленькая, но очень гордая и мудрая нация. Никогда ни на кого не наступали, а наоборот, всегда старались и стараемся выживать, сохраняя при этом свою самобытность и уникальность. Времена, конечно, изменились, речь не идет о прямом физическом сохранении, но ситуации бывают разные. Наша сплоченность позволяет делать многое как в бизнесе, так и в жизни. Все строится на доверии, поэтому нас никто никогда не обманывал и мы тоже. Никаких судов не было никогда. Бизнесмены, которые за все эти годы выжили, они понимают, насколько в бизнесе важно слово. Другие просто не выжили.

– **Ваша компания полностью на ручном управлении. Это напряженный график. Не планируете передать управление менеджерам и отдохнуть?**

– Честно говоря, пока нет. Хотя я думаю, что любой человек когда-то к этому приходит, и морально я к этому готов. Мне пока интересно заниматься бизнесом. Недвижимость – самое динамичное направление, ведь приходится постоянно создавать что-то новое, реальное, осязаемое, что может служить долгое время людям. Я получаю большое удовольствие от этого процесса.

– **Есть люди, которым вы могли бы передать дела?**

– Есть, и они уже начинают управлять бизнесом. У меня двое сыновей, 16 и 22 лет, и дочь, которой 24 года. Младший сын учится в институте, а старший отвечает за управление коммерческой недвижимостью в компании. Дочка постепенно входит в семейный бизнес. Для меня было само собой разумеющимся, что мои дети войдут в бизнес. Это они знали, а главное, этого хотели. Подругому и быть не могло, никто из них даже абстрактно не представлял свое будущее в другом месте. Они изначально понимали, чем будут заниматься.

– **Вы их воспитывали в строгости?**

– Думаю, что я их правильно воспитывал, с детства была создана соответствующая среда. Не баловал. Кроме того, есть фактор генов. Мои дети похожи на меня во всем. Я никогда не любил ночную жизнь, а работа, наоборот, меня вдохновляла. Я смотрю на них сейчас – они такие же.

– **А как вас воспитывали, из какой вы семьи?**

– Отец всю жизнь отдал воспитанию детей. Он был педагогом и

113

на должности директора школы более 50 лет преподавал математику, мама преподавала английский язык. Интеллигентная и очень трудолюбивая семья, я многое у них перенял. Родители создали для меня особую среду, с юных лет разъяснили, что главное в жизни – это быть порядочным человеком и держать слово.

– **Вы сейчас единственный владелец группы или ваши дети уже получают доли в бизнесе?**

– Я единственный владелец группы с моими детьми. У нас семейный бизнес.

– **Но юридически это как оформлено? Есть записи в реестре?**

– Они же только-только вышли на арену, поэтому очень скоро будут эти записи.

– **У детей уже что-то получается?**

– Я бы сказал, что у них уже очень многое успешно получается. Первый проект сына – торговый центр в Мытищах (около 200 000 м², инвестиции \$200 млн.). Это исключительно его полноценный проект от момента проектирования и покупки земли до оперативного руководства. Вот и посмотрим, как он все реализует. Дочь управляет медиабизнесом и направлением в области индустрии развлечений. Под ее руководством сеть кинотеатров «Синема Стар» за последние годы вышла в лидеры кинопроката России. А кинотеатры, в свою очередь, обеспечивают большую посещаемость наших торгово-развлекательных центров.

– **В какой момент вы себя почувствовали богатым человеком?**

– Такого момента не было. У меня нет яхт или раритетных картин. Конечно, мне нравится роскошь, но я никогда не заикливался на ней и не делаю из нее культа. Все просто: нравится самолет – купил. Но не ради того, чтобы сказать, что он у меня есть. Главное в другом, и это наполняет меня больше – я занимаюсь своим делом. Для меня гораздо важнее не провалиться нигде, не стоять на месте и понемногу, но упорно двигаться вперед.

– **У вас были ошибки в бизнесе? Есть решения, которые вы, уже имея опыт, изменили бы?**

– Откровенных ошибок не было. Если говорить, что бы я скорректировал, то не связывался бы с гостиничным бизнесом. Рентабельность в этом сегменте либо очень маленькая, либо ее нет. Нам принадлежит сеть отелей «Москва-Сити». Это современные высокочеловеческие гостиницы, однако они не приносят такую прибыль, ради которой стоило бы инвестировать серьезные средства. Я ожидал других результатов, когда мы начинали работать в этом направлении. Убыточных гостиниц у нас нет, но рентабельность в целом невысока.

– **Не собираетесь избавиться от этих активов?**

– Продавать не будем, для меня гостиничные проекты – это проекты для души. Во многих регионах России наши гостиницы подчас являются чуть ли не единственными по уровню сервиса и звездности, с их открытием стал активнее развиваться туризм – как внутренний, так и международный. Для нас это важно.

Ирина ГРУЗИНОВА.

Фото Александра КАРНЮХИНА.

49-летний Джек Ма, самый богатый человек в Китае, даёт полезные советы

Если на совещании 90% присутствующих голосуют «за» то или иное предложение, я выбрасываю его в корзину. Причина проста: если все эти люди так явно видят эту возможность, то, скорее всего, над этим работает много других компаний и нам не будет принадлежать лидерство в этом.

Джек Ма: «Ошибки, о которых я жалею»

В 2001-м я допустил ошибку. Я объяснил своим сотрудникам, с которыми основал компанию, что карьерный предел в компании для них – уровень менеджеров. Для того чтобы нанять топ-менеджеров уровня вице-президента и выше, я думал, что мне нужно найти профессионалов со стороны.

Спустя годы никто из этих нанятых профессионалов в компании больше не работает, зато те, в ком я сомневался, прекрасно выполняют роль вице-президентов и даже выше.

У меня есть принцип, которым я руководствуюсь: твое отношение к работе и решения, которые ты принимаешь, важнее, чем твои способности.

Ты не можешь заставить всех думать одинаково, но ты можешь заставить всех верить в одну общую цель.

Даже не пытайтесь заставить своих сотрудников думать одинаково, это невозможно. Треть людей, которые на вас работают, не верят вам. Не позволяйте им работать «на личность». Вместо этого сплотите их вокруг одной общей цели.

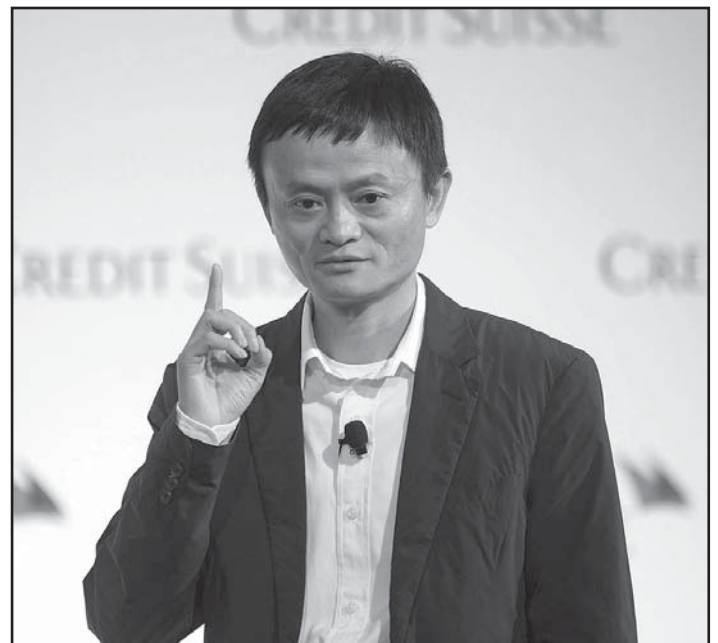
Гораздо легче объединить людей вокруг общей идеи, чем вокруг одного лидера, каким бы невероятным он ни был.

Чем лидер компании отличается от сотрудника?

Глава компании никогда не должен сравнивать свои технические навыки с умениями сотрудников. Технические навыки сотрудников всегда должны быть лучше, чем ваши. Иначе – вы наняли не тех людей.

Тогда чем лидер отличается?

• У главы компании должно быть видение развития компании на много лет вперед.

- Лидер должен обладать твердостью характера и упорством, для того чтобы выдержать то, что не под силу обычным сотрудникам.
- Он должен обладать недюжинными способностями выносить удары судьбы и переживать неизбежные провалы.
- Следовательно, хорошего лидера отличает наличие видения, упорства и характера.

Не занимайтесь политикой

Политика и деньги редко могут находиться в одних руках. Если вы пошли в политику, забудьте про бизнес. И наоборот. Когда

Интервью Сергея САРКИСОВА армянскому изданию FORBES

– **Знаете ли вы, из какой части Армении были Ваши предки? Как Вы оказались в России?**

– По армянской линии мои предки из Карабаха, если точнее, – из Шуши. После резни дедушка в тринадцатилетнем возрасте попал сначала в Баку, а через некоторое время в Москву.

– **Что помогло армянину достигнуть таких высот и достижений в непростой среде?**

– Если честно, мне не очень нравится Ваша форма постановки вопроса. Армянину в непростой среде помогает то же, что и еврейю, и американцу или русскому: голова, руки и много чего еще, при этом совершенно не связанного с национальной принадлежностью.

– **Как Вы считаете, у Вас есть все то, о чем Вы мечтали?**

– Как только у меня будет все, о чем я мечтаю, уверен, что именно в этот момент у меня родится новая мечта. К счастью, жизнь устроена так, что мечты трансформируются по мере трансформации личности человека, посему уверен, что мне не грозит потеря интереса к жизни.

– **Ваш успех можно связать с талантом, с усердием или это везение?**

– Любой успех, так же как и любая неудача, – это совокупность факторов. Глубоко убежден, что везение не первый, но и далеко не последний из этого ряда. Помните, те кто сажился на «Титаник», имею в виду пассажиров, были здоровы, богаты, успешны, тогда... им везения явно не хватало.

– **Ваша формула успеха?**

– Постоянный процесс самосовершенствования.

– **Ваше главное оружие во время переговоров.**

– Уверенность в том, что я прав, что результат выгоден и интересен для обеих сторон, в противном случае их нет смысла начинать.

– **Что есть лидерство в Вашем понимании? Считаете ли Вы себя лидером?**

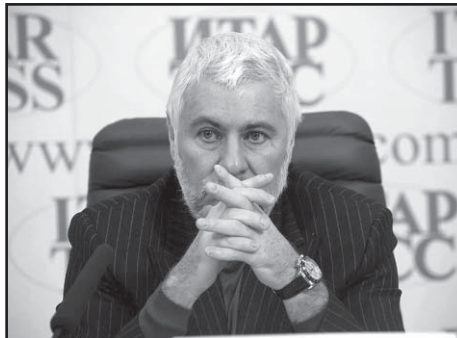
– Лидер – тот, кто берет в первую очередь на себя ответственность за то, что делает, безусловно, при условии, что он знает, что делает. Да, я – лидер.

– **Как вы заработали свой «первый рубль»?**

– Это было пять рублей с мелочью, когда мне было пятнадцать лет, на станции Курская-Товарная, мы с друзьями раз в неделю подрабатывали, разгружая вагоны.

– **Вы многого достигли. Чем Вы сейчас живете, что Вами движет? Какая у Вас цель сейчас?**

– Целей и задач много. Основную часть

времени посвящаю Армении и Карабаху, решению как политических, так и экономических вопросов. Оставшееся – творчеству, учусь на Высших курсах сценаристов и режиссеров, пишу сценарии, немного снимаю, готовлю себя к большому кино. Повторюсь: идей и планов у меня очень много.

– **Насколько Вы сейчас вовлечены в свой бизнес? Все ли Вы контролируете?**

– Самому все контролировать в большом бизнесе невозможно! Я взаимодействую с командой профессионалов самого высокого уровня, которым я доверяю, которые, в свою очередь, контролируют наш бизнес.

– **Армения – Ваша страна? О чем Вы думаете, когда садитесь в самолет в Ереван?**

– О том, что хорошо, что у меня есть свой самолет! А если серьезно, – о том что если бы каждый успешный армянин по всему свету хотя бы один процент времени (именно своего времени) и средств посвятил Армении, мы смогли бы гордиться этой страной. А сейчас, к сожалению, происходит следующее: слышишь, вот если бы в Армении... Вот если бы то, вот если бы это. Но всегда легче оправдать бездействие, к сожалению, чем что-то, хоть что-то сделать для своей страны и своей нации. А значит, в конечном итоге для себя и будущего своих детей.

– **Что даст Армении вступление в ЕАЭС/Таможенный союз? Что отнимет?**

– Я очень плохо знаком с условиями вступления Армении в ТС, но даже не зная условий, сегодня не вижу иной альтернативы.

– **Как должна строить свои отношения Россия с Арменией и как должна строить свои отношения с Россией Армения?**

– Несомненно, Армения в силу своего геополитического местоположения и экономической ситуации гораздо больше зависит от России, чем хотелось бы, но опять, не будем забывать, что политика – это искусство возможного.

Наша задача сегодня – максимально использовать все имеющиеся в нашем

арсенале ресурсы. Армянская диаспора – мощнейший ресурс, который сегодня практически не используется. Перевод денег родственникам в данном конкретном контексте ресурсом не считаю, в данном контексте, повторюсь.

Что касается России, то очень важно, чтобы не забывали, что Армения последние восемь веков – геополитический форпост Христианства на Востоке. И об этом должна помнить не только Россия.

– **Нужна ли Европа Армении?**

– Станный вопрос. Скажу нужна – очевидно, не нужна – глупо!

– **Россия-2050 – что это за страна? Армения-2050?**

– Я не готов ответить не только на этот вопрос, но даже если 25 лет скинете.

Знаете, шесть лет назад у меня был очень интересный разговор с Генри Киссинджером. Тогда, в 2008 году, он мне сказал, что следующим президентом России будет выпускник западного университета. Я сказал, что очень в этом сомневаюсь. Тогда он говорит: а если бы я Вам в 1986 году сказал, что Советского Союза как державы через пять лет не будет, Вы бы мне поверили? Я честно ответил, что нет.

Правда, не знаю, что будет через 35 лет, но верю, что все обязательно будет хорошо, ведь история так жестоко обошлась с нашими странами и народами, что они наконец заслужат историческую справедливость, то есть право на мирный труд, свободное самовыражение, наконец, на простое человеческое счастье, без революций и войн, без религиозной, социальной и политической ненависти.

– **Что должна первоочередно сделать в следующие 5 лет Армения?**

– Если бы я знал, то работал бы не в Лос-Анджелесе, а в Ереване.

– **Многие утверждают, что для того чтобы поднять и реализовать технологический потенциал Армении, нужно создать как минимум три фонда с капитализацией в несколько десятков миллионов. Что Вы думаете по этому поводу? Готовы ли Вы поддержать такую инициативу, верите ли Вы в потенциал Армении?**

– Безусловно, верю в потенциал Армении, но также верю, что дело не столько в количестве денег, сколько в сознании людей.

– **По двум-трем направлениям Армения – одна из лидирующих стран по привлечению инвестиций и развитию отраслей (скажем, дизайн-чипов, создание сложных продуктов для управления сложными системами**

130

(VMware инвестирует сейчас в Армению свыше 100 млн. долларов и имеет единственную компанию по развитию на территории бывшего СССР). Сейчас России как никогда нужен технологический прорыв. Армении называют одним из центров для создания задела для развития технологического рынка в этом регионе. Что Вы об этом думаете?

– Вижу за этим огромное будущее. Знаете, что говорят французы? У нас нет нефти, но у нас много идей! И живут неплохо. Нам, армянам, очень повезло, мы наконец-то дожили до того времени, когда идеи стали значительно дороже нефти! И не только на бирже.

– Занимаетесь ли Вы благотворительностью? Что для Вас благотворительность?

– Помните армянскую поговорку? Сделал доброе дело – брось его в реку.

– Прокомментируйте, пожалуйста, вывод ученых, которые утверждают, что любой доллар на благотворительность в итоге покупает танк.

– Не знаю, каких ученых Вы имеете в виду, но видел своими глазами больницы, школы, жилые дома, дороги, построенные на деньги благотворительных фондов. Я верю в благотворительность так же, как верю в то, что на земле есть добрые и порядочные люди, искренне в это верю.

– Как Вы относитесь к тому, что Армения – одна из мировых лидеров по получению иностранной помощи (на душу населения)?

– Никак не отношусь!

– Опишите Ваш день.

– Не буду!

– Есть у Вас заветные слова, которые помогли Вам изменить Вашу жизнь?

– Конечно! Какие, не скажу. Они же заветные! Ну а если серьезно, то два, сказанных самому себе, только себе: Верю! Смогу!

– Что есть для Вас семья? Довольны ли Вы собой – отцом Ваших детей?

– Что для меня семья? Сложно ответить. А что для вас любовь, жизнь? Наверное, для меня семья – это моя жизнь и любовь. Собой, конечно, недоволен! Очень мало, значительно меньше, чем следовало бы, уделяю времени детям.

– Согласны ли Вы с мнением, что без поддержки женщины мужчина не так силен?

– Согласен!

– Что бы Вы изменили в окружающих людях, в мире?

– 90% всего!

– Что больше всего Вас волнует в жизни?

– Скорее не что, а кто! Безусловно, я

сам. И это не эгоизм. Эгоист не тот, кто делает то, что хочет. А тот, кто хочет, чтобы другие делали то, что он хочет!

– Какой вопрос Вы чаще всего задаете себе самому?

– Зачем? Кстати, редко остаюсь удовлетворенным ответом.

– Часто ли Вы злитесь?

– Нет, я очень уравновешенный человек. Как говорил Лев Толстой: «То, что начато в гневе, кончается в стыде». Лучше не скажешь.

– Что такое счастье? Счастливы ли Вы?

– Я не знаю, что такое счастье, но я точно знаю, что я – счастливый человек!

31. Ваша любимая страна, город.

– Не хочу отвечать на этот вопрос, потому что не хочу никого обижать.

Ладно, скажу, только не обижайтесь. Мне нравится город Катманду! Страна – Непал.

– Что Вы сейчас читаете?

– Я сейчас пишу.

33. Ваши пожелания нашим читателям.

– Удачи и мира! А еще любви и здоровья! А еще благополучия и творческих успехов! А еще спокойствия в мире и в душе, внутренней гармонии... А еще... Еще всего того, что вы сами себе пожелаете!

ШЕСТЬ ЖЁСТКИХ УРОКОВ БИЗНЕСА

Урок 1

Муж заходит в душ, в то время как его жена только закончила мыться. Раздается дверной звонок. Жена наскоро заворачивается в полотенце и бежит открывать. На пороге – сосед Боб. Только увидев её, Боб говорит: «Я дам вам 800 долларов, если вы снимете полотенце». Подумав пару секунд, женщина делает это и стоит перед Бобом голая. Боб дает ей 800 долларов и уходит. Жена надевает полотенце обратно и возвращается в ванную. «Кто это был?» – спрашивает муж. «Боб», – отвечает жена. «Прекрасно, – говорит муж, – он ничего не говорил про 800 долларов, которые мне должен?»

Мораль истории: делитесь с акционерами информацией о выданных кредитах, иначе вы можете оказаться в неприятной ситуации.

Урок 2

Священник предлагает монахине подвезти ее. Сев в машину, она закидывает ногу на ногу так, что бедро обнажается. Священнику с трудом удается избежать аварии. Выровняв машину, он украдкой кладет руку ей на ногу. Монахиня говорит: «Отец, вы помните псалом 129?» Священник убирает руку. Но, поменяв передачу, он опять кладет руку ей на ногу. Монахиня повторяет: «Отец, вы помните псалом 129?» Священник извиняется: «Простите, сестра, но плоть слаба». Добравшись до монастыря, монахиня тяжело вздыхает и выходит. Приехав в церковь, священник находит псалом 129. В нем говорится: «Иди дальше и ищи, выше ты найдешь счастье».

Мораль истории: если вы плохо знаете свою работу, многие возможности для развития пройдут прямо у вас перед носом.

Урок 3

Торговый представитель, секретарша и менеджер идут обедать и находят античную лампу. Они потирают ее, и из нее появляется Джинн. Он говорит: «Я исполню по одному желанию каждого из вас». «Я первая, я первая!» – говорит секретарша. – Я хочу сейчас быть на Багамах, на катере, и не думать ни о чем». Пшш! Она исчезает. «Теперь я, теперь я, – говорит торговый представитель. – Я хочу быть на Гавайях, отдыхать на пляже, с массажем, бесконечным запасом пина колады и любовью всей моей жизни». Пшш! Он исчезает. «Теперь твоя очередь», – говорит Джинн менеджеру. «Я хочу, чтобы те двое вернулись в офис после обеда».

Мораль истории: всегда давайте вашему боссу высказаться первым.

Урок 4

Орел сидел на дереве, отдыхал и ничего не делал. Маленький кролик увидел орла и спросил: «А можно мне тоже сидеть, как вы, и ничего не делать?» «Конечно, почему нет», – ответил тот. Кролик сел под деревом и стал отдыхать. Вдруг появилась лиса, схватила кролика и съела его.

Мораль истории: чтобы сидеть и ничего не делать, вы должны сидеть очень, очень высоко.

Урок 5

Индейка говорила с быком. «Я мечтаю забраться на вершину дерева, – вздыхала она, – но у меня так мало сил». «Почему бы тебе не поклевать мой помет?» – отвечал бык. – В нем много питательных веществ». Индейка склевала кучку помета, и это

Правила игры миллиардера Сергея Галицкого

Миллиардер Сергей Галицкий, основатель и генеральный директор крупнейшей российской продуктовой сети «Магнит», владелец футбольного клуба «Краснодар», рассказал о том, каких принципов он придерживается в работе и в жизни.

1. Когда я был ребенком, я чувствовал, что абсолютно не выделяюсь на фоне других детей. В школе я не был ни самым умным, ни самым талантливым. Шахматы, которыми я занимался полтора года, научили меня логически мыслить. Это фундаментальные принципы для бизнеса: логично и быстро мыслить.

Вы не поверите: после армии, в Лазаревском, я год работал грузчиком. На парфюмерном складе, с «Шипром» и другими одеколорами. Там все текло, запах стоял специфический, но я был абсолютно счастлив, потому что то, чем я занимался, я делал лучше других. Я не шушу.

2. Когда у тебя есть деньги, ты не должен делать что попало. Ты должен делать что-то красивое. Иначе эти деньги лучше пропить. Сдуру можно потратить все деньги на игроков. Но на футбольном поле играют не деньги, а живые люди. Я стараюсь аккуратно подходить к этому вопросу. Мы никогда не будем покупать игроков за 40-60 миллионов по одной простой причине: у меня в компании работает 250 тысяч человек, это будет неправильно по отношению к ним. Да, это мои собственные деньги, и я могу их тратить так, как захочу. Да, футбол – дорогой спорт. Тем не менее я не хочу бегать с красной тряпкой и размахивать ею.

3. Всех богатых людей в России принято называть олигархами. Все знают, что это другое понятие, – это связь с властью. Я к ним не отношусь, так как с властью никогда не был связан. Да, иногда встречаюсь с губернатором Ткачевым, обсуждаю с ним вопросы, рассказываю, что мы еще собираемся в Краснодаре делать, но это бывает нечасто. Премьера видел несколько раз в жизни и пару раз – президента. По моему убеждению, употребление слова «олигарх» в России с таким негативным оттенком связано с тем, что в 90-е некоторые люди получили большие куски собственности довольно странным путем. Из-за этого такое отношение.

В мире нигде богатых людей не любят, это совершенно нормальное явление. И я не думаю, что у человека есть цель, чтобы его любили все вокруг. На мой взгляд, задача – быть счастливым. Родиться и прожить счастливую жизнь.

4. Мы все должны понять одну вещь: без частной инициативы,

НАША СПРАВКА. Сергей Галицкий – генеральный директор ОАО «Магнит»
Состояние – \$ 10,3 млрд. (2014)

Место в рейтинге «Богатейшие бизнесмены России»
2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014
64 38 38 49 35 28 24 25 17 13

• В 1991 году работал в одном из первых коммерческих банков Краснодара, в 1994 году основал мелкооптовую торговую фирму «Трансасия».

• **КАПИТАЛ** Основной акционер розничной сети «Магнит» (42,1%)

• **СТАТИСТИКА** За 2013 год количество совершенных в сети покупок выросло на 21% и составило 2,5 млрд.

• **ЦИФРА** В 2013 году компания открыла 1209 новых магазинов (всего 8093).

• **СОБЫТИЕ** В 2013 году «Магнит» стал абсолютным лидером российского продуктового ритейла по продажам, опередив главного конкурента — X5 Retail Group.

• **ПРАВая РУКА** Владимир Гордейчук — генеральный директор ЗАО «Тандер» (№128, \$800 млн.). Штурман дальнего плавания, пришел в фирму Галицкого в 1996 году.

• **ИГРУШКА** Бизнес-джет Embraer.

• **СПОРТ** Ему принадлежит ФК «Краснодар», середняк российской Премьер-лиги. Потратил на создание детской футбольной академии в Краснодаре \$60 млн.

без частного предпринимательства мир не будет развиваться. Государство само за нас ничего не придумает. Практически все в нашем мире придумано вполне конкретными людьми – начиная от кирпичей и заканчивая ядерными ракетами. Если государство не будет поощрять инициативу, если оно станет всех уравнивать, то результат будет плачевным. Потому что нельзя идти против человеческой природы. Люди всегда будут пытаться выделиться и добиться успеха.

5. Я никогда не рассматривал серьезно вопрос о том, чтобы уехать жить за границу. Конечно, я бываю за рубежом – там более комфортные условия отдыха для богатых людей. Иногда мне просто хочется отдохнуть от повышенного внимания там, где меня никто не знает, где можно ходить по улицам без охраны. Но я буду цепляться за любую возможность, бороться до последнего, чтобы всегда жить в России. Однако, не хотелось бы это вспоминать, но белогвардейцы тоже думали, что проживут тут всю жизнь, а в финале были лишь лошади, Новороссийск, корабль. Хотя, я думаю, в современном мире вряд ли такое возможно.

Когда меня спрашивают, почему я не уезжаю за рубеж, я отвечаю просто: я счастлив на земле, где родился. Я понимаю язык этих людей, знаю их, я вырос вместе с ними. Это достаточно странное желание – заработать максимальное количество денег и уехать за границу. Там не те люди, с которыми ты рос, ты не понимаешь менталитета, не знаешь их языка, и они совершенно другие. Не лучше, не хуже – просто другие. Все эти желания уехать идут от нашей незрелости.

6. Совсем безумных денежных трат у меня, наверное, еще не

140 ШЕСТЬ ЖЁСТКИХ УРОКОВ БИЗНЕСА

действительно дало ей достаточно сил, чтобы забраться на нижнюю ветку дерева. На следующий день, съев еще, она достигла второй ветки. Наконец, на четвертый день индейка гордо сидела на вершине дерева. Там ее заметил фермер и сбил выстрелом из ружья.

Мораль истории: манипуляции с дерьмом могут помочь вам забраться на вершину, но не удержат вас там.

Урок 6

Маленькая птичка летела на юг, чтобы перезимовать. Было так холодно, что она замерзла и упала на землю в большом поле. Пока она там лежала, корова прошла мимо и покакала на нее. Лежа в коровьей лепешке, птичка вдруг поняла, как ей тепло. Коровье дерьмо вернуло ее к жизни! Птичке вдруг стало так хорошо, что она запела, чтобы выразить свою радость. Пробежавшая мимо кошка услышала пение и решила разобраться, в чем тут дело. Следуя к источнику звука, кошка нашла птичку, раскопала ее и съела.

Мораль истории:

- Не каждый, кто нагадил на вас, ваш враг.
- Не каждый, кто достает вас из дерьма, ваш друг.
- Когда вам хорошо и тепло, лучше держать рот закрытым.

150

было. Вы же понимаете, что для меня покупка машины или дорогих часов безумным финансовым вложением не является. Пока я ее не сделал, к сожалению, думаю, она меня еще ждет впереди.

7. Я не видел ни одного идеального общества. Ощущение свободы в голову человека должно приходиться эволюционным путем. Поэтому я к России отношусь так, как нужно относиться к ребенку, который прожил совсем немного лет на этом свете. Я не могу требовать от ребенка, которому исполнилось двенадцать лет, мудрости сорокалетнего.

8. Мне никто не мешает заниматься футбольной академией, строить стадион, заниматься бизнесом. По большому счету, неважно, кто будет управлять государством, не очень важно для меня. Мне важно построить правильные законы внутри компании, которой я руковожу. Справедливые. И это мое маленькое государство.

9. Меня часто спрашивают, пойду ли я в политику. Нет, нет и нет. Я точно знаю: если я стану политиком, буду очень несчастным человеком. И я вижу, что люди думают о том, что я им лапшу на уши вешаю. Прискорбно, но в России принято считать, что социальная лестница выглядит так: рабочий, менеджер, владелец фирмы, политик. Почему-то считается, что только по такой «пищевой цепочке» можно забираться наверх.

Если власть в России на данной ступени эволюционного витка не будет жесткой, разрешит сидеть перед Кремлем, бастовать – я знаю, что будет с этой властью через неделю.

10. Люди иногда ошибочно думают, что живут в исключительное время. Наш век – это всего лишь очередное столетие в череде веков.

11. Я раньше расстраивался по поводу некоторых решений наших государственных органов, но потом понял, что это просто бессмысленно. Все равно будет так, как будет. Нужно уметь выкручиваться из любой ситуации.

12. Когда итальянцы клали цветную плитку в бассейне, мы занимались бортничеством, лазали по дуглам и собирали мед. И преодолеть эту разницу за один день невозможно. Не нужно требовать от общества больше, чем оно может на этом эволюционном витке.

13. Часто говорят о том, что все лучшее – детям, но по факту худшее в России — это детские сады и школы. Я как-то пошел в школу, где училась моя дочь, чтобы проголосовать на избирательном участке. Боже мой! Как она там училась?

14. Я знаю о существовании магазинов вроде «Магнита» или «Немагнита». Тратить энергию на борьбу с подобными клонами не нужно — пусть они выживают.

15. Я не святой. Я обычный человек, который делает кучу ошибок. И я не хочу, чтобы обо мне думали лучше, чем я есть.

120 Джек Ма даёт полезные советы

деньги встречаются с политикой, это равнозначно тому, что спичка встречает динамит — жди взрыва.

4 вопроса к современным молодым людям

• Что такое настоящий провал? Настоящий провал – это прекращение борьбы.

• Что такое гибкость? Вы поймете, что такое гибкость, когда переживете неудачи, тяжелые жизненные ситуации и разочарования.

• В чем ваши обязанности? Ваши обязанности в том, чтобы быть более прилежными, больше работать и иметь больше амбиций, чем другие.

• Только глупцы используют рот для того, чтобы говорить. Умный говорит головой, мудрый – сердцем.

Мы здесь для того, чтобы жить в полную силу.

Я всегда говорю себе, что мы рождены не для работы, а для того, чтобы наслаждаться жизнью. Для того, чтобы делать жизнь других людей лучше, а не для того, чтобы проводить все время в работе.

Если вы тратите все время на работу, рано или поздно вы пожалеете об этом.

Про конкурентов и конкуренцию

• Только глупцы относятся к конкурентам с агрессией.

• Если вы относитесь ко всем вокруг как к врагам, то они и будут вашими врагами.

• Когда вы конкурируете друг с другом, избегайте ненависти, она вас погубит.

• Конкуренция – это как игра в шахматы. Если вы проиграли, всегда можно сыграть еще один раунд. Драться необязательно.

• У настоящего предпринимателя нет врагов. Как только вы это поймете, вас никто не остановит.

Про нытьё и жалобы

Если вы иногда позволяете себе понуть, в этом нет ничего страшного.

Если вы впадаете в депрессию регулярно и часто жалуетесь на жизнь, то это становится похоже на алкоголизм – чем больше вы пьете, тем сложнее остановиться. На вашем пути к успеху вы заметите, что успешные люди не жалуются и не ноют.

Миру наплевать на то, что вы скажете, важно то, что вы сделаете.

Про советы предпринимателям

• Настоящие возможности лежат там, где их никто не видит.

• Старайтесь, чтобы ваши сотрудники приходили на работу с радостью.

• Номер один – это клиенты. Номер два – сотрудники. И только потом, под номером три, – акционеры.

• Начинайте адаптироваться к новым условиям до того, как их заметили другие.

• Забудьте про деньги и про то, как вы будете их зарабатывать.

• Вместо того чтобы внедрять какие-то мелкие фишки и трюки, сфокусируйтесь на стабильности и долгосрочных планах.

• Ваше отношение определяет то, как далеко вы пойдете.

Про предпринимательство

• Часто бывает так, что хорошую возможность сложно объяснить понятно. То, что можно просто и легко объяснить, как правило, не является хорошей возможностью.

• В качестве партнера вы должны найти кого-то, кто дополняет ваши умения. Вам необязательно нужен кто-то успешный.

• Ищите правильных людей, а не лучших людей.

• Самое ненадежное в этом мире – это отношения между людьми.

• «Бесплатно» – очень дорогое слово.

• Сегодня будет не просто, завтра будет еще хуже, но послезавтра все будет прекрасно.

Чего нельзя делать

• Самые плохие качества для предпринимателя: быть снобом, не уметь адекватно оценивать обстановку, взять высокий темп и не иметь возможности его поддерживать, не обладать умением смотреть вперед.

• Если вы не знаете все про ваших конкурентов, или вы недооцениваете их, или вы не видите в них угрозу, то вы обязательно проиграете.

• Если ваш конкурент меньше вас или слишком слаб, вы все равно должны относиться к нему как к равному. Аналогично, если ваш конкурент гораздо больше вас, не бойтесь его.

Про свой бизнес

• Когда вы начинаете свой бизнес, это означает, что вы отказываетесь от стабильного дохода, больничных и годовых бонусов.

• С другой стороны, это означает, что ваши доходы не ограничены ничем, что вы будете более эффективно использовать свое время и вам не придется просить разрешения у других людей.

• Если ваши решения будут отличаться от решений ваших сверстников, то и ваша жизнь будет отличаться в ту или иную сторону.

Рубен ВАРДАНЯН: «Спокойная жизнь в Италии – большая иллюзия»

Статья британской Financial Times об известном армянском предпринимателе и меценате Рубене Варданяне.

Для человека, которого когда-то называли рекламной вывеской российского капитализма, Рубен Варданян удивительно спокоен относительно кризиса, бушующего вокруг. Сидя в своем кабинете в одном из главных деловых комплексов Москвы, которым он, помимо прочего, также владеет, в окружении трофеев и символов своего успеха, в ответ на вопрос о крахе рубля и рецессии Варданян отвечает как всякий русский: бывало и хуже.

«Все в этом мире относительно», – говорит он и начинает перечислять весь список российских экономических кризисов за последние четверть века после распада Советского Союза. – «Оглядываясь назад на последние 25 лет, могу сказать вам, вызовы есть всегда».

46-летний Рубен Варданян знает это лучше других. Будучи главным исполнительным директором компании «Тройка Диалог» – одной из ведущих инвестиционных компаний России за последние два десятилетия – он имел возможность без посредников наблюдать за каждым из экономических кризисов в стране.

В какой-то степени Рубен Варданян может позволить себе быть спокойным. Компания «Тройка» была продана государственному Сбербанку, крупнейшему кредитору России, еще в 2011 году, после чего он отошел от повседневного ведения дел в компании, хотя по-прежнему остается советником генерального директора Сбербанка.

Некоторые из его бывших коллег и конкурентов могут позавидовать точному выбору момента: аналитики ожидали резкого снижения доходов инвестиционных банков в России в 2014 году, так как выпуск акций и облигаций замедлился из-за западных санкций и снижения котировок. Многие западные банки переводили своих сотрудников из Москвы.

Тем не менее Рубен Варданян отвергает мысль о том, что Россия стала пустошью для инвестиционных банкиров.

По его словам, страна сейчас находится на очередном изгибе, точно так же, как в 1991 году, когда распад Советского Союза вызвал огромный политический и экономический переворот в России.

Рубен Варданян вспоминает 1991 год, когда он был очень молодым человеком: «Находясь в Москве, я сказал [себе]: у меня есть два варианта. При одном из них Советский Союз останется, мы повернемся назад, и я эмигрирую. При втором варианте Россия начнет строить капитализм, и это огромная возможность. Сейчас, спустя 24 года, я сижу тут с вами, и мы говорим о том же самом».

Так же как в 1991 году, Рубен Варданян желает, чтобы Россия выбрала рыночный путь: «Да, будут взлеты и падения, будут ситуации, при которых люди будут расстроены, как это не раз бывало в прошлом, но в конце концов этого уже не остановить, рыночная экономика в России продолжит свое существование».

В данный момент это может показаться чрезмерным оптимизмом. Возвращение Владимира Путина в 2012 году на третий президентский срок совпало с резким ростом влияния государства на российский бизнес.

Эта тенденция только усугубилась после начала экономического кризиса, ареста Владимира Евтушенкова, одного из самых бога-

тых людей страны, нефтяную компанию которого отобрали и национализировали в конце прошлого года. Несмотря на то, что Евтушенков был недавно выпущен на свободу, по деловым кругам Москвы после этого пробежал ощутимый холодок.

Многие россияне из поколения Рубена Варданяна, которые выросли в 1990-х на волне большого рывка России на Запад, переезжают в Европу или Северную Америку. «Некоторые из моих друзей хотят покинуть страну, другие хотят отправить своих детей за границу», – признается он.

Переходя на русский язык – в первый и единственный раз за все интервью – Варданян называет себя оптимистом, который постоянно ворчит, – ворчащим оптимистом.

Нет никакого удовлетворения в том, чтобы утверждать, что страна не имеет будущего, а затем оказаться правым, считает он, так как в подобном случае это коснется всего мира. Идея о том, что можно эмигрировать в Италию или Испанию и «пить хорошее вино», проживая жизнь без всякого стресса, – это только «большая иллюзия».

И тем не менее выбранный им путь свидетельствует о том, что времена бума российского капитализма конца 1990-х и начала 2000-х годов вряд ли вернуться.

Потратив более 10 лет на создание компании «Тройка», Рубен Варданян затем продал ее и, оставшись с состоянием в \$850 миллионов, в настоящее время посвятил значительные силы благотворительности.

Он был пионером российской инвестиционной банковской деятельности в 1990-е годы, а сейчас он стал пионером в сфере благотворительности в России.

«Сегодня в России появилось первое поколение людей, которые имеют богатство, которым нужно оставить что-то для следующего поколения. Это случилось впервые за последние 100 лет. В 1917 году эти люди исчезли и у большинства нечего было оставлять потомкам», – отмечает Рубен Варданян, добавляя при этом, что, согласно официальной статистике, 230 000 россиян зарабатывают более \$1 миллиона в год. «Это не ультраолигархи, но если у вас есть миллион долларов, это уже большие деньги. Хотите ли вы потратить эти деньги сейчас или, возможно, направить часть на благотворительность? Это сложный вопрос».

Как это случилось ранее с инвестиционным банковским делом, сейчас Рубен Варданян ушел в мир благотворительности с головой. Он просвещает состоятельных россиян, которые задаются вопросом, что делать со своими миллионами, создает бизнесы для предоставления благотворительных услуг, а также привлекает филантропов. «Филантропия, как правило, означает, что вы даете деньги и забываете о них. Я же довольно активно участвую в принятии управленческих решений. Все как при капитализме... Сохраняется давление, тяжелое инвестиционное банковское дело, но от достижения результатов выигрывает благотворительная организация», – отмечает он.

Следуя примеру Билла Гейтса, Уоррена Баффета и присоединившегося к ним Владимира Потанина, которые обязались передать на благотворительность по крайней мере половину своего наследства, Рубен Варданян считает, что в такой стране, как Россия, недостаточно передавать на благотворительность только наследство: «В нашем случае, я полагаю, некоторые люди должны тратить это богатство уже сейчас, чтобы добиться изменений, так как в наших странах эти изменения необходимы гораздо раньше, чем в более развитых странах».

Четверо детей Рубена Варданяна унаследуют только его имущество. Остальную часть своего состояния он с супругой намерен потратить на благотворительные проекты.

Многие из его проектов сосредоточены на Армении, стране, где прошло его детство, стране его родителей. При этом Рубен Варданян подчеркивает, что у него нет армянского гражданства и он не имеет никаких политических амбиций.

Варданян потратил около \$80 миллионов на постройку самой протяженной в мире канатной дороги к монастырю Татев, построенному в IX веке на юге Армении, а также на восстановление самого монастыря. Он также построил международную школу сети United World Colleges в Дилижане, на севере Армении, которая, как он надеется, поможет открыть мир для молодых армян.

Варданян планирует провести специальный проект в связи со 100-летием Геноцида армян 1915 года, отдав должное людям и

организациям, которые помогли спасти армянские жизни.

Рубен Варданян рассказал историю о том, как его дед в детстве был спасен от Геноцида американскими миссионерами, которые организовали приют для сирот.

«Я стал успешным, и сегодня я могу беседовать с вами о моем богатстве именно потому, что 100 лет назад четыре миссионера отправились в безумное место, где шла война, и спасли 150 детей, – напоминает Варданян. – Теперь, когда я стал богатым человеком, я хочу отблагодарить за это».

NovostiNK.ru

25 мудрейших цитат Конфуция

Если ты
ненавидишь –
значит, тебя
победили.

~Конфуций~

Конфуций (настоящее имя – Кун Цю) был обычным человеком, но его учение нередко называют религией. Хотя вопросы богословия и теологии как таковые для конфуцианства неважны вообще. Все учение строится на морали, этике и жизненных принципах взаимодействия человека с человеком.

Он был одним из первых, кто предложил идею построить высоко нравственное и гармоничное общество. А золотое правило его этики звучало так: «Не делай другому того, чего не желаешь себе». Его учение нашло такой широкий отклик у людей, что его приняли в качестве идеологической нормы на уровне государства, и оно оставалось популярным почти 20 веков.

Его уроки просты для понимания каждому человеку – наверное, поэтому они вдохновляют настолько эффективно:

1. Три пути ведут к знанию: путь размышления – это путь самый благородный, путь подражания – это путь самый легкий и путь опыта – это путь самый горький.
2. Если ты ненавидишь – значит, тебя победили.
3. В стране, где есть порядок, будь смел и в действиях, и в речах. В стране, где нет порядка, будь смел в действиях, но осмотрителен в речах.
4. Перед тем как мстить, вырой две могилы.
5. Давай наставления только тому, кто ищет знаний, обнаружив свое невежество.
6. Счастье – это когда тебя понимают, большое счастье – это когда тебя любят, настоящее счастье – это когда любишь ты.
7. На самом деле жизнь проста, но мы настойчиво её усложняем.
8. Несдержанность в мелочах погубит великое дело.
9. Лишь когда приходят холода, становится ясно, что сосны и кипарисы последними теряют свой убор.
10. Люди в древности не любили много говорить. Они считали позором для себя не успеть за собственными словами.
11. Советы мы принимаем каплями, зато раздаём ведрами.
12. Драгоценный камень нельзя отполировать без трения. Также и человек не может стать успешным без достаточного количества трудных попыток.

13. Благородный человек предъявляет требования к себе, низкий человек предъявляет требования к другим.

14. Побороть дурные привычки можно только сегодня, а не завтра.

15. Три вещи никогда не возвращаются обратно – время, слово, возможность. Поэтому: не теряй времени, выбирай слова, не упускай возможность.

16. Выберите себе работу по душе, и вам не придется работать ни одного дня в своей жизни.

17. Я не огорчаюсь, если люди меня не понимают, – огорчаюсь, если я не понимаю людей.

18. Попробуйте быть хотя бы немного добрее, и вы увидите, что будете не в состоянии совершить дурной поступок.

19. В древности люди учились для того, чтобы совершенствовать себя. Нынче учатся для того, чтобы удивить других.

20. Можно всю жизнь проклинать темноту, а можно зажечь маленькую свечку.

21. Пришло несчастье – человек породил его, пришло счастье – человек его вырастил.

22. Красота есть во всем, но не всем дано это видеть.

23. Благородный в душе безмятежен. Низкий человек всегда озабочен.

24. Если тебе плюют в спину, значит ты впереди.

25. Не тот велик, кто никогда не падал, а тот велик, кто падал и вставал.

«Неважно,
как медленно
Вы идёте,
до тех пор,
пока Вы не
остановитесь»

Конфуций

ԽՈՐԵՆ ԵՍԱՅԱՆԻ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Խորենի մայրը և իմ տատը Վրաստանի Ախալցխե քաղաքից են, ու մենք երկուսով էլ հայարտ ենք, որ ախալցխացի է նաև Շառլ Ազնավուրի հայրը: Ուստի հռչակավոր հայորդու նկատմամբ մեր սիրտը տոգորվում է, թեկուզ և հեռավոր, բայց հարազատության զգացմունքներով: Նրանք ազատ խոսում էին վրացերեն: Այլ կերպ չէր էլ կարող լինել, քանի որ հայերի և վրացիների միջև բնավորության հոգեհարազատ լարեր կան: Բայց տեղը եկավ և ասեմ, որ հպարտանալու առիթ ավելի շատ ես ունեմ, քանի որ 1990 թվին Երևանում տեսա Շառլին և անմիջապես վրա տվեցի, թե ես եկել եմ ձեր հոր հայրենիքից, համաձայնեց պատասխանել լրագրողիս հարցերին...

Դառնալով մեր հերոսին, ասեմ, որ Խորեն Եսայանը մարդամոտ բնավորություն ունի, ինչ մարդու էլ հանդիպելիս լինի, իր պարզությամբ ջերմ գրույցի է բռնվում հետը և ստեղծում տրամադրող, բարեկամական մթնոլորտ: Իր ակտիվ կենսադիրքի շնորհիվ, ինչ գործի էլ եղել է, արագ կողմորոշվել է, ըմբռնել իրադրությունը, նախաձեռնել և հասել հաջողության: Ես թերթում եմ խնամքով ու ճաշակով կազմած նրա ծավալուն «դավթարը», ուր ամփոփված է իր բուն կյանքի ու գործունեության տարեգրությունը, և համոզվում դրանում:

Խորեն Եսայանի կենսագրության հորձանքը սկիզբ առավ այն բանից հետո, երբ միջնակարգ դպրոցը դեռևս չավարտած, սիրահարվեց, կյանվեց Թագուշի հմայքներով և մի գեղեցիկ օր էլ փախցրեց: Դպրոցն ավարտեց հեռակա կարգով: Հույզերով լեցուն ժամանակը սահում էր, իսկ ուսման ծարավը հանգիստ չէր տալիս նրան: Հայաստանում Արմո Շարենցի հեռակա մանկավարժական ինստիտուտը ընդունվել չհաջողվեց, պարզապես վիճաբանեց քննություն ընդունող դասախոսի հետ: Բայց Խորենի նման աչքաբաց և նյութապես ապահովված պատանին չէր կարող բարձրագույն կրթություն չստանալ, մի բան, որ հաշվապահական կուրսեր ավարտած երիտասարդ կինը բարոյապես աջակցում էր իրեն: Խորենը գիտակցում էր, որ բարձրագույն կրթությունը հացի և ջրի պես անհրաժեշտ է ժամանակակից երիտասարդի համար: Եվ ընդունվեց Մոսկվայի պետական պատմա-արխիվային ինստիտուտի հեռակա բաժինը: Ի դեպ, այդ շենքը մինչև այսօր պատմական է նաև նրանով, որ Իվան Ֆեոդորովը Պլոտար Մասիլովցիի հետ 1563 թ. այստեղ է տպագրել աշխարհում առաջին «Առաքյալը» ռուսերեն գիրքը: Դա հպարտությամբ է լցնում Խորենի էությունը: Բայց գործուն էր ի-

տասարդին ո՞վ կթողներ գյուղից գնալ քաղաք և արխիվներում ձանձրանալ: Գյուղում աշխատած տարիներին Խորենը մշտապես ընտրվել է գյուղխորհրդի պատգամավոր, առաջ քաշել գյուղացիներին հուզող անհետաձգելի հարցեր, նպաստել դրանց իրագործմանը:

Ես թերթում եմ Խորենի վերոհիշյալ «դավթարը» և տեսնում նրա հարուստ կյանքի հետաքրքրությունների ոլորտները պարզ ու մարդկային, ընկալելի և սրտառույշ, անբռնազբոս վարմունքով լեցուն: Իր աշխատանքային անբասիր գործունեությանը զուգահեռ նա ակտիվորեն թղթակցել է ինչպես «Մովետական Վրաստան», այնպես էլ Աբխազիայի մարզային և շրջանային թերթերին, տպագրել հարյուրավոր զանազան բնույթի թղթակցություններ, որոնք այսօր կազմում են, ինչպես իր, այնպես էլ իր շրջապատում ապրած մարդկանց կյանքի սիրանքներով լեցուն հայրենասիրական գործերի դրվագների տարեգրությունները: Դրանք լուսանկարների հետ միասին խնամքով ամփոփել է մի ծավալուն ալբոմում: Ժամանակ է անցել, սոցիալիստական իրականության պայմաններում ապրած մարդկանց այժմ պարտադրել են նոր կարգեր, որոնց դեռ պետք է ընտելանալ, մերվել, կյանքի սրտամոտ կերտներ գտնել մշտապես հարմարվելու համար: Իսկ այն հուշերով և հիշողություններով լեցուն անցյալը մնացել է տաք արյան վազքի մեջ և երբեք չի մոռացվում: Այդ «անցյալը» Խորեն Եսայանի հոգու հարստությունն է, նրա բուն կյանքի անմոռանալի անցուդարձը, որով կարող է հպարտանալ յուրաքանչյուր բանական մարդ: Եվ հայորդին, իրոք որ, հպարտանում է:

Սկզբում Խորենը աշխատեց որպես ակումբի վարիչ, աշխուժացրեց գյուղական մշակութային օջախի նշանակությունը: Բազաժաշտա գյուղի երիտասարդության համար այն դարձավ ոչ թե սոսկ հավաքատեղի, այլ պատանիների և աղջիկների համար ինտելեկտուալությունները հանդես բերելու ձգտող օջախ: Սկսեցին գործել գեղարվեստական խմբակներ, կազմակերպվել շախմատի մրցույթներ, իսկ հայտնի նկարիչ Մինասի և համալսելի կոմիկ արտիստ Մայիս Կարագոյանի հետ Երևանի գեղարվեստա-թատերական ինստիտուտի հանրակացարանի մի սենյակում ուսանողական տարիներն անցկացրած Միհրան Սարգսյանը դպրոցի ուսուցիչների մասնակցությամբ թատերական մի քանի բեմադրություններ իրականացրեց: Գյուղի հողագործները երեկոները հեռուստացույցի տեսաշրջանակների առջև ձանձրանալու փոխարեն սիրով գալիս էին ակումբ ներկայացուցիչներ դիտելու, գեղարվեստական հաճույք ստանալով, բավարարում իրենց հոգևոր պահանջները:

Բազմաճյուղ կուլտնտեսությանը հարկավոր էին միջին օղակի աշխատանքները կազմակերպողներ: Եվ Խորեն Եսայանը նշանակվեց բրիգադավար: Թեյագործ մեխանիզատորները մեկ հեկտարից հավաքում էին ավելի քան 19 տոննա կանաչ թելատերևի բերք, որը Աբխազիայում և Վրաստանում համարվում էր ռեկորդային: Աչքի էին ընկնում ծխախոտաբույծները, այգեգործները հավաքում էին մանդարինի, կիտրոնի, նարինջի և թուրինջի առատ բերք: Գյուղատնտեսական աշխատանքները հիմնական կազմակերպելու համար կոմունիստ Խորեն Եսայանը ընտրվեց կուսակցական կոմիտեի քարտուղար: Կուսկոմիտեն իր ծավալուն գործունեությամբ նպաստեց գյուղատնտեսական մթերքների արտադրության գաղափարական ապահովմանը: Խորենի կուսկոմիտեի քարտուղար եղած տարիներին էր, որ տարբեր ժամանակներ գյուղ այցելեցին հայ ժողովրդի պանծալի զավակներ Հովհաննես Բաղդասյանը և Համազասպ Բաբաջանյանը, ծովակալ Նիկոլայ Օմելկոն, երգահաններ Արայիկ Բաբաջանյանը, Ալեքսանդր Հարությունյանը, Գեղունի Չոլյանը, «Մովետական Վրաստան» թերթի խմբագրության աշխատողները, Ղարաբաղի երգի-պարի համայնքի մասնակիցները, հանրաձանսաչ այլ անձինք և խմբեր: Հիշարժան էր համալսելի ձանձրված երգիչ Գեորգի Մինասյանի համերգը: Խորենը անակնկալ երկու հանդիպում է ունեցել նաև ժողովրդական երգիչ Ռուբեն Մաթևոսյանի հետ: Դրանք լրացրել են գյուղական միջավայրում ապրող Խորեն Եսայանի հոգևոր էությունը, հարստացրել հոգին: Մի օր էլ Գուրիիփշի շրջանի ղեկավարությունը նկատեց ձեռներեց կոմունիստի կազմակերպչական ընդունակությունները և առաջ քաշեց շրջանային խորհրդի կոմունալ բաժնի վարիչի պաշտոնում: Դա այն ժամանակ էր, երբ Վրաստանի կառավարությունը որոշում էր ընդունել գեղեցիկ տեսքի բերել բարձր շենքերի ճակատային մասերը, մաքրել խիճ ու ցախերից գերեզմանոցները, բարեկարգել ջեռուցման և ջրամատակարարման համակարգը, կարիքավորներին ապահովել հարմարավետ բնակարաններով: Խորեն Եսայանը իրեն հատուկ եռանդով գործի լծվեց, բայց հազիվ մի տարի էր անցել,

190

երբ սկսվեց վրաց-աբխազական պատերազմը: Քանի որ Գուլրիփշի շրջանում հիմնական բնակիչները մեզրեզներ էին, Խորենը չէր կարող բացեփրաց արտահայտել իր համակրանքը աբխազների նկատմամբ...

Այժմ Խորեն Եսայանը բնակվում է Տուսպսե քաղաքում՝ ապրած տարիների հուշերով լեցուն: Ես այստեղ էլ կարող էի ավարտել հոդվածս, սակայն հերոսի կերպարը լրիվ պատկերացնելու համար հարկ եմ համարում ընթերցողին ներկայացնել նաև նրա հոգևոր առօրյան բնութագրող մի քանի հիշարժան դրվագներ:

Խորենի ավագ եղբայրները լեյտենանտ Անդրանիկը և շարքային Ալբերտը հերոսաբար կռվել են հայրենական պատերազմում, երկուսն էլ զոհվել են անհավասար մարտերում՝ Կուբանի Կրիմսկի շրջանում և Բելոռուսիայի Վիտեբսկի մարզի Շապորա գյուղում: Մզի ճիրաններում տառապող հայրը Ավագը, ասել է կրտսեր որդուն.

– Ես գերեզմանում էլ հանգիստ չեմ մտա, եթե չիմանամ, թե որտեղ են հանգչում զավակներդ մարմինները:

Եվ Խորենը համառորեն սկսում է գրություններ ուղարկել զանազան արխիվներ, իմանում եղբայրների մասին, գնում եղբայրական գերեզմաններից երկու բուռ արյունոտ հող բերում դրպես սրբություն, որպես ջահել կյանքը գոհաբերած եղբայրներից հիշատակ: Այս մասին թերթերում տպագրած Խորենի հոդվածները անհնար է կարդալ առանց հուզվելու:

Խորենն ունի մի քանի հիշարժան կրթաշնչաններ, որոնցից մեկը ստացել է կոմերիտությունում ակտիվ աշխատանքի համար: Այն ստորագրել է ՄՍՌՄ կոմերիտության Կենտկոմի առաջին քարտուղար Եվգենի Տյաժելնիկովը:

Խորենը հպարտությամբ է խոսում փեսայի՝ Սմբատ Վարդիկյանի մասին: Լեռնային Օժբելդա գյուղում հասակ առած պատանին դպրոցն ավարտելուց հետո ուսանեց Օմսկի ավտոճանապարհային ինստիտուտում: Կոմերիտական Սմբատը իր հասակակիցների հետ մեկնեց Բայկալ-Ամուրյան մայրուղու շինարարություն: Քանի-քանի անգամ ինժեներ Սմբատ Վարդիկյանը անցել է դարի մայրուղով, գործնական ցուցումներ տվել շինարարներին, հետո նշանակվել գարաժի վարիչ, ստացել պատվոգրեր ու դրամական պարգևներ, արժանացել ԲՄՄ-ի կոմերիտության կոմիտեի դրոշի առջև լուսանկարվելու պատվին, ընդունվել կոմունիստական կուսակցության շարքերը: Անմոռանալի է Սմբատի կյանքում ԲՄՄ-ում տեղի ունեցած կոմերիտական հարսանիքը սիրած աղջկա բժշկուհի Մաթենիկ Եսայանի հետ: Թերթերում բազմաթիվ թղթակցություններ են տպագրվել ԲՄՄ-ի անձկներ շինարար Սմբատ Վարդիկյանի մասին, իսկ աները Խորեն Եսայանը, դրանք տեղավորել է իր տարեգրության մեջ:

Խորենի հարատվությունը նաև նրա երեք աղջիկներն են իրենց ընտանիքներով, հինգ թոռները և չորս ծոռները:

Սիրական ՍԵՎՈՒՆԻ
Լրագրող

ՍԼԲՈՍԱՅԻՆ

Խորեն Եսայանիս

Ոտիդ տակ որքան էլ փորեն,
Դու միշտ առույգ մասս, Խորեն,
Ճամփիդ առատ լինի ցորեն,
Հեռու փախչի ամեն բորեն:

Դու մարդ էիր սովետի,
Միշտ արժանի գովեստի,
Այժմ եկան նոր կարգեր,
Հետը բերին վա յ բարքեր:

Վրդովվեցիր դու շատ խիստ,
Դարձար համեստ մի տաքսիստ:

Խոտոր եղավ փառքիդ ճամփան,
Առաջ անցան մարդիկ անբան,
Չկա ոմանց երբեք ներում,
Դու սավառնիր քո եթերում:
23 դեկտեմբերի, 2014 թ.

ՓԱՌՔԻ ՄՈԼՈՒՅՔՈՎ

Հանճարների ճաճանչները
Շող են տվել դարերին,
Նրանց փառքի ճամփաները
Ձգվել կապույտ երկնքին:

Եվ աստղավառ փայլ են տվել
Ուղիներին մարդկության,
Պրպտումով ի հայտ բերել
Հրաշքները մեր տիտան:

Դու էլ անվերջ ջանք թափեցիր
Բարձունքների տիրանայ,
Գիշերները գիրք սերտեցիր,
Տենչում էիր մարդ դառնալ:

Համառորեն ուսում առար,
Որ չմասս սովերում,
Եվ լուսավոր դու մարդ դարձար
Բագափոստս ձեր գյուղում:

Եվ թրծվեցիր կյանքի բովում
Խորախորհուրդ գիտությամբ,
Լսողները քեզ են գովում,

Որ չես արել հուսախաբ:

Մարդկությունը դար ու դարեր
Չի մոռանա քեզ երբեք,
Կմաշվեն շատ լեռ ու քարեր,
Դու կմասս հար անբեկ:

Ջուրն ես խմել Տրուսկավեցի,
Ամրացել ես կաղնու պես,
Հմայքներին հուր կանացի
Դիմացել ես պարզերես:

Յոթ գլխանի դներն անգամ
Ուզեցել են քեզ գրկել,
Բայց դու թափով քո առնական
Կարողացար գլխատել:

Գլուխները մեկ-մեկ նետել
Կատուներին, շներին,
Արմատներով ծառեր փետել,
Ծաղիկ դնել ճյուղերին:

Դյուցագնական քո ուժի դեմ
Չի դիմանա ոչ մի լեռ,
Դուռն է բացել քանի եղեմ,
Որ գիրկն առնի քեզ անմեռ:

Հանճարների փառքի ճամփով
Դու էլ կերթաս դեպի վեր,
Ձգտուժներդ հզոր թափով
Քեզ տալիս են լայն թևեր:

Բաղ ու բախչան մանդարինի
Քեզ նպաստեց վերելքի,
Ի շնորհիվ գումարների
Հարթվեց ուղին քո փառքի:

Դու «Մոսկվիչով» դպրոց եկար՝
Հագած շքել մի կոստյում,
Բայց ոչ մեկի հագին չկար,
Բոլորն էին նախանձում:

Ասին՝ առանց կոստյում արի
Դու ամենքին հավասար,
Քո կոստյումը սիրտը կայրի
Չունեցողի աչքը չար:

– Նախանձում ես, – դու ասացիր, –

Քո դպրոցի ուսուցչին –
Դու էլ ինձ պես կհագնեիր,
Ունենայիր փող կարգին:

Ամեն անգամ կերուխումի
Թամադան ես դու լինում,
Եվ սեղանը մարդկանց քեֆի
Բլբուլ լեզվով քաղցրացնում:

Պոետների գրածներից
Քառյակներ ես մեջ բերում,
Եվ մտքերով շոնդալից
Լսողներին միշտ գերում:

Եվ ծափեր են հնչում զվարթ
Հարսանեկան հանդեսում,
Հարսն է նայում փեսին անթարթ,
Քեզ է, սակայն, նա տեսնում...

Դու էլ երբեք քեզ չես կորցնում,
Թիրախումս ես միշտ կանանց,
Նրանք թաքուն քեզ երագում
Այրվու մ, եփվու մ են անանց:

Ամեն անգամ կին տեսնելիս
Կաքավում է ձիվ վայրի,
Արյունդ բարկ եռք է տալիս,
Քիչ է մտում քեզ այրի:

Բայց դու հանկարծ թափ ես առնում,
Դառնում հեծյալ մի ասպետ,
Հըրիզները մով սավառնում,
Ո՛վ կմրցի էլ քեզ հետ:

Բախտի բան է կյանքը, բալամ,
Մինն ապրում է թևելով,
Մինն էլ օրն է մաշում հարամ,
Էշն է քշում հևալով:

Մուրբ ընտանիք դու ունեիր,
Եվ Թագուշն էր հարազատ,
Ափսոս, նրան դու շուտ կորցրիր,
Միրտդ լցվեց վիշտ ու դարդ:

Դու ուզեցիր արու գավակ,
Երեք աղջնակ ծնվեցին,

203

Հեռուստեցիբի հանց ավագակ,
Երբ որ տնից չվեցին:

Թոռ ու ծոռի տեր ես հիմա,
Փափկացել է սիրտդ բիրտ,
Նրանք խելոք և գործունյա,
Ժառանգներ են քեզ պես կիրթ:

Թոռ ու ծոռդ կարիք չունեն,
Միշտ հպարտ են պապիկով,
Բայց ես գիտեմ, նրանք կուզեն,
Որ չխաբես կապիկով:

Փառքի գերի հավերժ եղար,
Միշտ ձգտեցիբի գանձ ու գահ,
Առաջ անցան քանի տխմար,
Դու չդարձար նախագահ:

Բրիգադի ղեկը տվին,
Գործի անցար թև առած,
Արարեցիբ ամբողջ տարին
Տեղամասում քեզ տրված:

Քանի՜ հոգու տանը թմրած
Դու բուժեցիբ քո վարքով,
Ապա նրանք խելքի եկած
Կյանք վարեցին նոր բարքով:

Կոմունիզմի մատուցներում
Աշխատեցին թափ առած,
Եվ ստացան լուրջ հատուցում՝
Բերք ու բարիք ամբարած:

Քո ձգտումը վեհ է, բարի,
Լի է փառքի մոլուցքով,
Քանի սաղ ես, մի դադարի
Ելնել աստղոտ բարձունքով:

Դեռ էվերեստ կբարձրանաս
Ձնագնդի խաղալու,
Աստղերի մեջ երկնահաս
Մարսուհիներ գերելու:

Սևունին էլ, նոքար դառած,
Փառքիդ երգն է երգելու,
Վառ կերպարդ արեգնացած
Սերունդներին տանելու:

Իմաստուններ բազմաբեղուն,
Հին դարերից առ այսօր,
Մի կողմ թողած հանգիստ ու քուն,
Փառքն են գովում քո հզոր:

Ճառագում ես հորիզոնում՝
Մտվեր նետած արևին,
Նրանք անվերջ քեզ են տենչում,
Կարոտ են քո բարևին:

Քո արձանը պիտի դրվի
Կովկաս լեռան կատարին,
Որ քո ջանը մոտիկ լինի
Ամբողջ տարին արևին:

Որ ճառագես արև դառած
Բոլոր մարդկանց սրտերին,
Իսկ քո սիրտը կրակ արած,
Միշտ ջերմացնես ցրտերին:

Արծիվները թևատարած
Կգան ուսիդ կնստեն,
Ոչխարները իրենց որսած
Աչքիդ առաջ կխժռեն:

Դու քարակերտ բոյ-բուսաթով
Շուք ես տալու լեռներին,
Եվ վաստակած փառք ու պատվով

Ջարդարելու դարերին:

Ինչդ է պակաս Ալիևից,
Որ ցցվել է ամենուր,
Բրունգացած նայում վերից,
Ղարաբաղն է տենչում գուր:

Քո ուղին է հարթ ու պայծառ,
Ոգորումով ակնբախ,
Տիեզերքի դուռն անպատճառ
Բացելու ես դու անվախ:

Արժանի ես դու կրկնակի՝
Քո վաստակով համարձակ
Շարքում լինել գիտունների
Եվ ստանալ մրցանակ:

Քո ընթացքի ամեն պահին
Քամի լինի համընթաց,
Երբ բարձրանաս երկնի գահին,
Կանայք կգան գրկաբաց:

Սեր ու սիրով օրդ կանցնի
Երկնի անհուն կապույտում,
Կվրնջա թամբած քո ձին,
Որ սավառնես աստղերում:

Թեև տարիդ առաջ գնաց,
Նպատակներ ունես վառ,
Աչքդ, հաճախ, սիրուն կանանց,
Կուզես գրկել անպատճառ:

Ձի լավ գիտես բուրմունք տվող
Կյանքի ավիշ հուր կանանց,
Եվ գերվում ես դու անսքող
Հրապույրով միշտ նրանց:

Եվ գոչում ես դու բարձրաձայն՝
Միշտ առույգ ես և ջահել,
Ընկերներդ ծերուկ դարձան,
Դու պատրաստ ես դեռ սիրել:

Մի՛ շտապիր երբեք կյանքում
Անցնել գետեր ու ծովեր,
Շտապողն է հաճախ տնքում
Գործերի մեջ ուժից վեր:

Փառքը ինքը քո հետևից
Ջրնգալով դեռ կգա,

Դափնիների իր ճյուղերից
Մի ձոխ պսակ քեզ կտա:

Կբարձրանաս մտքով Պառնաս,
Ոչինչ չկա քեզ անհաս, –
Թե բանաստեղծ ցցուն դառնաս,
Գիրք կարդալով գորանաս:

Թև ու թիկունք լինել մեկին
Հոգուդ պարտքն է մշտական,
Անկեղծ կօզնի խելճ տկարին
Քեզ պես մարդը պատվական:

Ո՛րը ասեմ, ո՛րը՝ թողնեմ,
Խղճի տիպար, իմ Խորեն,
Ամեն անգամ սրտանց կուզեմ
Թշնամիքդ թող կորեն:

Տորիչելյան դատարկություն
Ուղեղներում կա ոմանց,
Զգոն եղիր, փաս արթուն,
Որ չհանդիպես դու նրանց:

Արժանիքդ գետնով չտաս,
Ձի դու վեհ ես, իմաստուն,
Քո բարձունքը, լավ իմանաս,
Չի հանդուրժում խտրություն:

Դեռ լեգենդներ պիտի հյուսեն
Բերնեբերան քո մասին,
Սերունդներին անվերջ ասեն,
Որ արև ես ու լուսին:

Ներող եղիր, հերոս արի,
Գովքդ չարի ըստ հարգի,
Մոլորվեցի քո կերպարի
Շողերի մեջ երևի...

Հումերոսը աշխարհ թող գա,
Թող գա նաև Ֆիրդուսին,
Աքիլլեսին քացին իր տա,
Բոնապարտին փառքը սին:

Քե՛զ կժամա փառքի դափնին,
Նրանց տրված շատ իզուր,
Գովքդ կանի քո Սևունին,
Երկնքի մեջ միշտ լազուր:

Հունվար, 2015 թ.
Սիրավան ՍԵՎՈՒՆԻ

ՆԵՆԳ ՈՐՈՇՈՒՄ

Որոշում կա, որ սրտից է բխում,
Որոշում էլ կա՝ փսիսել ես ուզում,
Նոր տարում նման որոշում արին,
Իրար խառնեցին չարն ու բարին:
Այդ որոշումը հենց որ ընդունվեց,
Մեր մարդկանց սիրտը, հոգին պղտորվեց:

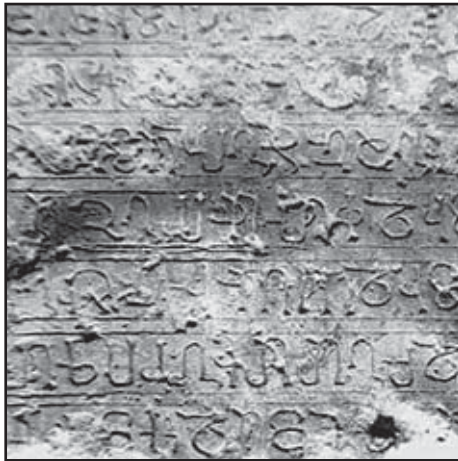
Ուզում են փողը գանձել գրպանի,
Ոչ թե ըստ տանը ապրող շնչերի,
Այլ անպետք ընկած բազում մետրերի,
Որ տանտիրոջը նույնիսկ պետք էլ չի:
Քառուստերի համար գումար են գանձում,
Մի թե մետրերը թափոն են ծնում,
Ով հնարել է նման որոշում,
Իր որոշումից մի թե չի խմբում,
Որքան էլ նրա ականջը կանչի,
Որոշումը այս խելքի մոտիկ չի:

Պետք է ուշ դարձնել մարդկանց գանգատին,
Նենգ որոշումը սեղմել իր ճակտին:
Որոշում է այս, անշուշտ, արտառոց,
Պետք է տիրոջ հետ նետել աղբանոց:

6 փետրվարի 2015 թ.
Սիրավան ՍԵՎՈՒՆԻ
Լազարևսկ

ՀԱՅԵՐԵՆՈՎ ԳՐԵՐ ՄԱՇՏՈՑԻՑ 4 ՂԱՐ ԱՌԱՋ

Նախաքրիստոնեական շրջանում գոյություն ունեցած հայերեն գրի եւ գրականության մասին վկայություններ են պահպանվել անտիկ օտար հեղինակների երկերում: Հռչակավոր հույն փիլիսոփա եւ պատմագիր Մետրոդորոս Սկեփսիացին, ապրելով Պոնտոսում եւ Հայաստանում մինչեւ մ.թ.ա. 70 թ., գրել է Տիգրան II-ի պատմությունը եւ «Կենդանիների բանականությունը» փիլիսոփայական երկը: Այս վերջինը, ըստ Փիլոն Եբրայեցու (Ալեքսանդրացու) հաղորդման, որն ապրել է մ.թ.ա. I դ. վերջին քառորդից մինչեւ մ.թ. I դ. կեսը, թարգմանված է եղել հայերեն: Փիլոն Եբրայեցու նման քաջատեղյակ եւ բժախնդիր օտար հեղինակի այս համոզիչ հաղորդումը մեր թվարկության դարագլխին գոյություն ունեցած հայալեզու գրականության մասին, որ վկայակոչվում է առաջին անգամ, չի կարող չասանել նույնիսկ ամենակարծր հակաթեզերը:

վանում: Ի՞նչ լեզվով էր գրված այդ մատյանը – եթե Բարդաձանը, ինչպես վկայում է Խորենացին, այդ պատմությունը փոխադրել է ասորերենի եւ ապա հունարենի, նշանակում է մեհենական պատմության բնագիրը պետք է եղած լիներ հայերեն եւ գրված հայերեն գրերով:

Ուսումնասիրողներից ոմանք, ինչպես Ա. Աբրահամյանը, ենթադրում են, թե մատյանը գրված է եղել արամեական գրով, բայց այս կարծիքը հիմնավոր չէ: Ասորիներն իրենք իսկ արամեական գիր են գործածում հատկապես Եդեսիայի շրջանում: Նույնը վերաբերում է Տիր աստծո մեհյանին: Գերմանացի խոշոր հայագետ Յ. Մարկվարտը իր «Հայոց այբուբենի ծագումը եւ Մաշտոցի կենսագրությունը» ուսումնասիրության մեջ ժխտում է հայ մատենագրության գոյությունը մինչեւ V դարը հետեյալ փաստարկով. «Այս երկրի լեզվով չէր գրվել դեռ ոչ մի տող, որովհետեւ այն ժամանակվա հայտնի այբուբեններից եւ ոչ մեկը ի վիճակի չէր արտահայտելու հայերեն բազմաթիվ ու դժվարին հնչյունները»: Գերմանացի հայագետի այս ուշագրավ միտքը մեզ բերում է հակադարձ տրամաբանության եթե նախամաշտոցյան շրջանում եղել է հայ մատենագրություն, ապա դա կարող էր լինել միայն հայերեն այբուբենով, եւ ոչ թե արամեատառ կամ հունատառ: Եվ առհասարակ, միշտ բնական հարց է ծագում. հնարավոր է արդյոք, որ ժողովուրդն

ունենա գրի ու դպրության Տիր աստված, այդ Տիր աստծուն նվիրված դպրության մեհյան, բայց սեփական գիր եւ դպրություն չունենա: Օտար դպրության, օտարագիր եւ օտարալեզու մատենագրության համար հայրենի աստվածություն չի ստեղծվում:

XIII դարի հայ պատմիչ Վարդան Արեւելցին (Պատմություն տիեզերական, Մոսկվա 1861, էջ 70) վկայում է Լեւոն արքայի օրոք Կիլիկիայում հայտնաբերված դրամի մասին, որի վրա հայերեն լեզվով դրոշմված են եղել հեթանոս հայ թագավորների անուններ, որով եւ պատմիչը հաստատում է Մեսրոպ Մաշտոցից առաջ հայերեն գրերի գոյությունը. «Եւ զի լեալ է հայերէն գիր ի հնոյն – վկայեցաւ ի ժամանակսս Լեւոնի արքայի. զի գտաւ դրամ ի Կիլիկիա հայերէն գրով դրոշմեալ զանուն կռապաշտ թագաւորացն Հայկազանց»: Նման հարցադրումներն արդեն իսկ իր մեջ կրում է նախամաշտոցյան գրի զարգացումը, որն ունի կողմնակիցներ, բայցեւ ավելի մեծ թվով հակառակորդներ, որոնք կարծում են, թե նախամաշտոցյան գիրը կարող է նսեմացնել Մաշտոցի հանձարը: Կատարյալ թյուրիմացություն: Ահավասիկ մեր հին հեղինակներից զատեր եւ առաջին հերթին 5-րդ դարի ներկայացուցիչները սկսած Սահակ Պարթեւից եւ Մեսրոպ Մաշտոցից, նրանց աշակերտներ Կորյունը, Դավիթ Անհաղթ փիլիսոփան եւ Մովսէս Խորենացին, ապա եւ Ղազար Փարպեցին եւ այլք, ընդունում են հեթանոսության շրջանում հայոց դրությունների գոյությունը. հայոց գրերի գյուտի 1600-ամյակին նվիրված միջազգային գիտաժողովում իմ գեկուցման մեջ ես ցույց տվեցի, որ ինքը Մաշտոցը, երկար ժամանակ Եդեսիայում եւ Ասորիքում դպրության հեթանոս ճարտարների մոտ որոնել է հայոց հին գրի ամբողջական այբուբենը: Կերը իմ հիշատակած Փիլոն Եբրայեցին իր ժամանակի ճանաչված մտածողներից մեկը, որին էնգելսը քրիստոնեության հայր է անվանում, իր եզակի վկայությամբ գալիս է հաստատելու հայալեզու գրականության իրողությունը դեռեւս մեր թվարկության սկզբին Մեսրոպ Մաշտոցից 4 դար առաջ:

*Ալբերտ ՄՈՒՇԵՂՅԱՆ
Բանասիրական գիտությունների դոկտոր*

Հեռավոր այմարները խոսում են մեր մայրենիով

Պարզվում է, որ Կենտրոնական Ամերիկայում՝ Տիտիկակա լճի ավազանում, ապրում է մի ժողովուրդ՝ այմարա, որը լեզվական կապ ունի հայերի հետ: Նա գործածում է բազմաթիվ բառեր, որ հայերենի փոխառություններ են: Այս բացահայտման հեղինակը բանասիրական գիտությունների թեկնածու Մերի Մարգայանն է: Նա ռուսական բանասիրության մասնագետ է, թարգմանություններ է արել ռադիոֆիզիկայի, ճարտարապետության ոլորտներում, հայերեն է թարգմանել ակադեմիկոս Պարիս Շեքունու «Հայերը եւ հնագույն Հայաստանը» գիրքը: 2011 թ. նրա թարգմանությամբ տպագրվեց Անաստասիա Յվետսեայի «Ռոզակյան գանգախարություն վարպետը. սաք հանձարի մասին» գիրքը՝ հայագրի երաժիշտ Կոնստանտին Մարաջեւի մասին, որը մեկ օկ-

տավայում լսում էր 1701 հնչյուն այն դեպքում, երբ սովորական մարդն ի վիճակի է լսել ընդամենը 23-ը: Մերի Մարգայանի հետ գրույցը այմարա ժողովրդին անչլով ուշագրավ բացահայտումների մասին է:

– Միշտ մտածում էի, թե ի՞նչ է նշանակում

«Մասուն» բառը, ինչու՞ Աճառյանի կամ մեկ այլ բառարանում դրա ստուգաբանությունը չկա, – իր գրույցն այսպես սկսեց իմ գրուցակիցը: – Մենք ունենք Մասուն երկրի անուն, սարերի անուն եւ «անասան» բառը, ուրիշ ոչինչ: Որոշ գրքերից իմացա այմարա հին ժողովրդի մասին, որը, ըստ ուսումնասիրողների, աշխարհի ամենահին լեզուներից մեկն ունի, իր մշակույթով ծաղկել է 15 հազար տարի առաջ, եւ ունեցել լեզուներ: Լեզուներ, որը կրկնվում է մի քանի ժողովուրդների մոտ: Պատմում են, որ ծովով իրենց մոտ եկան սպիտակամորթ, գանգրաիներ, շիկահեր, կապտաչա մարդիկ, որոնք համարվել են իրենց աստվածները, որովհետեւ գալով այստեղ՝ իրենց սովորեցրել

«Եվրատեսիլ-2015» երգի մրցույթում

Հայաստանն այս տարի նորովի կներկայանա «Եվրատեսիլ-2015» երգի մրցույթում: Հավատարիմ մնալով մրցույթի այս տարվա նշանաբանին, ոգեշնչվելով Հայոց ցեղասպանության 100-ամյա տարելիցի խորհրդանիշ անմոռուկի գաղափարով, ինչպես նաև առաջնորդվելով բազմաթիվ սկիզբնախայերի ցանկությամբ, ովքեր միշտ եղել են եվրատեսիլյան մեր պատվիրակների կողքին, Հանրային հեռուստաընկերության ստեղծագործական խումբը որոշել է մրցույթին ներկայացնել նոր ձևաչափ:

Որոշվել է այս տարի համախմբել 1915 թ-ին աշխարհի 5 մայրցամաքներում (Եվրոպա, Ասիա, Ամերիկա, Աֆրիկա, Ավստրալիա) սփռված հայ ժողովրդի նոր սերնդին:

Իմրում ծագումով հայ 5 երգիչներ են, ովքեր գուցակցվում են անմոռուկի 5 թերթիկների հետ, իսկ Հայաստանից կմիանա նա մեկ մասնակից, ով կհամախմբի թերթիկները: Հատուկ մրցույթի համար ձևավորվելիք խումբը կկրի «Genealogy» անվանումը 6 արտիստ, 6 ձևակատագիր, 1 պատմություն:

Երգի վերնագիրն է «Don't deny» («Մի՛ ժխտիր»):

Եվրոպան ներկայացնող Եսայի Ալթունյանը ֆրանսիացի երգիչ-երգահան է: Երգել է «Pop Idol» խմբում, ապա որպես մենակատար իր իսկ գրած երգերով մասնակցել է բազմաթիվ հեռուստաշոունների, համագործակցել մատենարտ Միշել Լեգրանի հետ: Այժմ Եսային գործունեություն է ծավալում նաև ԱՄՆ-ում: Ինչ վերաբերում է Հայոց թեմային, ապա երգիչը, կարելի է ասել, մեծացել է Եղեռնի մասին պատմությունների ներքո: Նրա պայր՝ ջարդերից մազապուրծ եղած Նշանը, անգամ գիրք է գրել՝ նկարագրելով 1915-ին իր տեսած արհավիրքը: Ուստի պատահական չէ, որ վերջերս՝ ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի առիթով Եսային նկարահանվեց «Je n'oublie pas» («Չեմ մոռանա») երգի տեսահոլովակը:

ԱՄՆ-ի ներկայացուցիչ Թամար Կապրելյանը ծնվել է Արիզոնա նահանգի Մոթոպել թաղաքում հայ-իրեա-բրիտանական ընտա-

նիքում: Ներկայումս բնակվում և ստեղծագործում է Նյու Յորքում: Նա իր կարիերան սկսել է 2008-ին՝ հաղթելով հայտնի «One Republic» խմբի կազմակերպած մրցույթում: 2010-ին թողարկել է իր հեղինակային երգերի ալբոմը՝ ստեղծագործելով փոփ ռոք ոճում: Եղեռնի մասին լսել է Արևմտյան Հայաստանի Խարբերո թաղաքում ծնված մորական պապիկից, ում ազգանունն էլ այժմ կրում է:

Աֆրիկան ներկայացնող Վահե Թիլբյանը ապրում և ստեղծագործում է Եթովպիայի մայրաքաղաք Ադիս Աբեբայում: Նրա երաժշտությունը դժվար է մեկ բառով բնորոշել: ստեղծագործում է մի շարք ոճերում՝ ռոք, r&b, տեխնո և տարբեր ազգերի երաժշտություն... Առաջադրվել է մի քանի հեղինակավոր երաժշտական մրցանակների, 2012-ին թողարկել է «Mixology» ալբոմը, որը նրան մեծ հաջողություն բերեց միջազգային երգասպարեզում:

Ասիայի ներկայացուցիչ Սթեֆանի Թոփայանը (հայրը ամերիկահայ է, մայրը՝ ճապոնուհի) ծնվել է Լոս Անջելեսում, սակայն երգչուհու կարիերան սկսել է Ճապոնիայում՝ 13 տարեկանում: Համագործակցելով հայտնի ճապոնացի պրոդյուսեր Ջո

333

220 Հեռավոր այմարները խոսում են մեր մայրենիով

են ձուլագործության գաղտնիքները, նաև ճարտարապետական գաղտնիքներ, սովորեցրել են միակնությունը: Այդ ժամանակներում ձուլագործությունն առաջին հերթին Հայաստանում է եղել: Շուտերեքն գրություններում նաև հիշատակվում է անուն՝ Բանանեշ: Դժվար չէ կրահել, որ դա Հովհաննեսն է: Կարելի է ենթադրել, եթե՝ չպնդել, որ եկվորները հայեր են եղել: Նույն լեզվերում կա իրենց «Վիրակոչա» անունը, եթե շատ համարձակ լինենք, ապա կարող ենք ստուգաբանել որպես «ի վերուստ կոչված»: Գոյություն ունի Կալասասայա հրապարակ, որտեղ կանգնեցված է Վիրակոչայի բարձր արձանը՝ շուրջը քարեր: «Կալասասայա» բառը այմարերենից թարգմանվում է «կանգուն քարեր»: «Կալ»՝ հայերեն քարն է: «Բար» հայերեն արմատը մտել է աշխարհի բոլոր ժողովուրդների լեզուների մեջ: Ես հիշեցնեմ, որ «Մասունցի Դավիթ» էպոսում Մանասարի եւ Բաղդասարի կառուցած քաղաքն անվանակոչած ծերուկը բացականչեց՝ «սա հո սասունն է», այսինքն՝ պինդ, ամրակուր: «Կալասասայա» եւ «Մասուն» նույն նշանակությունն ունեն՝ անսասան, պինդ: Ես որոշեցի ուսումնասիրել այդ լեզուն, հասկանալ, թե մեր Մասունն ու Կալասասայան ինչպես համընկան: Գտանք 600 բառանոց այմարա-անգլերեն բառարան: Վեց ամիս ինքս ինձ թե տալով ու համոզելով, ինքս ինձ չհավատալով ուսումնասիրեցի: Իմ առաջ բացվեց մի զարմանահրաշ աշխարհ: 57 բառ՝ մոտ 10 տոկոսը, հայարմատ էին: Գիտության դոկտորներն ասացին, որ նույնիսկ երեք բառի նույնարմատ լինելը առիթ է մտահոգվելու այն մասին, որ կա լեզվական փոխառություն:

– Է՛լ որ բառերում համընկումներ կան:

– Օրինակ՝ «փիսի» նշանակում է կատու,

«փորակա»՝ փոր, «արմջանա»՝ մոռանալ, «կիտա»՝ ձկնկիթ, «ջուրա»՝ ջուր: 2004 թ. հռոչված պատրաստեցի եւ տարա ԳԱԱ «Լրաբերին»: Մեծ ոգևորությամբ ընդունեցին, եւ դրեցին հերթի: Երկու տարի մնաց հերթում, հետո էլ գլխավոր խմբագիրը կանչեց, թե՛ չենք տպելու, հոդվածը խիստ հայամետական է: Ասի՛ թուրքամետական և պիտի լիներ, որ տպագրեիք: Հոդվածը տպագրվեց այլ հանդեսներում:

– Իսկ այդ «ենթադրյալ» հայերը ծուլվել են տեղացիների՞ն, վերջիններիս սերունդները կենսաբանորեն նման չե՞ն հայերին:

– 2009 թ. Նիկարագուայից էլեկտրոնային փոստով նամակ եկավ: Այդ երկրի կենսաբանական գիտությունների դոկտոր, ազգությամբ ֆինն Սեպտիուսանենը գրում էր, որ հիացած է իմ հոդվածով, մի տասնհինգ միջազգային կոնֆերանսներում զեկուցել է այն: Հոդվածը հաստատել էր նրանց կենսաբանական տեսությունն այն մասին, որ որոշ հին ժողովուրդներ կարող են ունենալ ընդհանուր գեներ: Այմարների մեջ նրանք հայկական գեներ են գտել: Ես չեմ կարող դա ոչ պնդել, ոչ հաստատել, քանի-որ կենսաբան չեմ, կպնդեմ միայն լեզվական նմանությունը: Եվ այդ գիտնականը խնդրեց շարունակել հոդվածը: Ուղարկեց նոր՝ արդեն 3 հազար բառանոց բառարան, այմարա-իսպաներեն, եւ բնականաբար նոր բառեր ավելացան իմ հոդվածում:

– Հիմա ուսումնասիրությունը շարունակու՞մ եք:

– Արդեն հաստատվել են լեզվական նմանությունները: Ես ուրախ եմ, որ դա հայամետական աշխատանք է, ու երեւի այդ պատճառով էլ շատերի դուրը չի գալիս:

– Պարիս Հերոնու հայագիտական աշխատությունը, որ թարգմանել եք, երեւի նույնպես շատերի դուրը չէր գալիս:

– Նա աշխատությունը գրել է անգլերենով, որպեսզի աշխարհը կարդա, որ նախաքրիստոնեական Հայաստանն ունեցել է շատ բարձր մշակույթ, գիր, եւ որ սխալ է, թե Մաշտոցի ակնաչին Աստված փափսաց, ու նա էլ տաները շարեց, ու մենք ունեցանք գանձեր՝ շարականներ, որ աղոթքներ են, ու հանկարծ «ժլեց» Խորենացին, որն առաջին ժամանակագիրն է աշխարհում... Աղբյուրն հնարավոր չէ:

– Ինչու՞ է կեղծվում այդ հարցը:

– Մյն է՛լ մեր եկեղեցու կողմից: Որ հավատացյալները հանկարծ չկասկածեն, որ Քրիստոսը... Ոչ ոք ոչինչ չի կասկածի: Քրիստոսն էլ դեմ կլիներ ամեն տեսակ կեղծիքի: Ինչպե՞ս մենք կարող էինք միանգամից «խմանալ զբան հանձարոյ» եւ հանձարներ տալ աշխարհին: Մարդկության պատմությունն ընթանում է դանդաղ, եվոլյուցիոն ճանապարհով: Նույնն էլ՝ լեզվի զարգացումը: Հայոց լեզուն ունի 11 հազար բուն արմատ, որից 4 հազարը լրիվ, իսկ 5,5 հազարը մտիկ իդենտիկ են ասանկրիտի՝ հին հնդկերեն մեռած լեզվի հետ: Այսինքն նույնն են: Հայ հին գրաբարը եւ ասանկրիտը ունեն միարմատ չորս հազար բառ: Հնդկաստանում ասում են, որ ասանկրիտը հայերեն գրաբարի փոքր քույրն է: Հնդկական «Ռամայան» էպոսը ստեղծված է եղել ոչ թե Հնդկաստանում, այլ իրենց բուն հայրենիքում, եւ այդ էպոսում կա կարոտ, ցավով ու սիրով հիշում են իրենց հին երկիրը, որն ուներ «կապոյտ, ձյունապատ, բարձրաբերձ սարեր»: Ուղղակի կրկնում եմ շատ ուսումնասիրողների, որոնք պնդում են, թե քանի-որ Հայաստանը հանդիսանում է քաղաքակրթության օրրանը, հնդիկներն այստեղից են գնացել արեւելք:

Գագիկ ԱՐԱՆՅԱՆ

Յրանուշ ԶԱԿՈՒՅԱՆ. ԶԱՅՐԵՆԻՔԸ ՍԻՐՈՒՄ ԵՄ, ՈՐՈՎՅԵՏԵՎ ԱՅՆ ՔՈՆՆ Է, ԲԻՔԼԻԱԿԱՆ Է, ԶԱՎԵՐԺ Է...

ՀՀ սփյուռքի նախարար Յրանուշ ԶԱԿՈՒՅԱՆԻ հարցազրույցը «Ավանգարդում» Ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի առիթով

Այս տխուր տարելիցը յուրատիպ ազդակ կարող է դառնալ (ու պետք է դառնա) աշխարհին ևս մեկ անգամ զգոնության կոչելու: Դարավոր վեր ցավը պատմության դատին հանձնելով շարունակելու ենք ամեն ամ խնկարկել անմեղ զոհերի հիշատակը, որի առջև պարտք ունենք արդար հատուցման պահանջատիրություն:

Արյունառուշտ մեր հարևանը անվրեպ գործեց տեղահանալով ու ցեղասպանելով Երկիր մոլորակում իր գոյությունը դարձրելով հաստատած, իր արարումով հռչակված մի ժողովրդի: Սակայն սխալվեց իր հաշվարկներում: Նախճիրից մագապուրծ հայերը «Անտունի» երգեցին, մորմոքացին «Քեյն լառ», բայց նաև «Ով մոռանա» երգվեցին: Այդ երդումն էլ ժառանգականության մոգությանը սերնդետերուղ փոխանցվեց: Այն օրերի կույր ու խուլ աշխարհի աչք ու ականջն էլ բացվեց: Մանավանդ անպատիժ մագաճ կամ լռելյայն համաձայնության արժանացած ցեղասպանությունը կրկնվեց հրեական Հոլոքոստի տեսքով: Ու էլի կրկնվելու է անպատեհիության դեպքում, զի չարիքը մեծանալու և կրկնելու «գեշ» հատկություն ունի:

Հայոց եղենագործության հաջորդ 100 տարիները կարող է ու պետք է դառնա հատուցման հարյուրամյակ: Դրա «հիմարկենք» այսօր է կատարվում՝ արդեն պետականություն կերտող ժողովրդի հայրենիքում: Եվ դրանում իր սկստիվ մասնակցությունն է ունենալու ՀՀ սփյուռքի նախարարությունը:

– Ցեղասպանությունը, Հայ դատը, մեր պահանջատիրությունը այն հենքն են, որի շուրջ միակամ են բոլոր հայերը՝ Հայաստանում և ի սփյուռս աշխարհի: Հայրենիքի հետ նրանց կապող օղակ է Սփյուռքի նախարարությունը, որի գործունեությունն այսօր սերտորեն աղերսվում է Հայոց Եղենի թեմաներին: Ի՞նչ ակնկալիքներ կարող է ունենալ մեր ժողովուրդը՝ պատմական դարձող 2015-ից.

– Ցեղասպանության 100-րդ տարելիցը նախևառաջ քաղաքական մեծ նշանակություն ունի: Հայ ժողովուրդը, ինչպես նաև միջազգային առաջադեմ հանրությունը պահանջում են, որ աշխարհի պետությունները, այդ թվում՝ Թուրքիան, ճանաչեն հայոց ցեղասպանությունը: Ճանաչելով ցեղասպանությունը նշանակում է, որ այդ երկիրը հարգում է մարդու իրավունքները, հարգում է ՄԱԿ-ի կողմից ընդունված կոնվենցիաները և միջազգային պայմանագրերը, և իր քաղաքական որոշումը ընդունելով, դատապարտելով Ցեղասպանությունն կոչվող ոճիրը նպատակ ունի, որպեսզի այլևս երբեք և որևէ երկրում չկրկնվի նման հրեշագործություն: Մա է ճանաչման հիմնական նպատակը, որին մենք նախանձախնայիք և հետևողական ենք, քանի որ որպես ազգ, ժողովուրդ այդպիսի ենք ցեղասպանության բոլոր սարսափները, կրել ենք այդ անչափելի հանցագործության հետևանքները: Հետևաբար ուրիշ ո՛վ, եթե ոչ Ցեղասպանությունից վերապրած ժողովուրդը պետք է պայքարի նմանատիպ հանցագործությունն աշխարհի որևէ անկյունում այլևս չկրկնվելու համար: Պատահական է, որ թե քաղաքական աշխարհը, թե

իրավաբաններն ու պատմաբանները, թե հետազոտողներն ու հոգեբանները շեշտում են, որ եթե ժամանակին ճանաչվեր և դատապարտվեր Հայոց ցեղասպանությունը, ապա հրեական Հոլոքոստ լինել չէր կարող: Մա, կարծում եմ՝ գլխավոր ուղերձն է մարդկությանը: Այս ուղերձը տեղ է գտել նաև վերջերս Ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի միջոցառումները համակարգող պետական հանձնաժողովի կողմից ընդունված և Ցեղասպանության զոհերի հուշահամալիրում Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից հրապարակված Ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի համահայկական հռչակագրում, որն արտահայտում է ոչ թե սոսկ Հայաստանի Հանրապետության կամ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ղեկավարության, այլ համայն հայության առանցքային կառույցների և կազմակերպությունների ներկայացուցիչների միահամուռ տեսակետները: Մենք բոլորին ապացուցեցինք, որ չկա անհամաձայնություն Հայաստանի և Սփյուռքի միջև, չկա հակասություն համազգային խնդիրներում, որ ընդունված փաստաթուղթը համազգային, համահայկական փաստաթուղթ է: Այն դառնալու է ուղենիշ և երկու հայկական պետությունների, և հայկական բոլոր կազմակերպությունների, և համայն հայության համար:

Կարևոր ակնկալիք է նաև հայ ժողովրդի համար Թուրքիայում քաղաքացիական հասարակության ձևավորումը: Այսօր Թուրքիայում տեղի են ունենում գործընթացներ, որոնք խոսում են այդ պետության մեջ եղած կարծրատիպերի վերացման մասին: Մենք սկանսատեսն ենք այն ամենի, որ Թուրքիայում որոշակի ջրջանակների կողմից խոսվում է Ցեղասպանության մասին: Կարևոր առաջընթաց է այն, որ «Կանաչների» կուսակցությունը ընդունեց Հայոց ցեղասպանության փաստը, որ Օջալանը հայտնի նամակով խոսեց նաև Ցեղասպանության մասին: Մենք պետք է հավուր պատշաճի գնահատենք այն քուրդ պատգամավորին, ով քաղաքական ինքավստություն ունեցավ Թուրքիա Մեծ ժողովում ներկայացնել Ցեղասպանության ճանաչման մասին նախագիծը: Եթե դիտարկելու լինենք, թե այս ամենի հետևում ինչպիսի գործընթացներ են թաքնված, ապա ակնհայտ է, որ Թուրքիայում արդեն կա մտավորականների, քաղաքական գործիչների մի շերտ, ովքեր առերեսվել և ընդունում են իրենց իսկական, ոչ թե հորինված պատմությունը, ովքեր շարու-

նակում են պայքարել Թուրքիայում արդարության հաստատման համար: Չեմ կարող չհիշատակել այն հանգամանքը, որ Թուրքիայում ստեղծվել է մի իրավիճակ, երբ ազգային փոքրամասնությունները, որոնք դարձրեց ավելի լռելյայն համաձայնել են, թե իրենք բոլորը թուրք են, այսօր բացահայտորեն հայտարարում են իրենց ազգային արմատների, իրենց ոչ թուրք լինելու մասին, և ինքնության վերականգնման ճանապարհին ավելի շատ իսլամացած հայեր բացահայտում են իրենց հայկական արմատները: Այս իրողությանը կարելի է տալ գնահատական. Թուրքիայում ինքնության ճգնաժամ է: Իսլամացած հայերի հիմնախնդիրները և քաղաքական, և բարոյահոգեբանական ուսուցանալիքությունների նյութ են: ՀՀ սփյուռքի նախարարությունը գիտնականների հետ զբաղվում է այս խնդիրներով, իրականացնում է որոշակի ծրագրեր, ընդառաջ գնում այն հայերին, ովքեր ցանկություն ունեն վերադառնալ իրենց ինքնությանը, իրենց արմատներին, ուզում են սովորել մայրենի լեզուն: Արդեն իսկ ազգայնորեն կան, որ պատմական Տիգրանակերտում հայկական դպրոցներ են հիմնվելու: Մա ամենակարևոր իրողություններից են: Հարյուրավոր, եթե ոչ հազարավոր մարդիկ ցանկություն են հայտնել հայերեն սովորել: Մեր կողմից իրականացվել են կրթական, մշակութային, համայնքային, երիտասարդական և այլ բնույթի ձեռնարկներ, որոնք իրենց մեջ հայրենասիրական հզոր լիցք են պարունակում: Հայաստանում այսօր վերապատրաստվում են երկու երիտասարդ՝ Արևմտյան Հայաստանում հայերեն ուսուցանելու համար:

– Նշանավոր շատ մարդիկ, պետական այրեր և բարի կամք են դրսևորում՝ բարոյապետացվելով, հավանություն տալով ծրագրերին:

– Չեմ կարող շնորհակալ չլինել բոլոր այն հայտնի դեմքերին՝ քաղաքական-կրթական-մշակութային գործիչներին, ովքեր այսօր միավորվում են Ցեղասպանության դեմ շարժման մեջ: Չեմ կարող չասել շնորհակալություն այն մարդկանց, ովքեր «Ոչ ցեղասպանություն» ֆորումին պետք է մասնակցեն: Ինչպես էրախտապարտ չլինել Ֆրանսիայի նախագահին, ով առանց վարանելու հայտարարեց Մարիլի 24-ին Հայաստանում իր ստույգ ներկայության մասին և, նույնիսկ գտնելու է հնարավորություն՝ Փարիզում մասնակցելու համայնքային միջոցառումներին: Կամ Ուրուգվայի նախագահը, ում պաշտոնավարման ժամկետը թեև լրանում է, բայց պարտապես է իր բարձր հեղինակությունը և բոլոր հնարավորությունները ներդնել Ցեղասպանության 100-րդ տարելիցը հավուր պատշաճի իր երկրում հիշատակելու համար:

– Այն, ինչն արդարացիորեն Դուք գնահատում եք (մարդիկ իրավունք են ստացել իրենց ազգությունը չթաքցնել, անկաշկանդ խոսել հայերի կողորածի մասին և այլն)՝ հրաշալի է: Բայց

240

արդյո՞ք այդ ամենը ևս ի նպաստ Թուրքիայի հեղինակության չէ. որպեսզի մի ամբողջ ազգ տեղահանած ու յաջադաշտի մատնած ոճրագործը ճերմակ օձիքով ներկայանա աշխարհին՝ շարունակելով հերքել իր հանցանքը:

– Յավով եմ նշում, որ մի տարի առաջ Թուրքիայի բարձր ղեկավարությունը փորձում էր «ցավակցել» իր ժողովրդին սպարիլի 24-ի առթիվ, իսկ այս տարի այդ օրը փորձում է տոնի վերածել, հրավիրել տարբեր երկրների ղեկավարների: Կարծում եմ Հայաստանի՝ Նախագահի պատասխանն սամակը Թուրքիայի նախագահին լուրջ ուղերձ էր պարունակում նաև այլ երկրների ղեկավարների համար: Ընդունել Թուրքիայի նախագահի հրավերը նշանակում է տնտեսական, երկկողմանի շահերը վեր դասել համամարդկային արժեքներից, մարդկային իրավունքներից: Այս հրավերները ընդունելը կամ մերժելը կբացահայտեն աշխարհի իրական դեմքը: Յավով, Թուրքիան 100 տարի անց էլ չի փոխել իր քաղաքականությունը: Իմ վերը նշածը վերաբերում է ոչ թե թուրք հասարակությանը, այլ՝ իշխանությանը: Ինչքան հասունանա թուրքական հասարակությունը և կարողանա ընդվզել իր պետության վարած քաղաքականության դեմ, այնքան ավելի վատան կարող ենք ասել, որ մեր ջանքերն ի՞նչու չեն անցել: Եվ հետո, երբ ասում ենք, որ խնդիրը վերաբերում է Օսմանյան կայսրության և երիտթուրքերի իշխանությանը, ապա այսօրվա թուրքական իշխանությունը կանգ պետք է առնի և չշարունակի նրանց տարրի գործերը, քանզի կեղծելով, ժխտելով դատում են հանցակից այդ մեծ ողբերգությանը: Ուզում ենք ասել մի դարձիք հանցակից, քանի որ իրավահաջորդ լինելով և ձեր վրա վերցնելով անցյալի բեռը, դուք նմանվում եք նրանց:

– Ալինայտ Է, որ Թուրքիան ևս պակաս ջանարդյունք էր ի նախապատրաստվել իր ևսահրագործության տարեկիցին: Արել և անում է ամեն ինչ՝ մեր պահանջատիրության, պատմական իրողությունների «ձայնը» խլացնելու:

– Կարծում եմ Հայկական հարցը մեծ վնաս է պատճառում Թուրքիային, որովհետև տարեկան ևս միլիարդավոր դոլարներ է ծախսում պատմությունը կեղծելու, ապատեղեկատվություն տարածելու, լոբբիստական կառույցներ վարձելու, գանգվածային լրատվամիջոցներում իր օգտին հռոպվածներ տպագրելու համար: Այդ ինչպե՞ս է պատահում, որ նրանք հայկական գերեզմանոցը կամ հայության համայնքային կալվածքներ են վերադարձնում և կեղծ բարեպաշտ ձևաւում: Եթե չէին հափշտակել, ապա ինչն են հետ տալիս: Եթե ցեղասպանություն չէր եղել, ապա այդ դեպքում դրանք ինչու են իրենց սեփականությունը դարձել: Իրեն քաղաքական մեծ գործիչ համարող Էրդողանը պետք է հաշվի առնի, որ սա 1915 թվականը չէ, երբ կարելի էր գլխատել մտավորականներին, ազգի ոչնչացման ծրագիր մշակել: Այսօր մեր ժողովուրդը 21-րդ դար է հասել կիրթ, գրագետ, զարգացած, 10 միլիոն դարձած, աշխարհի 100 և ավելի երկրներում հիմնավորված և պահանջատեր. նա չի լռելու:

Եվ որպեսզի Թուրքիան չշարունակի սևացնել իր անունը, հեղինակությունը, իր հետագան ճիշտ կանխ կանգ առնի, օրինակ վերցնի Գերմանիայից, ճանաչի Յեղասպանությունը և վերջ դնի թշնամությանը, դադարեցնի պատմության կեղծա-

բարությունը: Պետք է Թուրքիան իր մեջ ուժ գտնի և ձեռքագատվի այն ամենից, ինչ արվել է մեկ դար առաջ:

– Մեր պահանջատիրության շրջանակներում արդյո՞ք ներառվում են տարածքային խնդիրներ: Արդյո՞ք ժամանակը չէ, որ նույն հետևողականությամբ աշխարհի տրամաբանության մեջ տեղավորենք Արևմտյան Հայաստան արտահայտությունը:

– 2011 թ. Սփյուռքի նախարարությունը հայ իրավաբանների համահայկական համաժողովը հրավիրել է ստեղծեց միջազգային ասպարեզում շատ հայտնի մասնագետների խումբ 22 սահմանադրական դատարանի նախագահ Գագիկ Հարությունյանի գլխավորությամբ: Նպատակը իրավական թղթածրար ստեղծելն է: Մենք այն կարծիքին ենք, որ այսօր հրապարակի վրա կա 3 կարևորագույն խնդիր: Առաջինը ժամանակների իրավունքների վերականգնում. մարդկային, անհատական իրավունքներ: Ապա համայնքային իրավունքների վերականգնում. խոսքը մեր բոլոր համայնքների մասին է իրենց կալվածքներով, ունեցվածքով, եկեղեցիներով և այլն, հրապարակի վրա է այս ուղղությամբ Ամենայն շայնց կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի և Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Արամ Ա-ի հայտնի հայտարարությունը: Եվ հարցերի 3-րդ խումբը համազգային խնդիրն է: Համազգային խնդիրները իրավական հարթության վրա ուսումնասիրելով ի նչ արդյունքի կհանգենք: Դրա համար մասնագետներ են աշխատում: Ես այն կարծիքին եմ, որ պետք չէ ավելորդ հայտարարություններ անել, որովհետև յուրաքանչյուրն այլ կերպ է պատկերացնում այդ պահանջատիրությունը: Այդ իսկ պատճառով պետք է խնդիրը թողնել միջազգային իրավունքի մասնագետներին: Ուրախ եմ, որ այս ուղղությամբ իրավական փաստաթղթերը և անառակելի հիմքերը ավելանում են: Ապրիլի 22-23-ին մենք «Ոչ ցեղասպանությանը» ֆորումի շրջանակներում գումարելու ենք իրավաբանների միջազգային հաջորդ համաժողովը: Այդ համաժողովում շարունակելու ենք քննարկել ունեցվածքի, գույքի և ֆասցած հիմնախնդիրները: Եվ երբ իրավական թղթածրարը վերջնական տեսքով պատրաստ կլինի, քաղաքական լուրջ քննարկումներ կձեռնարկվեն:

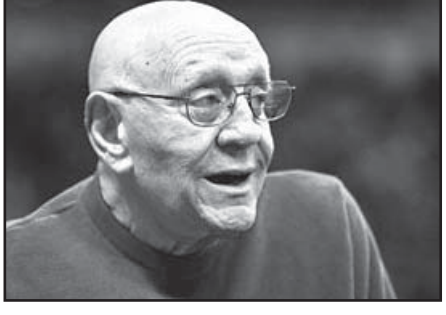
– Սևուշու՝ փոխհատուցման խնդիրը նույնպես չի կարող անտեսվել:

– Մինչև մենք Թուրքիայի քաղաքական օրակարգ չհասցնենք Յեղասպանության ճանաչման խնդիրը, փոխհատուցման մասին խոսելն անժամանակ է: Որոշ դեպքերում մենք պետք է հետևենք զարգացումներին և հետևողականորեն ազդենք այդ զարգացումների վրա արագացնելով դրանք, առաջ տանելով ճշմարտությունը: Համոզված եմ, որ հաջողելու ենք, որովհետև մեր պահանջն արդար է հենված միջազգային իրավունքի վրա: Բազմաթիվ երկրներ արդեն ճանաչել են շայնց Յեղասպանությունը այդ կերպ իրենց համախոհությունն արտահայտելով: Դրա արդյունքում Թուրքիան հասկանում է, որ ինքը մենակ խաղալ չի կարող: Եվ եթե ֆասցյալ հզոր տերությունները ճանաչեն, դա իրական ճնշում կլինի, և Թուրքիան այլևս անելիք չի ունենա:

– Ի՞նչ եք կարծում, օրավոր պառակտվող մեր ժողովրդի համախմբման ազդակ կդառնա՞՞ ողբերգչույն այս տարին:

– Ես այն կարծիքին եմ, որ յուրաքանչյուր հայ, մասնավորապես այս պատասխանատու հանգրվանում, պետք է վեր կանգնի բոլոր տեսակի հակամարտություններից, պառակտումներից, խժժություններից, խմբային ու անձնական անբիցիաներից և գիտակցի, որ կա համահայկական ցավ, համազգային դատ, որին պետք է հետամուտ լինենք ազգովի: Մինչև այսօր ցանկացած իրական թե՛ շինծու ձեռնարկ, որը մեր քաղաքական կացության, սահմանների անհանգստությանն է բերում՝ անընդունելի է: Թուրքիայի նվիրական ցանկությունն է սեպ խրել մեր միասնության թիկունքին, անդունդ առաջացնել Հայաստանի և Սփյուռքի միջև «Բաժանիր, որ տիրես» սկզբունքով: Հայրտությանը, ուրախությամբ հայտնում եմ, որ դա Թուրքիային չի հաջողվի: Մենք պետք է որ պատմությունից դատեր քաղենք, ժամանակն է միավորվելու, Հայաստանը հզորացնելու, Արցախն անվտանգ, մեր սահմաններն անաղի դարձնելու: Պիտի կտրենք որոշ կարծատիպեր: Հայրենիքը չեն սիրում այն պատճառով, որ այն չեն է (ինչպես մորը չեն սիրում, որ նա հարուստ է). հայրենիքը սիրում են, որովհետև այն քոնն է, բիրիական է, հավերժ է...

ՍԱՐԱՑԵԼ Է ԲԱՍԿԵՏՈՒԿ ՐԱՅԱԶԳԻ ՐԱՅՏՆԻ ՍԱՐԶԻՉ ԶԵՐԻ ԹԱՐԻԱԼՅԱԼԸ

«Ես սիրում եմ հայկական ամեն ինչ: Պաշտում եմ մեր ազգային կենդանությունը: Ես մեծացել եմ հայկական խոհանոցով: Նախկինում ամեն օր կարող էի խաղողի տերևով տուրմա ուտել: Իսկ գառի մսից խորովածը ուղղակի հրաշք է: Բայց հիմա բժիշկներն ինձ արգելում են ճարպոտ ուտելիքներ ուտել:»

Զերի ԹԱՐԻԱԼՅԱԼ

84 տարեկան հասակում մահացել է բասկետբոլի հայտնի մարզիչ Զերի Թարիսյանը: Այս մասին Թվիթերի իր միկրոբլոգում հայտնել է Թարիսյանի որդին՝ Դենի Թարիսյանը:

Մարզչական կարիերան սկսել է Կալիֆորնիայի բասկետբոլային դպրոցում 1956 թվականին: 1959-1961 թվականներին Կալիֆորնիայի Լանքաստեր քաղաքում մարզել է Antelope Valley Joint Union High School թիմը, այնուհետև 1961-1966 թվականներին Ռիվերսայդի, իսկ 1966-1968 թվականներին Փասադենայի քոլեջների թիմերը: Հաջողությունները Թարիսյանին հայտնի դարձրին, և նա կնքեց իր առաջին պայմանագիրը բասկետբոլի առաջին լիգայի Shark թիմի հետ:

Լալա Մինասեան-Միսկարյան

Հայոց ճակատագիրը՝ տարաբնույթ հանգամանքների բերումով, մեր ազգակիցներին տարածել է ի սփյուռս ողջ աշխարհի: Սփյուռքում հայ մնալը չափազանց դժվարին գործ է, և իրավամբ դրա համար հերոսական ճիգեր են պահանջվում:

Մեր ազգակիցներից մեկն է Լալա Մինասյան-Միսկարյանը: Ծնվել է Լոռվա Արծիս գյուղում՝ ուսուցչի ընտանիքում: Գյուղի դպրոցն ավարտելուց հետո ուսումը շարունակել է Երևանի պետական համալսարանում: Ամուսնացել և տեղափոխվել է մշտական բնակության Սիրիայի Հալեպ քաղաք: Ապրելով հեռավոր Սիրիայում, նրա հաղթաթուղթը եղել է հայ բառ ու բանի արարչությունը և հայոց գիրն է մնացել ապավենը՝ օտար շրջապատում պահպանելու ազգային ինքնագիտակցությունը: Նա մի քանի գրքի հեղինակ է: Նրա հոդվածները տպագրվել են բազմաթիվ հանդեսներում: Նա ականատեսն է ու պատմիչը այն ահավոր իրադարձությունների, որ տեղի են ունենում մեր օրերում Սիրիայում:

Հայ ժողովրդի համար ժամանակի մեծ խնդիր է Սիրիայի հայության այդ բեկորներին փրկելը, նրանց հայրենիքի հետ կապելն ու ներգրավելը՝ հայրենասիրության նվիրական գործում:

Այս տեսակետից Լալա Միսկարյանի հոդվածները միաժամանակ և ուսուցողական են և դաստիարակչական՝ ունենալով մեծ նշանակություն Սիրիա-Հայաստան-Սփյուռք փոխհարաբերությունում: Ինքն իսկ կանխորոշելով իր տեղը սիրիահայ մշակութային կյանքում, նա կարողանում է պահպանել իր Հայի տեսակի ինտելեկտը, չզավաճանելով իր Ցեղի հոգուն:

Կարեն ՄՂՄՅԱՆ

ՏՈԿԱ՛, ՍՈՒՐԻԱ...

Դուն՝ առաջին մարդուն խանձարուր եղած ստեղծարար հող, Դուն՝ մարդկութեան լոյսի հնագույն ակունք, Հազարամեայ ճանապարհիդ փորձութիւններն իմաստնացած ազնուազարմ Տիկին:

Տոկա՛, թեև գիշակեր ազռաներ կը թռչին հնագոյն փառքեր անթեղած անապատներուդ ու նոր խոստումով ծաղկող բարեբեր դաշտերուդ վրայէն,

Թեև անարառու յելուզակները, հրեշտակներու դիմակներ հազուած՝ իրենց ծարաւը քու արիւնովդ կը յագեցնեն,

Թեև խաղաղութեան ու բարիքի խորհրդանիշ՝ մայրացած ձիթաստաններդ ոսկի ձիթախլի տեղ որդիներուդ արիւնը կը հոսի,

Թեև «եղբայրներդ» Կայէնի փառքը գերադասեցին ու Յուդայի երեսուն արծաթը, քանզի յուդայածին էին,

Թեև բուերը կը վայեն ու կ'անհամբերեն մօտալուտ վախճանդ գուժել խուլ ու կոյր աշխարհին,

Թեև որդիներուդ շարքերուն մէջ երկպառակութեան գայթակղիչ հունտեր կը ցանուին,

Թեև տակաւին իմաստութեանդ կաթը չծծած՝ անոնցմէ ոմանք պատիր խոստումներով կուրցած՝ վայրագ հովերէ կը քշուին ու մայրական սիրտդ կ'արիւնեն:

Տոկա՛, Սուրիա, խորագետ Տիկին, Դուն գիտես, որ այս չարանենգ մորիկներն ալ պիտի անցնին ծովածուփ դաշտերուդ վրայէն ու պիտի երթան ծովէն անդին խեղդուելու իրենց իսկ չարութեան մէջ,

Դուն գիտես, որ խաւարի որդիները, խաչը իրենց պատուար շինած ու Փրկիչին գերեզմանը շահարկելով՝ յաճախ փորձած

են սեւով ծածկել արեւաշող դաշտերդ, բայց իրենք սուզած են իրենց խաւարին մէջ:

Դուն գիտես, թե եղէգները, թեև կը կորանան մորիկներուն առջեւ, սակայն հուսկ ապա կը կանգնին գեղուղէ՛լ՝ առաւել ամրացած ու տոկուն:

Դուն գիտես, թե թուխպերը որքան ալ որ կարկտահարեն, պիտի ելլէ՛ Արեւը ու նոր ծիլեր պիտի յորդին քու դաշտերուդ մէջ:

Տոկա՛, Սուրիա, Մա՛յր բարութեան, Շտկէ՛ որդեկորոյս մօր կորացող մէջքդ, քանզի ես եւս կեցած եմ ետիդ իբրեւ որդիական նեցուկ հաստատուն,

Դուն, որ բարիքներուդ դմները բացիր, երբ քեզի եկայ իբրեւ տափաստաններու գորշ գայլերէն բիւրախոց, հալածական ու բնաւեր հաւք,

Դուն, որ եղար հաստատուն հողը ոտքիս տակ, տուիր ինձի անաշակարկ ջերմութիւնը մայրական սիրտիդ ու ամրութիւնը եղբայրական բազուկիդ,

Դուն, որ քու արդար յարկիդ տակ լայնասրտօրէն հովանի եղար վտանգուած ինքնութիւնս պահպանելուն ու դարձար սիրելի՝ յափշտակուած սրբազան Հայրենիքիս հողին հանգոյն, Հիւանդ ու ժանտ այն ծեր գայլը, որ հայրենիքս յափշտակելով ամրացաւ, հիմա ալ ժանիքները բաց՝ զքեզ յօշոտողներու վոհմակին միացած՝ արիւնդ կը հեղէ, սակայն

Տոկա՛, սրբէ՛ արցունքդ ու ամրապնդուէ՛, գեղանի Սուրիա, Զանգի պիտի անճանայ ինչ որ ժամանակին է ու պիտի տեսէ՛ ինչ որ յաւերժին է: Պիտի շարունակեն լուրթ երկինքիդ տակ խաղաղ ցուլ ցորենի արտերդ ու յաւերժական բարութեամբ պիտի խական յղի ձիթաստաններդ...

250 ... ՀԱՅԱՉԳԻ ՀԱՅՏՆԻ ՍԱՐԶԻՉ ՁԵՐԻ ԹԱՐԽԱՆՅԱՆԸ

Մեկ տարվա ընթացքում Թարխանյանը նոր թիմ կառուցեց, որը մտավ առաջատարների առաջին եռյակ: 1977 թվականին Լոս Անջելես Լեյքերս ակումբի ղեկավարությունը Ջերիին պայմանագիր առաջարկեց, սակայն մարզիչը հրաժարվեց և շարունակեց մարզել նախկին թիմը:

1992 թվականին Թարխանյանն մուտք գործեց NBA՝ պայմանագիր կնքելով Ման Անտոնիո Սփրիտ թիմի հետ, որը 1995 և 1996 թվականներին դարձավ NBA չեմպիոն: 2002 թվականին 72 տարեկան հասակում Ջերին հեռացել է մեծ սպորտից:

Իր 34-ամյա մարզչական կարիերայի ընթացքում Ջերին հաղթել է 729 խաղում, որից 706-ը դիվիզիոնի մակարդակի: 2013 թվականին իր տեղն է զբաղեցրել ամերիկյան բասկետբոլի «Փառքի սրահ»-ում:

ՏՐՏՈՒՆԶ

Օրերս անպտուղ, տխուր, ծանձրալի, Ու գնում եմ ես ունայն տրտունջով Իմ սիրած մարդկանց, իմ լավ հույսերի Գերեզմանների շարքերի միջով: Թաղել եմ նրանց: Տխուր է ճամփան: Եվ իմ հայրենի աշխարհում օտար, Օտար ու մենակ անցկորի նման, Որ ջունք ընկեր, ոչ տեղ ու դարար: Օտար են շուրջը ու չեն հասկանում Ոմանք քո վիշտը, ոմանք քո լեզուն, Անտարբեր գալիք երջանկի օրին, Զգիտեն նրա կարոտը անքուն... Զնչի՞ն մարդուկներ, լըբրեն հանգիստ

Անսիրտ, փոքրոգի, գծուծ ու կոպիտ. Մեռնում ես, մարում նրանց հայացքից Եվ հոգու ճգսում, և՛ սրտի ժայիտ: Էլ ո՞ւմ առաջին սիրտդ բաց անես, Ո՞ւմ համար երգես սրտալի երգեր, Ո՞ր չքին սիրես, կանաչ կմիտես, Էլ ինչպե՞ս ապրես անտեր, անընկեր... Եվ օրերս այսպես տխուր, ծանձրալի, Ու գնում եմ ես ունայն տրտունջով Իմ սիրած մարդկանց, իմ լավ հույսերի Գերեզմանների շարքերի միջով:

Հովհաննես ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ

Մեր օրերում շատ են գրքերը, շատ են և գրողները: Բայց դժբախտաբար նրանցից շատերը գուրկ են և գեղարվեստական արժեքից, և մտքի զգացողությունից, և ...

Այս առումով Լիլիա Մաշինյան բանաստեղծուհին իսկական երևույթ է մեր արդի պոեզիայում: Մեր օրերում, մեր կողքին ապրող բանաստեղծուհի՝ ով իր պոեզիայով մտել է մեր գրականության մեջ, սիրով և ու դարձել է մեր հոգևոր աշխարհի մասնիկը:

Լուսավա ջընաղ բնաշխարհի (Շնող գյուղ) ծնունդ է Լիլիա Մաշինյանը: Եվ Լուսին դարձել է նրա ներշնչանքի աղբյուրը: Լիլիա Մաշինյանի պոեզիան ունի Լուսավա ծորերի խորությունը, Լուսավա սարերի վեհությունը, Լուսավա երկնքի մաքրությունը: Նրա պոեզիան խոհի ու զգացմունքի, զգացողության և հույզի, հոգու և

մտքի ներդաշնակություն է:

...Եվ միայն իրեն՝ բանաստեղծուհուն է հայտնի, թե ի՞նչ ցավ է կրծում իր սիրտը ամեն մի բանաստեղծություն երկնելիս, ի՞նչ վախով է նա այդ բանաստեղծությունները հանձնում ընթերցողի դատին...

Լիլիա Մաշինյանի բանաստեղծությունները գրավում են ընթերցողին իրենց պոետական հասունությամբ, ձևավորված աշխարհայացքով, ապրումների անկեղծությամբ: Նրա պոեզիան բաց խոստովանություն է, մի անսահման, չմարված կարոտ առ Հայրենիք և հայրենին, առ սերն ու մայրենին...

Կարեն ՄՂՂՅԱՆ

Չրաշքի խաբկանք

Քեզ ի՞նչ պատմեմ սահմաններից իմ հոգու, Երազներիս հայացքներից երկնաքեր, Տառապանքի քարտեզներում իմ ու քո Ինքս անգամ տեղս կարգին չգիտեմ, Քեզ ի՞նչ պատմեմ սահմաններից իմ հոգու... Որտեղ է եմ ես, ի՞նչ դասարկում, ի՞նչ հոծում... Ինչ նոր օր եմ մաքրագրում, ինչ՝ ջնջում, Երբ վրձնում եմ եկնաառաք թախիծներ, Երբ պոեզիաս արևներից եմ փնջում, Ու Մերը հենց գուցե սա էլ համարենք... Հին տարին էր երազի մեջ արթմանի... Մանսօրյա հրաշքների բարձի տակ Այս տարին էլ դասարկ մի տուփ կղնի, Չյուն կնատի լուսնի վրա շարունակ, Ու կարոտում նորից օրը կմթնի... Ու պոեզիան գուցե սա էլ համարենք, Երբ գիշերը թանաքագույն է դառնում, Ու բառեր են կաթում լուսնի աչքերից, Տառապանքով ձերմանկ թղթին համբանում... Ու Մերն էլ հենց տառապանքը անվանենք... Երբ խենթության դաշտից պոկված մի քամի Հավիում է մեզ անքնության մատներով, Եվ տխրության անմխիթար մի ժամի Մերը ծածուկ պոեզիային մատներով՝ Թողնում ենք, որ իր աշխարհները տանի... Չրաշքը հենց գուցե սա էլ համարենք...

ՁՍԵՆՈՎՅԻՆ ԷԼԵԳԻԱ

Արթնացա: Մաքու՛ր էր օրը, ու չկար ոչ տանջանք, ոչ թույն, Դյուրակյան հեքիաս էր փռել ցած իջնող սպիտակ մի ձյուն, Լոր սարքած շարոցի՝ նման ծառերից շիրա էր կաթում, Ամեն ինչ ձերմանկ էր պյուսօր, ու սակայն... ուր էիր դու... Եվ իջավ գիշերը հուշիկ, սպիտակ կ, շուշե՛, իւշա՛ն, Լույսերը չեմ անջատում, դեռ գուցե կգաս դու տուն, Կբերես ձյուններից խլած սպիտակ, իսկական շուշան, Որ ապրի գիշերս ցիրո ձյունապա ր գլխապտույտ...

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՈՒՊՍՈՂԻԱ

Չքնեցի այդ գիշեր: Վարագույրի ետևում Լուսնապույսի ծաղրանքը իմ աչքին էր հետևում: Գրում էի: Ու հատ-հատ տենդոտ-քնատ բառերում Մշուշվում էր հուշ առ հուշ ցնորքների իմ հեռուն: Դրսում ձմեռն էր ծաղկել, ցուրտն իմ ներսում էր մանում, Փայթիլներից ես այնպես նմա՛ն էի մանրանում... Խաբում էի ինքս ինձ, թե լուսնի պաղ աչքերում Այս ձյունամաղը նորից գարուններ է նկարում... Մինչ նույն ցավի խազգրով հերթական երգն էր գրվում, Չեղած տաքից խունացած՝ կորչում հոգնած թղթերում: Իմ քրքրված երազի ձերմանկ շորն էր Անճարում, Ոչ մի փրկող կարկատան՝ բառի դատարկ տաճարում... Ու ողջ գիշեր ես այսպես՝ փունջ ասեղով ինձ կարում, Քեզ թելահան Մեր էի նամակներում ծրարում...

ՀԱՅՐԵՆԻՔ՝ ԿԱՐՈՏԻ ՎԱՐԴ...

Հայրենիք, հար թերթվող գիրք, Մեանաչք կապույտի թարթ, Ճերմակ սար, ծովխոհուն միտք՝ Նոյալե վեհ ակնթարթ: Հեռու եմ... Լուրթ ջրերիդ Ակներն են իմ բիրբերում, Քո պանդուխտ որդուն ներքի, Գիրկ պահիր կարոտներում... Կապուտաչ, ձերմակահոն, Հայրենիք՝ հարավի վարդ, Քարեղեն իմ երգեհոն, Փիրուզակ իմ կրծքագարդ:

Հայաստանում

Ես էլ ո՞նց գնամ էս լեռներից, Կանաչ կարոտիս ինչպե՛ս գզվեմ, Ի՛նչ բառեր պոկեմ էս ջրերից, Էս տաք գույներով ի՛նչ երգ գրեմ... Հայրենք նորից թե՛ և առել Աղափսի դարձած թառե՛լ սրտիս, Ես կարոտաբաղձ հավք եմ դառել, Երնելի երգը առած կտցիս...

Ասացի, – Մե՛ր, Ասիք, – չկա՛մ, Ի՛նչն է՛ փում՝ Ես փսամ, Ասացի, – Մա՛հ, Ասիք, – կգամ, Հենց որ օրը Իմանամ, Ասացի, – Ցա՛վ, Ասիք, – Ես կամ Միրո, – Մահվան Արանքում... Ասացի, – Ե՛րգ... Ասիք, – Ես եմ Էդ ցավերը Անոքում...

Լիլիա ՄԱՇԻՆՅԱՆ

«ՇՆԵՐԸ»

Ես գիտեմ, թե ովքեր են տերերը, Ում ձեռքից են ուտում էս շները, Ես գիտեմ...

Ու թե՛ն միշտ էլ կուշտ են տերերը, Բայց սովից կատաղած են շները, Եվ հիմա...

Հենց էնպես չեն հաչում էս շները, Ուշացրել են մի քիչ նրանց կերը. Ուշացրել...

Կերակրեք, չէ՛ որ դուք եք տերերը, Որ հանկարծ մեզ չուտեն էս շները, Կերակրեք...

Վայելեք ձեր համեղ պատանները, Մնացրող ուտեն թող շները, Որ լռեն...

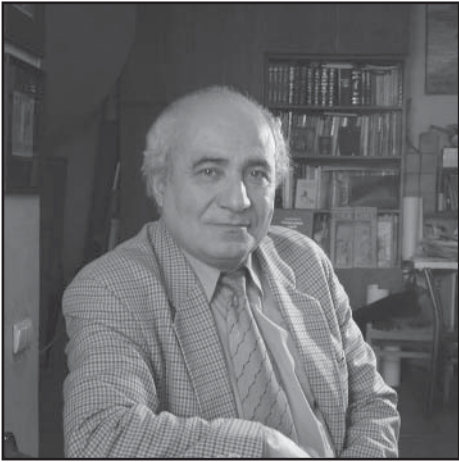
Թե չէ վախն այցելում է գիշերը, Երբ սովից կատաղած են շները, Զգուշացեք...

Փակեցեք շատ ամուր ձեր դռները, Փողոցում թող փսան պոետները, Եվ մարդիկ, Ում համար միևնույնն են տերերը, Եվ հատուկ կատաղացրած շները, Միևնույն...

Ռուբեն ՀԱԿՎԵՐԴՅԱՆ

ՄԵՐ ԵՐԿՐՈՒՄ ԽՈՍՔԸ ԿՈՐՑՐԵԼ Է ԻՐ ԱՐԺԵՔՆ ՈՒ ԳԻՆԸ

հարցազրույց Արգամ Այվազյանի հետ իր նոր և տպագիր աշխատությունների մասին

Ճարտարապետության և մշակույթի պատմաբան, արվեստաբան Արգամ Այվազյանը ծնվել է 1947 թ-ին Նախիջևանի Արինջ (այժմ Շահբուզի շրջանի Արինջ) գյուղում: Ամբողջ կյանքը զբաղվում է Նախիջևանի տարածքի պատմությունով, մշակույթով. նա իր կյանքի 50 տարին նվիրել է այդ երկրամասի բազմաթիվ հուշարձանների և սրբավայրերի ուսումնասիրությանը: Ավելի քան 200 աշխատության հեղինակ է (որոնցից 40-ը հրատարակված է առանձին գրքերով), իսկ 7-8-ը շուտով լույս կտեսնեն: Արգամ Այվազյանը նաև Նախիջևանի մասին ֆիլմի, կոնֆերանսների, քննարկումների, ցուցահանդեսների հեղինակ է: Նախիջևանի հուշարձանների պահպանման, ճանաչման, ուսումնասիրման իր արդյունավետ աշխատանքի համար Արգամ Այվազյանը պարգևատրվել է ՀՀ Ազգային գրադարանի «Հակոբ Մեղապարտ», ՀՀ վարչապետի մեդալներով: ՀՀ Նախագահի 2010 թ. մրցանակաբաշխության հումանիտար գիտությունների դափնեկիրն է:

Այս տարի հայագետ-նախիջևանագետ, ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ Արգամ Այվազյանը ևս երկու գիրք է հրատարակել, որոնք թեն փոքրածավալ են, բայց հեղինակի գնահատմամբ՝ կարևոր: Աշխատանքներից մեկը «Քրոսահիսայ հախճապակեգործության մի կարևոր հավաքածո»-ն նվիրված է Կոմիտասին:

Այս աշխատության մեջ քննարկվում է Քրոսահիսայի հախճապակեգործության արվեստը, նրա դրվագները և Հունաստանում Գալֆայանների մասնավոր հավաքածուում գտնվող նյութերը: Աշխատության մեջ հրատարակված են նաև 120 գունավոր լուսանկարներ:

Երկրորդ աշխատանքը՝ «Աժդանական կամ Վիշապասար» լեռանը նվիրված գրական էսսե է: Նախիջևանում գտնվող Վիշապասարի վրա 1989 թվականին հայտնաբերվել է Անդրկովկասում առայժմ ամենահին ուրարտական սեպագիրք, որը թվագրվում է Ք. ա. 820-ական թվականներով: Էսսեն համարված է լեռան և շրջակա բնակավայրերի հայկական հուշարձանների 100-ից ավելի լուսանկարներով: Այս առիթով կայացած հարցազրույցը գրքերի հեղինակ Արգամ Այվազյանի հետ սիրով ներկայացնում ենք մեր ընթերցողին:

– Տարիների հեռվից գնահատելով Ձեր անցած ճանապարհը, ինչպե՞ս կներկայացնեք այսօրը, որտեղից ուր եք հասել:

– Այդ ճանապարհը սկսվում է դեռևս իմ դպրոցական տարիներից՝ 1961 թվականից, երբ 6-7-րդ դասարանից թղթակցում էի Բաքվի հայերեն «Կոմունիստ» թերթին, Ադրբեջանի ռադիոյի հայկական ռադիոհաղորդումներին: Հետաքրքրություններս դպրոցական տարիներում ակնհայտորեն դեպի ժուռնալիստիկան էր: 1964 թ. դպրոցն ավարտելուց հետո, ինձանից անկախ, 1965 թվականից սկսեցի զբաղվել նախիջևանյան հարցերով: Տարիների ընթացքում այդ շրջանակն ընդլայնվեց և ընդգրկեց ողջ նախիջևանյան հայագիտական գրեթե բոլոր բնագավառները՝ պատմություն, արվեստ, մշակույթ, ճարտարապետություն, ազգագրություն, լեզվաբանություն, քանդակ և այլն: Անցած տասնամյակներում, անշուշտ, Ադրբեջանի և Նախիջևանի իշխանությունների կողմից ենթարկվել եմ նաև մի շարք պատժամիջոցների ու արգելքների: Մակայն, հավանաբար, Աստծո օգնությամբ, այդ ամենը ի դերևս է եղել ու հաղթահարվել:

Մի հանգամանք էլ նշեմ, որ անցած ճանապարհին ինձ՝ բազմաթիվ խոչընդոտների հաղթահարմամբ, հաջողվել է փաստագրել նախիջևանյան հայկական մեզ հասած գրեթե ողջ նյութական ժառանգությունը: Այդ ուղղությամբ հաջողվել է նաև հրատարակել 200-ից ավելի աշխատություններ, որոնցից 40-ը առանձին գրքերով: Կատարվածը, առանց վարանելու, հսկայական աշխատանք է, որը հայագիտությունն առհասարակ հարստացրել է բազմազարդ նորահայտ նյութերով: Եթե այս հարցի պատասխանն այսպիսի համառությամբ ավարտեմ, ապա պետք է նշեմ, որ, ըստ հայ և օտար գիտական, պետական, քաղաքական բազմաթիվ գործիչների բազմիցս նշած գնահատականների՝ իմ հրատարակությունների շնորհիվ հայագիտության մեջ սկզբնավորվել է նախիջևանագիտություն և այդ առումով Նախիջևանը, որի համար էլ այն այսօր որոշ բացառություններով, գիտության մեջ լավ հետազոտված տարածք է:

– Ինչի՞ վրա է բևեռացված մեր հասարակությունը, ի՞նչ որակ է ձևավորում արվեստը:

– Ուետք է ընդգծեմ որ, ցավոք, վերջին տասնամյակներում մեր հասարակության ուշադրությունը մեծամասամբ բևեռված է նյութապաշտությանը: Մնացածը՝ որպես ածանցյալ, ի ցավ սրտի, ծառայում է հենց այդ նյութապաշտությանը: Ազգայինը, պետականության ամրապնդման ազնվաբարոյությունն աստիճանաբար նահանջ են ապրում: Ինչ վերաբերվում է արվեստի ձևավորմանը և նրա առաջնակարգային դերին, ապա այն ևս ձևավորվում է երկրորդական և օտար հոսանքների ազդեցությամբ: Մենք դեռևս հեռու ենք մեր ազգային արվեստն ու մշակույթը հնարավորինս անաղարտությամբ ձևավորելու ժամանակակից իրականության մեջ: Տաղանդավոր

ու առաջնակարգային արվեստ անշուշտ կա, սակայն, իմ կարծիքով, դրանք դեռևս կամ անտեսված են կամ էլ այնքան բանի տեղ չեն դրվում:

Ցավոք, այսօրվա Հայաստանի Հանրապետությունում առկա է մի քանի Հայաստան հասկացություն: Դա օլիգարխական դասի Հայաստանն է, որտեղ մի քանի տարում կարելի է ոչ միայն ազահաբար հարստանալ, այլ գերհարստանալ: Երկրորդ Հայաստանն աղքատ դասի Հայաստանն է, որի ներկայացուցիչները մի կերպ՝ կիսատված կամ սոված մթնեցնում-լուսացնում են իրենց օրն ու գիշերը: Երրորդ Հայաստանն իրական հայրենասերների ու նվիրյալների Հայաստանն է, որի ներկայացուցիչներն անընդհատ պայքարում են երկրում արդարություն հաստատելու, արժանապատիվ պետության ամրապնդման համար: Չորրորդ Հայաստանն արտագաղթողների ու զբոսաշրջիկներ դարձած հայաստանաբնիկների Հայաստանն է: Եվ այս շարքը, ցավոք, կարելի է շարունակել:

– Ի՞նչն է Ձեզ առավել անհանգստացնում մեր երկրում:

– Շատ բան: Մակայն ամենանազվախար մտահոգությունս այն է, որ մեր երկրում իր արժեքն ու գինը կորցրել է խոսքը, օրենքների չգործելու հանգամանքները: Առավել ևս անհանգստացնող է հավատի կորուստը: Այնպես որ նշածներս ցանկացած մարդու և պետության համար հիմնասյուներ են, որոնք, ցավոք, մեր օրերում խարխվել են:

– Դուք էլ, շատ շնորհաշատ մտավորականների նման անցաք մուտք ու ցուրտ տարիների միջով, ի՞նչ կարծիքի եք այն ժամանակների ու ներկայիս գրականության մասին:

– Մեր ժողովուրդն, անշուշտ 1988-95թթ. շատ բանի դիմացավ և շատ ու շատ դժվարություններ հաղթահարեց: Կարծում եմ, որ այդ տարիներին ժողովուրդը շատ լավ գիտակցում էր մեզ բաժին ընկած ճակատագրական փորձությունները՝ երկրաշարժի, սոցիալիստական կացութաձևի փոփոխման ու Արցախի պարտադրված պատերազմի դժվարությունները: Այդ տարիներին ժողովուրդը բարձր գիտակցությամբ տոկաց և արժանապատվորեն դիմացավ ու դիմադրեց:

Իմ կարծիքով ինչպես այդ դժվարին տարիներին, այնպես էլ մեր օրերում հայ գրականությունը դեռևս չի տվել մեծածավալ՝ այն ժամանակների շունչն ու ոգին պատկերող ու վերհանող ստեղծագործություններ: Այդ ուղղությամբ վերջին տարիներին հրատարակված որոշ գրական ստեղծագործություններ, իմ կարծիքով, դեռևս չեն լրացնում այդ բացը:

– Արդյո՞ք գրքերը նոր էլ կբացեն մեր նորագույն պատմության մեջ՝ ծառայելով որպես ձեռնարկ պատմաբանների և հասարակության համար:

– Ըստ կարգի, այո: Գրքերը լինեն գրական

280

ստեղծագործություններ, թե գիտա-պատմական աշխատություններ, պետք է որ ժամանակի ընթացքում դառնան ուսումնագիտական ձեռնարկներ: Սակայն մեր իրականության մեջ այդ պրոցեսները շատ դանդաղ են զարգանում և գրականության ու գիտության նվաճումները կամ տեղ չեն գտնում կամ էլ շատ ուշացումներով են արժանանում պետական ու ազգային գնահատականների: Այսօր, ցավոք, մեր պետական ոչ ճիշտ քաղաքականության պատճառով հայ մարդը պարզապես կտրված է գիր ու գրականությունից, մամուլից: Անտեղյակ է նոր լույս տեսած գրքերից: Բավական է ընդգծել, որ այսօր Հայաստանում գրքերը լույս են տեսնում 300-500 տպաքանակներով, մամուլը՝ 1000-5000 օրինակներով: Ընդ որում՝ դրանք էլ գրեթե հիմնականում տարածվում են Երևանում: Բավական է փաստել այն հանգամանքը, որ վերջին 20 տարում Երևանում փակվեցին շուրջ 60 գրախանութներ: Այժմյան երևանյան գործող 10-12 գրախանութներն էլ իրենց տարածքներով ուղղակի գրքերի պահեստների տպավորություն են թողնում: Գյուղական վայրերում էլ փակվել են բազմաթիվ գրադարաններ: Մնացածներն էլ ավելի քան 20 տարի է ինչ չեն համարվում նոր լույս տեսած գրականությամբ: Սա, մեղմ ասած, պետական հանցագործություն է ապագայի և ապագա սերունդների հանդեպ:

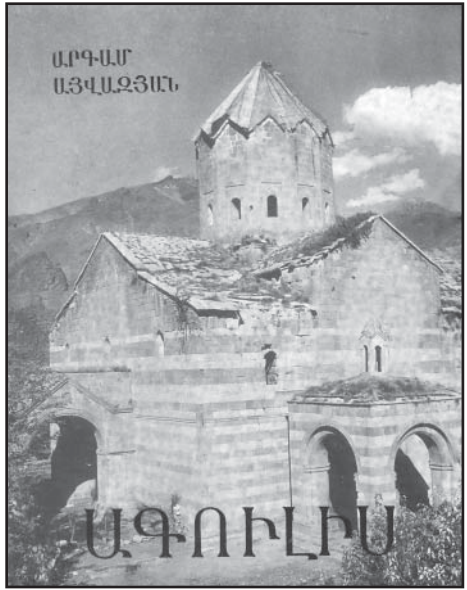
- Ինչպիսի՞ն էք տեսնում մեր երկրի ապագան:

- Ցավոք, այն այնքան էլ վարդազույն չեմ տեսնում: Այնպես որ, եթե իշխանությունները չիրագործեն ազգային և արմատական ծրագրեր, ապա առաջիկա տարիներին արտագաղթը ևս կշարունակվի ու երկրի բնակչության թիվը կնվազի մինչև 1,5 միլիոնի: Եվ երկիրը կիսազարգացած վիճակով հիմնականում կվերածվի սպասարկող, ծառայություններ մատուցող երկրի: Հայ մարդը, առավել ևս տաղանդավոր և հանձարեղ մարդը իր ունակությունները մեծամասամբ, ի ցավ սրտի, կշարունակի ներդնել այլ երկրներում:

- Ինչպե՞ս են ծնվում Ձեր գրքերը. խորքում են նաև ներկայացրե՞ք Զյոթափայի հախճապակու և Նախիջևանի Վիշապասարի գրքերը:

- Նկատենք, որ յուրաքանչյուր ստեղծագործող, գիտնական յուրովի է ստեղծագործում: Իմ աշխատությունները՝ լինի դա հոդված թե գիրք, ծնվում են մեկեն, որին նախորդում է իմ մեջ եփվելու-թրծվելու պրոցեսը: Եվ դրանց «ծնունդը» սովորաբար տևել է մեկ շաբաթից մինչև 3 կամ 4 ամիս: Այդպես են ստեղծվել իմ գրեթե բոլոր աշխատությունները: Այդպես ստեղծվեցին նաև 2014 թ. տպագրված իմ «Աժդահական կամ Վիշապասար» էսսեն, ու «Քյոթափայի հախճապակեգործության մի կարևոր հավաքածու» գրքերը: Այդ աշխատանքներից առաջինում ներկայացված է Նախիջևանի տարածքի գրեթե կենտրոնական մասում հիստորիաների վեր խոյացող գեղեցկատես Նախիջևանյան Մասիսը՝ Վիշապասարը, որի կողմին 1989 թ. հայտնաբերվեց Ք. ա. 820-ական թվականներով թվագրվող ուրարտական կարևոր սեպագիր: Էսսե-

ում ներկայացված են նաև այդ լեռան հետ կապված ավանդությունները և պատմական անցուղարձեղը, հիշյալ սեպագիրը, որն, իմիջիայլոց, Անդրկովկասում հայտնաբերված սեպագրերի թվում ամենանագունն է: Երկրորդ աշխատանքում, որը նվիրված է մեծն Կոմիտասին, ով արմատներով սերում է Նախիջևանի նշանավոր Ցոնա ավանից, քննարկված են առհասարակ Քյոթափայի հայոց հախճապակեգործության արվեստը, նրա ուսումնասիրության պատմությունը, ինչպես և Հունաստանում գտնվող Գալֆայանների հավաքածուի մաս կազմող Քյոթափայի հախճապակյա շուրջ 100-ի հասնող հավաքածուի իրերը: Երկու աշխատանքներում էլ գունավոր տպագրությամբ հրատարակվել են 100-120 լուսանկարներ:

- Կրնո՞ւյալովե՞ն արդյոք հետազայում ձեր փաստա-վավերագրական աշխատությունները:

- Դա, բնականաբար, կախված է ժամանակից, հնարավորություններից, ֆինանսների առկայությունից: Ցանկությունս, իհարկե շատ մեծ է: Թե ինչն ինչպիսի ընթացք կունենա, այժմ դժվարանում եմ ասել: Անցյալ տասնամյակներում, օրինակ, իմ հոդվածները վերածվեցին այնպիսի գրքերի, ինչպիսին են Ագուլիսին, Ջուղային նվիրված Նախիջևանի վիմագրական ժառանգության 6 հատորյակի 1-ին և 2-րդ հատորները, քանդակագործության, որմնակարչության, ազգագրության, հուշարձանների և այլ բնագավառներին նվիրված հատորյակները: Այնպես որ ապավինենք Աստծուն և հաջողությանը:

- 2015 թվականի ապրիլի 24-ին լրանում է Հայոց Ցեղասպանության 100-ամյա տարեիցը: Այս առիթով ձեր խոսքը հայ ժողովրդին:

- Չեմ կարծում եմ, որ 2015 թ. ինչ որ կարևոր հեղաշրջում է լինելու Հայոց Մեծ Եղեռնի ճանաչման գործում: Ակնկալիքներս այդ ուղղությամբ շատ քիչ են: Չեմ բացառում, որ այդ տարում ևս որոշ պետություններ կձանձանեն ցեղասպանությունը, սակայն Թուրքիան կմնա անդրդվելի: Այնպես որ մեզ թե՛ պետականորեն և թե՛ համազգային

ջանքեր են պետք այդ ուղղությամբ թե՛ 2015 թ. և թե՛ դրանից հետո հետևողական աշխատանքներ կատարելու համար:

- Ի՞նչ հորդորով կրիմեից մեր ժամանակի երիտասարդությանը:

- Ապագան միշտ էլ երիտասարդությանն է: Այնպես որ ապագայի համար պայքարողների ու մտահոգվողների շարքերում միշտ էլ պետք է երիտասարդները լինեն: Գցանկանայի, որ մեր երիտասարդությունը չեն նվազեցնեն ժամանակի քաղաքական գանազան հոսանքներին, կեղծ հայրենասիրության կոչերին ու խաբուսիկ շարժումներին, ինչին այսօր, ցավոք, հաճախ ակնատես ենք լինում: Այս երկրի թե՛ տերը և թե՛ նրա ապագայի կերտողը հենց երիտասարդությունն է: Այնպես որ այս իրավունքներից ու պարտականություններից երիտասարդությունը երբեք չպետք է հրաժարվի կամ էլ կրավորական դիրքորոշում ունենա: Ցանկությունս և մտահոգությունս նաև այն է, որ նոր՝ 2015 թ. և հետագա տարիներին մենք ազգովին գիտակցենք այն պարզ ճշմարտությունը, որ մեր երկրի ու ժողովրդի, պետականության զարգացման ճակատագիրը նախևառաջ մեր ձեռքերում է և ամեն ինչ պետք է անել այն արժանավայել ամրապնդելու համար: Հաջողությունների բարենաղթանքներս բոլորին...

Գարիկ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

**«ԼՔՎԱԾ
ԳՈՒՅՔԻ»
ՅՈՒՐԱՅՈՒՄ**

Հայտնի է, որ օսմանյան կառավարությունը հայերի ցեղասպանությունն իրականացնելու համար կազմակերպել էր հատուկ նշանակության ջոկատներ, որոնք հայտնի էին «Թեշքիլաթը մահուտե» («Հատուկ կազմակերպություն») անունով: Դրանք զբաղված էին ոչ միայն հայերի տեղահանության ու խաղաղ բնակչության բնաջնջման գործով, այլև նրանց շարժական ու անշարժ գույքի բռնագրավմամբ: Առաջին աշխարհամարտում Օսմանյան կայսրության պարտությունից հետո Թուրքիայում ստեղծվեցին 33 հանձնաժողովներ, որոնք լծվեցին «լքված գույքի» հաշվառման, գրանցման ու իրացման գործին: Այդ աշխատանքներն իրականացնում էին «Թեշքիլաթը մահուտե»-ի անդամներից բաղկացած հանձնաժողովները: 1922-ին Թուրքիայում ընդունվեց «Լքված գույքի մասին» առաջին օրենքը: Մինչև 1988 թ. թուրքական կառավարությունը հետևողականորեն իրականացրեց հայերի, հույների ու սառիներին անշարժ գույքի յուրացման քաղաքականություն:

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉՆԵՐԸ. ՄԱՍՈՆՆԵՐԻ, ՍԻՈՆԻՍՏՆԵՐԻ ԵՎ ԵՐԻՏԹՈՒՐՔԵՐԻ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱՊԵՐԸ

2008-ի ապրիլի 24-ին Երևանում էին «Գրանդ Օրինթ» («Մեծ Արևելք») մասոնական օթյակի Ֆրանսիայի կենտրոնակայանի բարձրաստիճան ներկայացուցիչներ, ինչպես նաև իրավաբանական հարցերով պատասխանատու, նախկինում «Մեծ Արևելք» ուխտի խորհրդական Գի Հակոբյանը: Նրանց հետ հարցազրույցից զարմանքով տեղեկացանք, որ մասոնները սիոնիզմի հետ որևէ կապ չունեն, և որ «Մեծ Արևելք» օթյակի անդամները քաղաքականությամբ չեն զբաղվում: Մի թե... Հայոց ցեղասպանությունն իրագործած բազմաթիվ երիտթուրքեր հենց նույն «Մեծ Արևելքի» անդամ էին:

Արևմտյան հայտնի հետազոտող, «Անգլիայի պատմություն» և բազմաթիվ այլ ուսումնասիրությունների հեղինակ Ջասպեր Ռիդլին իր «Ազատ որմնադիրները (ֆրիմասոնները). աշխարհի ամենահզոր գաղտնի կազմակերպության պատմություն» (Նյու Յորք, 2001) մեծածավալ աշխատության մեջ (էջ 216-218) հայտնում է Թալեաթի՝ Թուրքիայի «Մեծ Արևելք» օթյակի (երկրի գլխավոր օթյակի) Մեծ Վարպետը, այսինքն՝ ղեկավարը լինելու մասին, ինչը նշանակում է, որ նա 33-րդ աստիճանի մասոն է եղել: Թալեաթը նշված օթյակի Մեծ վարպետ է դարձել 1909 թ.: «Երիտթուրքերից շատերը մասոններ էին, բայց ոչ նրանց առաջադեմ հայացքները Թուրքիայի արդիականացման մասին, ոչ էլ մասոնական սկզբունքները չկանխեցին Հայաստանում ցեղասպանության ծրագրին նրանց աջակցությունը», – իր հիշյալ աշխատության մեջ գրել է Ջասպեր Ռիդլին:

Անդրադառնալով Թալեաթ բեյին, որը հետագայում ստացել է Մեծնեղ Թալեաթ փաշա անունը՝ նշենք, որ նա երկրի երիտթուրք գլխավոր ղեկավարներից է եղել, ունեցել է հրեական ու գնչուական ծագում: Հեռագրակապի՝ ամիսը 3 լիրա աշխատավարձով այս ծառայողը հետագայում դարձել է Օսմանյան կայսրության ներքին գործերի նախարար, 1917–1918 թթ.: Մեծ վեզիր (վարչապետ): Հայոց մեծ եղենի հիմնական ծրագրողներից և իրականացնողներից այս մեկը հայտնի է նաև որպես Մալմիսիկի «Վերթիսա» օթյակի անդամ («Դեռնմեց հրեաները, նրանց ծագումը և դերը հայկական ցեղասպանության մեջ», «Զարթոնք» օրաթերթ, 16.04.1986 թ., թիվ 155):

Ի դեպ, պատմությունից հայտնի է, որ երիտթուրքերի, այսինքն՝ Բթթի հաղ վե Թերաքքը («Միություն և առաջադիմություն») կուսակցության (հայտնի է նաև որպես կոմիտե) անդամների գործածած «Ազատություն, հավասարություն և եղբայրություն» բառերը նաև ֆրանսիական մասոնության նշանախոսքերն են, որոնք Ֆրանսիական Մեծ հեղափոխության հաղթանակից հետո վերածվել են Ֆրանսիայի Հանրապետության պաշտոնական նշանախոսքի: Դրանք այսօր էլ զարդարում են Ֆրանսիայի խորհրդանիշները:

Միյուրքահայ հայտնի հրապարակախոս, փաստաբան և հասարակական գործիչ Գասպար Տերտերյանն իր «Միոնիզմի և պանթուրքիզմի առնչությունները և անոնց սպառնալիքները Հայաստանի լինելու թեման» աշխատության (Բեյրութ, 1990 թ.) մեջ Հայոց ցեղասպանության ոճրագործների՝ երիտթուրքերի շարժման («Միություն և առաջադիմություն» կուսակցության) պարագլուխներ Էնվեր և Թալեաթ փաշաների, Ջավիդ բեյի և Ջեմալ փաշայի առնչությամբ նշել է, որ նրանցից առաջին երեքը հրեա-սիոնիստներ էին:

Մասնագետներին, մասամբ նաև լայն հանրությանը հայտնի է Մեծ Բրիտանիայի արտաքին գործերի նախարար սըր Չ. Հարդինգին:

Մտամբուլում Մեծ Բրիտանիայի դեսպան սըր Դ. Լոուրըրի ուղարկած 29.05.1910 թ. նամակ-զեկուցագիրը (Մեծ Բրիտանիայի Ֆորեյն օֆիսի դիվան, Լոուրըրի թղթեր, թիվ F.0.800/193 A փաստաթուղթն առաջին անգամ լույս է տեսել Լոնդոնում հրատարակվող «Միջինարևելյան ուսումնասիրություններ» (Journal of Middle Eastern Studies) ամսագրի 1971 թ. թիվ 1-ում՝ իբրև հավելված նույն համարում հրապարակված է. Կեդուրիեի «Երիտթուրքերը, մասոնները և հրեաները» հոդվածը): Դրանում

նշված է, որ սալոնիկյան (երիտթուրքական) շարժման աղբյուրը հրեաներն են: Մեծ Բրիտանիայի արտգործնախարարին ուղարկած իր նամակ-զեկուցագրում սըր Դ. Լոուրըրը Թալեաթին և Ջավիդ բեյին ներկայացրել է որպես «Բթթի հաղ վե Թերաքքը» կոմիտեի գաղտնի ուժերի պաշտոնական ներկայացուցիչներ և «Ֆրանկմասոնության գագաթնակետերը Թուրքիայում»:

Պատմությունից հայտնի է, որ Ջավիդ բեյը երիտթուրքերի պարագլուխներից էր, գործուն մասնակցություն է ունեցել Հայոց մեծ եղենի ծրագրմանը և իրականացմանը, իսկ հետագայում հատկապես ֆինանսապես աջակցել Մուստաֆա Քեմալի շարժմանը: «Այն բանից հետո, երբ Թալեաթ բեյը ներքին գործերի նախարար դարձավ մոտ մեկ տարի առաջ, պատասխանատու պաշտոնների սկսեցին նշանակվել միայն մասոններ կամ կոմիտեի հետ կապված մարդիկ, իսկ, ամենից հաճախ, այս երկու որակները իրենց մեջ համատեղող դեմքեր, – գրել է Մտամբուլում Մեծ Բրիտանիայի դեսպանը, – այսպիսով մասոնական կոմիտեի ցանցը տարածվեց ողջ կայսրությունով»:

Վերջ նշված և այլ փաստերի հիման վրա սըր Դ. Լոուրըրը եզրակացրել է, որ «Թուրքիայի քողածածկված կառավարությունը «Մեծ Արևելքն» է՝ Մեծ Վարպետ Թալեաթ բեյի գլխավորությամբ»: Իր նամակ-զեկուցագրում դեսպանն ուշագրավ տեղեկություններ է հաղորդել նաև Մաիդ Հալիմի մասին՝ նշելով, որ նա ֆինանսապես աջակցել է «Միություն և առաջադիմություն» կոմիտեին և անձամբ մասնակցել նրա աշխատանքներին: Ս. Հալիմը 1913-1916 թթ. եղել է Օսմանյան կայսրության Մեծ վեզիրը (վարչապետը), Մեծ եղենը ծրագրողներից էր: Սըր Դ. Լոուրըրը նշում է նաև, որ «Երիտթուրքերը կապ հաստատեցին միայն օսմանցի և արտասահմանցի հրեաների հետ: Նրանց օտարումը մյուս ժողովուրդներից ակնհայտ դարձավ», իսկ քիչ հետո հավելում է. «Երևում է, որ հրեան, իր տնտեսական բարձր գիտակցությամբ, թուրքին ծուղակը գցեց»:

Նույն փաստաթղթում դեսպանը հայտնում է նաև իրեն հասած այն տեղեկությունը, թե Մալմիսիկի կոմիտեի ազդեցիկ գործիչներից մեկը՝ դոկտոր Նազրմը, հրեական ծագում ունի: Համեմատելիս, անժխտելի փաստ է, որ դոկտոր Նազրմը Մեծ եղենի հիմնական ծրագրողներից և իրագործողներից մեկն է եղել, ղեկավարել է այդ ահավոր ոճրագործությունն իրագործելու կոչված «Թեշքիլաթը մախսուսե» («Հատուկ կազմավորումներ») կառույցը:

Սկստի ունենալով երիտթուրքերին՝ բրիտանացի դիվանագետը գրել է. «Մայրաքաղաքն ու խորհրդարանը նրանք իրենց ձեռքում պահում են ռազմական օրենքով: Հայերին հանգստացրին Ադանայի կոտորածով, հույներին ստիպեցին լռել ահաբեկչության միջոցով, բուլղարական քաղաքական կյանքին վերջ դրեցին՝ նրանց ծառայություններն ու ընկերությունները փակելով: Այդ բոլորն արվեց «անսանձ» քրիստոնյաների դեմ: Հիմա թուրքական բանակը հանգստացնում է ըմբոստ ալբանացի մահմեդականներին, և, ըստ երևույթին, նույնը սպասում է նաև

300

քրդերին ու արաբներին: Քանի որ թուրք տարրը չի փայլում իմացական և գործարար որակներով, բնագործ նրանց ստիպում է ցույց տալ իրենց գերակայությունը ռազմական ուժով: Սակայն այս ամենը կախված է եվրոպացի, հիմնականում հրեա ֆինանսավորողներից, որոնք նրանց հատկացնում են բանակը պահելու համար անհրաժեշտ գումարները, ինչը դեմ է տնտեսական զարգացման փաստացի իրադրությանը»:

«Միոնիստների հետ երիտթուրքերի հակահայկական համագործակցության մասին գրում է Թեհրանի համալսարանի պատմության պրոֆեսոր Իսմայիլ Ռահիմը, - իր «Երիտթուրքերը պատմության դատաստանի առաջ» երկհատորյակի առաջին գրքում, (Եր., 1982) անդրադառնալով երիտթուրքերի և սիոնիստների կապերին (էջ 228-249), տեղեկացրել է հայ ակնավոր պատմաբան և քաղաքագետ Ջոն Կիրակոսյանը: - Հայերի կոտորածի մեղավորներ ճանաչելով երիտթուրքերին և գերմանացիներին, թուրքական նացիոնալիզմն ու պանթուրքիզմը՝ պարսիկ պատմաբանն ընթերցողի ուշադրությունն է հրավիրում օսմանյան կայսրության ազդեցիկ հրեա դեմքերի բացասական դերի վրա: Նա հիշատակում է մի ֆրանսիացու «Le Dernier bal» («Վերջին բալը») գրքի 1-36 և 46-86 էջերը, որտեղ փաստեր և ապացույցներ են արձանագրված միջազգային սիոնիզմի հակահայկական գործողությունների մասին: Մասնավորապես հիշատակվում է 1914-ի հունիսի 23-ին Ստամբուլի Նուբի Օսման ակումբում կայացած Իթթիհատ կուսակցության ակտիվիստների և սիոնիստների համատեղ գաղտնի ժողովը: Նրան մասնակցել էր մոտ 700 մարդ, այդ թվում՝ Թալեթը, Բադրին, Սեդը, Ֆեքրին, Խիսալին և ուրիշներ: Հրեաներից աչքի ընկնող դեր էին խաղացել Սամուել Էֆենդին, Աբրահամ Էֆենդին և ուրիշները»:

Գաղտնի ժողովում, որին մասնակցել են նաև մի շարք պանիսլամիստներ, հայերին մեղադրել են ռուսասիրության մեջ, որոշել բոլյևոս հայտարարել ինչպես հայերին, այնպես էլ հույներին: Ի դեպ, ժողովում գլխավոր ձառախուսը Թալեթին է եղել: Եղենից վերապրածների ժառանգներս գիտենք, թե Մասանյանի գավակների այդ բոլյևոս ինչպես իրականացվեց և ինչ նշանակեց:

«Մի քանի տարի առաջ սալոնիկցի հրեա մասն էմանուել Կարասոն, որը հիմա Օսմանյան մեջլիսում քաղաքի պատգամավորն է, Մալոնիկում հիմնեց իտալական ֆրանկմասոնության հետ կապված «Մակեդոնիա Ռիզորտա» օթյակը, - նշված է դեսպանի հիշյալ գեկուցագրում: - Միանգամայն ակնհայտ էր, որ այս մարդը աշխատանք էր տանում երիտթուրքերի ռազմական ու քաղաքական գործիչներին մասոնությանը հաղորդակից դարձնելու համար, որպեսզի Թուրքիայի նոր ղեկավարության շրջանում տարածվի Արևելքի հրեական գաղտնի գործունեության ազդեցությունը»:

Այնքան մեծ է եղել հրեա մասոնների դերն ու ազդեցությունը երիտթուրքական «Իթթիհատ վե թերաքքը» կազմակերպու-

թյան ծննդի ու գործունեության մեջ, որ Կ. Պոլսի բրիտանական դեսպանության գլխավոր թարգման Շ. Ֆիցցմոնիսը նրան անվանել է «Միություն և առաջադիմություն» հրեական կոմիտե» (Ֆորեյն Օֆիսի դիվան, Լոուլթրի թղթեր, փաստաթուղթ թիվ F.O.800/193 B): Սըր Դ. Լոուլթրն իր հիշյալ նամակ-գեկուցագրում հավաստում է, որ «Միություն և առաջադիմություն» կազմակերպության ղեկավարներից շատերը ֆրանկմասոն են: Նշել է նաև, որ Էմանուել Կարասոն մեծ դեր է ունեցել, մասնավորապես՝ հասել է նրան, որ իր ձեռքն է անցկացրել այդ կազմակերպության Բալկանյան կոմիտեն: «Տեղացի և արտասահմանցի հրեաներն սկսեցին նոր վարչակարգին արդյունավետ օգնություն ցույց տալ, - նկատի ունենալով երիտթուրքերի հեղափոխությունից և սուլթան Աբդուլ Համիդ Բ-ի տապալումից հետո ձևավորված վարչակարգը՝ գրել է Ստամբուլում Մեծ Բրիտանիայի դեսպանը: - Դա շարունակվեց այնքան ժամանակ, քանի դեռ, ինչպես մի թուրք բացատրեց, ժողովուրդը չսկսեց խոսել, թե ամեն մի հրեայի կարելի է գաղտնի կոմիտեի լրտես համարել, և թե ամբողջ շարժումը ոչ այնքան թուրքական, որքան հրեական հեղափոխություն էր: Բտալիայի կառավարությունը որպես գլխավոր հյուպատոս Մալոնիկ ուղարկեց հրեա մասոն Պրիմո Լևիին, որը մինչ այդ արտաքին ներկայացուցչության փորձ չուներ: Ամերիկայի դեսպան նշանակվեց Օսկար Շտրաուսը, որը Ջեյկըր Շիֆֆի հետ ամերիկացի հրեաների վրա մեծ ներգործություն ունեցավ հրեաների Միջազգային արտագաղթի հարցում: Դա սիոնականության զարգացած հոսանքներից էր, որը հանդես էր գալիս «ուրիշ հայրենիք» ծրագրի դեմ: 1909 թ. վերջերին, դեսպանի տեղեկացմամբ, «Մալոնիկի պատգամավոր, հաջողակ և խելոք դեռնմե հրեա ու մասոն Ջավիդ բեյը ֆինանսների նախարար նշանակվեց»: Դեռնմե են կոչվում արտաքուստ, ձևակառույց կրոնափոխ եղած (իսլամացած) այն բոլոր հրեաները, որոնք պատկանում են հրեա «մարգարե» Սեպթայի կրոնական ուղղությանը (սեպթայիզմ): Երիտթուրքերի հեղափոխությունից հետո երկրում 2 տարի ժամկետով ռազմական դրություն է հայտարարվել: Սըր Դ. Լոուլթրի հավաստմամբ, «Ռազմական դատարանի շատ սպաներ ֆրանկմասոն էին»: Ցանկացած թերթի տպագրությունն արգելվելու և խմբագրին կամ սեփականատիրոջը ռազմական դատարան կանչելու իրավասություն ունեցող մամուլի գրասենյակի ղեկավարի պաշտոնում, դարձյալ ըստ նույն նամակ-գեկուցագրի, «առաջ քաշվեց նա մեկ դեռնմե հրեա մասոն Մալոնիկից»: Հիշյալ փաստաթղթում սըր Դ. Լոուլթրը տեղեկացրել է նաև. «Կիսապաշտոնական օսմանյան հեռագրային ծառայությունը, որն արտահայտում էր Կոմիտեի կարծիքը օսմանների ներքին և արտաքին գործերի վերաբերյալ, գործողության մեջ դրվեց բաղդադի մի հրեայի ղեկավարությամբ: Միևնույն ժամանակ, ոստիկանության հին նախարարության փոխարեն ստեղծվեց Հասարակական

անվանագության կազմակերպությունը՝ սալոնիկցի մի հրեայի ղեկավարությամբ, որը միաժամանակ հսկում էր թե ոստիկանությունը և թե ժանդարմերիային»: Առանձնապես կարևոր է Մեծ Բրիտանիայի դեսպանի հաղորդած այն տեղեկությունը նաև, որ բանակում «Իթթիհատ վե թերաքքը» կոմիտեի ազդեցությունը տարածելու համար սպաներին ընդունում էին մասոնության մեջ՝ նրանց «Ռենգե» օթյակի անդամ դարձնելով:

«Կոմիտեի՝ պատգամավորների և ծերակուտականների մեծամասնությունը մասոն է դարձել և ընդունվել «Մահմանադրություն» («Լա Կոնստիտուսիոն» կամ «Կանոնի Բասայի») օթյակի մեջ, - իր հիշյալ գեկուցագրում գրել է դեսպանը: - Նրանցից առաջիններից էին ներքին գործերի նախարար Թալեթ բեյը և ֆինանսների նախարար Ջավիդ բեյը: Ընդդիմության պատգամավորներից մի քանիսը, հատկապես արաբները, տեսնելով, որ մի կողմ են ժամու քաղաքական գաղտնիքներից և վարչական ղեկից, նույնպես սկսեցին միանալ օթյակներին կամ նորերը ստեղծել, ինչպես, օրինակ, «Օսմանյան եղբայրություն» («Ուխուվվետի օսմանիե») և «Ազատության բարեկամներ» («Մուհիբանի հյուրրիեթ»): Վերոհիշյալ օթյակներից նրպես լրացում՝ 1909 - 1910 թթ. ստեղծվեցին հետևյալ օթյակները. «Արևելքի հավատարմություն», «Անկեղծ բարեկամներ», «Միություն և առաջադիմություն», «Բիզանցիո Ռիզորտա», «Լա Վերիտե» (ֆրանսերեն՝ ճշմարտություն.- Ա. Ն.), «Լա Մատրի» (ֆրանսերեն՝ հայրենիք.- Ա. Ն.), «Լա Ռընեսանս» (ֆրանսերեն՝ վերածնունդ.- Ա. Ն.) և Եգիպտոսի ընդհատակյա քաղաքական հետաքննիչների համար բավական հայտնի «Լուսաբաբը», որը «Մակեդոնիա Ռիզորտայի» մի բաժին է: Այս ամբողջ մասոնական ցանցը, սալոնիկյանի և մակեդոնականի նման, հրեաների ձեռքում է, որոնք կա մ անմիջականորեն են ղեկավարում բոլոր օթյակները, կա մ ուղղորդում են դրանց գործունեությունը»:

Արթուր ԳՈՎԱՆԼԻՍԱՆ

Երիտ

Հունարենը մեղմ է, հռոմեական լեզուն՝ հզոր, հոնարենը՝ ահաբեկող, ասորերենը՝ աղերսական, պարսկերենը՝ պերճ, պաներենը՝ գեղեցկագաղթ, գոթերենը՝ հեզնական, եգիպտերենը՝ տափակախոս ու խավարածայն, հնդկերենը՝ ճովողական, հայերենը՝ քաղցր, որը միաժամանակ կարող է մյուս բոլոր լեզուների հատկություններն ամփոփել իր մեջ:

Երիտ

Հայոց լեզու, դու մեր անկողոպտելու գանձը եղար, մեր անընկճելի հայրենիքը: Մեր ժողովուրդը կորցրեց գահ և թագ, գորք և իշխանություն, ավեր եղան և ավար մեր բերդերն ու քաղաքները, ավար եղան մեր ինչքն ու գույքը, բայց դու մասցիր միայն կանգուն, մասցիր հաղթական: Ցնցոտի հագավ մեր ժողովուրդը, բայց դու ծիրանով ծածկեցիր նրա հոգին, թշնամին ջաղջախեց նրա սրունքը, դու թներ տվիր նրան՝ ժողովրդին:

Միքայել ՆԱԼԱՆ ԴՅԱՆ

24 апреля – День памяти жертв Геноцида в Армении

В 1915 году Османская Турция начала массовые уничтожения армян, которые продолжались несколько лет. Геноцид армян был организован турецкими правителями при поддержке императорской Германии и при попустительстве западных стран.

Исповедуя идеи регрессивного пантюркизма и панисламизма, турецкие власти стремились не только сохранить Османскую империю и насильно уничтожить или ассимилировать подданное население, но и создать всетуранскую империю, в которую бы вошли все мусульмане.

В 1894-1896 годах в Турции было организовано уничтожение более чем 300 тысяч армян. В 1909 году в Адане и его окрестностях было убито 30 тысяч армян.

24 апреля 1915 года была арестована первая группа армянской интеллигенции. Далее последовали многочисленные аресты. За короткий период число арестованных достигло около 800 человек, в числе которых были писатели, ученые, искусствоведы, педагоги, актеры, врачи, священники, общественные деятели, а также армянские депутаты турецкого меджлиса (парламента). Всех их погнали в Анатолию и зверски убили.

В результате Геноцида 1915 года было уничтожено около полутора миллионов армян, со своих земель было депортировано все армянское население Западной Армении.

24 апреля стал днем памяти невинных жертв и каждый год отмечается и в Армении, и в диаспоре.

В 1965 году на холме Цицернакаберд началось строительство мемориала памяти невинных жертв. Комплекс был закончен в 1967 году и стал священным местом армян.

44-метровая стела символизирует возрождение армянского народа. 12 плит, символизирующих собой 12 потерянных провинций, входящих в настоящее время в состав Турции, образуют конус, в центре которого на глубине полутора метров горит вечный огонь. Рядом со стелой находится стометровая стена с названиями городов и деревень, в которых происходила резня.

В 1995 году в другом конце парка был открыт Музей геноцида (архитекторы Калашян и Мкртчян), посвященный этим ужасным событиям. В музее представлены некоторые снимки, сделанные германскими фотоаппаратами (в том числе Армином Вегнером), а также их публикации. Недалеко от музея находится аллея, где иностранные государственные деятели сажают деревья в память о жертвах геноцида.

Каждый год 24 апреля, в День памяти жертв Геноцида армян, сотни тысяч людей поднимаются на холм к мемориальному комплексу и возлагают цветы (обычно гвоздики и тюльпаны) к вечному огню. Благодаря усилиям армянских диаспор по всему миру построено множество памятников жертвам Геноцида.

Одной из причин Геноцида армян в Османской империи стала сюрреалистическая ревность турок. Статья Huffington Post.

Влиятельное американское издание The Huffington Post обратилось к теме 100-й годовщины Геноцида армян в Османской империи 1915 г. В статье с красноречивым заголовком «100 лет одиночества. Геноцид армян и этнические чистки. 2015» представлены подробности преступления, имевшего место век назад, события, предшествовавшие этому факту, и последовавшее развитие.

«Минул почти век с трагического дня 24 апреля 1915 г., когда поздней ночью были арестованы представители армянской интеллигенции Османской империи и приговорены к смерти в концентрационных лагерях Алаша и Чанкара. Этому событию предшествовали продолжавшиеся порядка 20 лет этнические чистки и погромы армянского населения, включая убийство 300 тысяч армян по приказу султана Абдула Гаида в 1896 г. и погромы 30 тысяч армян в Адане 1909 г.», – пишет издание.

Автор статьи отмечает, что за последующее десятилетие на территории всего Армянского нагорья и других территориях Османской империи этническим союзникам подверглись 1,5 млн. армян, а также 1,5 млн. ассирийцев и греков. Подчеркивается, что это было «практически все христианское население империи».

«Христиан задерживали и запирали в церквях, заживо сжигали, бросали в пещеры, которые заливались ртутью, и просто сжигали в обычных газовых кабинках. Турки при содействии и по подстрекательству своего союзника в лице немецкого кайзера захватили имущество христиан, их банковские счета, насиловали и брали в рабство женщин и детей, тысячи были под угрозой смерти обращены в ислам. Большинство армянского населения было депортировано в концентрационные лагеря в Сирии, немногим удалось выжить при прохождении тысяч километров пути в пустыне», – говорится в статье.

Издание отмечает, что «в условиях продолжающейся уже век официальной политики отрицания Турции армяне остались в одиночестве и преисполнены горечью». Однако, пишет автор, исповедующие христианство армяне по всему миру сумели создать свои общины и процветали сперва в составе Советского Союза, а теперь и в независимой Армении.

«Одной из причин Геноцида армян стало смешанное на этнической и финансовой почве сюрреалистическое чувство ревности к этому народу. Например, армянская элита управляла производством хлеба и казенными средствами, направляемыми на разные отрасли промышленности империи. Кроме того, армяне были самой образованной прослойкой населения империи. Турки, потерявшие практически всю западную часть империи в войнах против независимости сербов и греков, воспользовались возможностью, которую им предоставила Первая мировая война, когда у Запада были иные проблемы, и предприняли широкомасштабный джихад против «неверных» и немусульманских меньшинств», – написало издание The Huffington Post.

Американское издание The New Yorker опубликовало статью о Геноциде армян и политике отрицания Турции

Авторитетное американское издание The New Yorker в последнем номере опубликовало обширный материал на тему Геноцида армян в Османской империи 1915 г. и официальной политике Турции по данному вопросу.

В статье Раффи Хачадуряна под красноречивым заголовком «Век молчания: спасаясь от Геноцида семья и пройденный ею долгий путь» на примере истории жизни деда автора, который родился в Диарбекире (Западная Армения, ныне территория Турции), рассказывается о Геноциде армян в Османской империи, насильственной исламизации армянского населения, туркизации фамилий.

«Диарбекир стал израненным многонациональным городом, в котором численность христианского населения существенно снизилась», – отметил автор статьи.

Он подчеркивает, что уже целый век Турция отрицает факт Геноцида армян и даже наказывает тех, кто смеет озвучивать эту тему. Однако, по словам автора статьи, в настоящее время многие диарбекирские курды начали осознать свою вину за участие в Геноциде и озвучивать эту тему.

Хачадурян говорит также о проблеме восстановления армянской церкви Сурб Киракос в Диарбекире и позиции городских властей.

«Хотя с момента осуществления Геноцида прошло столетие, многие подробности остаются неизвестными. Повсеместно применяемая государственная политика отрицания препятствует доступу к официальным архивам – как очевидным, так и скрытым образом», – говорится в статье.

Источник: Panorama

НАРОДУ АРМЕНИИ

Никто не ожидал беды,
Ничто не предвещало бури,
Кто-то над землёй меч поднял,
Древний народ огню предал.

Снова наступила весна,
Нет кузнеца, нет пахаря,
О мой Господь, что за пора?
Нет молодоженов у алтаря.

Земля пропитана кровью,
Душам убиенных покоя нет,
Неужто предали забвению
Через много горьких лет?

Скучают наши поля,
Ласка пахаря нужна.
Ты их сеял, расчищал,
Из камня хлеб выжинал.

В огне правду искал
Справедливости ради.
Подвиги совершал,
К тебе тянулись люди.

Мир покоряли все мечом
От Китайской стены,
Ты это делал дудуком,
Эхо достигало Гизы.

Ты, народ, труд любящий,
Носишь крест свой тяжёлый.
И раны твои не заживут,
Пока палача не настиг Божий суд!

**Самвел МАНАСЯН,
Джавакх, с. Дилиска.**

230 «Եվրատեսիլ-2015» երգի մրցույթում

Ռինոյի հեն՝ ձայնագրել է բազմաթիվ երգեր, «Japan records awards 2007» մրցանակաբաշխությունում ճանաչվել է «Տարվա հայտնություն»: Նույն տարում թողարկել է երկու ձայնասկավառակ: Նրա երգերը բազմիցս հնչել են անիմացիոն և գեղարվեստական ֆիլմերում: Այժմ ապրում է Տոկիոյում: Հայոց ցեղասպանության մասին շատ պատմություններ է լսել տատիկից՝ Գոհար Միքայելյան-Թոփայանից, ում նախնիները գաղթել են Լիբանան, ապա՝ ԱՄՆ:

Ավստրալիան կներկայացնի Աթենա Մանուկյանը, հունահայ արմատներով այս երգչուհին վերջերս հաստատվել է Միդլեյտոն, որտեղ թողարկել է իր վերջին տեսահոլովակը: 2008-ին մասնակցել է «Մանկական եվրատեսիլի» Հունաստանի նախընտրական փուլին, թեև հաղթող չի ճանաչվել: Այսօր 19-ամյա այս երգչուհու տեսահոլովակների «YouTube»-յան դիտումների քանակը միլիոնի է հասնում: Իր արմատների մասին էլ վերջին հարցազրույցներից մեկում ասել է. «Ցավոք, դեռ չեմ եղել Հայաստանում, սակայն հորս շնորհիվ ճանաչել ու սիրել եմ հայրենիքս: Նաև հայեցի դաստիարակություն եմ ստացել: Իսկ վերջում առաջիկա անելիքների մասին խոսելիս շեշտել է. «Մտադիր եմ ընդունել Հայաստանից ստացած հրավերը»...

Դե, իսկ հայաստանյան մասնակցին, որը, ըստ Հանրայինի խորհրդանշական սցենարի, պետք է համախմբի անմոռուկի թերթիկների հեն զուգակցվող վերոնշյալ հինգ երգիչներին, կարծում ենք, ներկայացնելու կարիք չկա: Ինձա Արշակյանին բոլորս ենք ճանաչում և սիրում՝ նրա հզոր ձայնի և կատարողական տաղանդի համար...

«Եվրատեսիլ». «Genealogy»-ի հրաշալի վեցնյակը

Առաջին անգամ Հայաստանը մասնակցել է «Եվրատեսիլին» 2006-ին *Without Your Love* երգով՝ Անդրեի կատարմամբ: Երգը դուրս եկավ եզրափակիչ, գրավելով 8-րդ տեղը, և դրանով իսկ ազդարարեց ՀՀ-ի հաջող մեկնարկը: 2012-ին մեր երկիրը չմասնակցեց *Բարվում* կայացած մրցույթին:

Հայաստանը 2013-ին մրցույթում ներկայացրեց *Dorians* խումբը, որը գրադեցրեց 18-րդ տեղը: «Lonely Planet» երգի հեղինակն էր Թոնի Այոմին *Black Sabbath*-ից:

2014-ի մասնակից Արամ MP3-ին գրադեցրեց 4-րդ տեղը 174 միավորով: «Եվրատեսիլ» երգի մրցույթը անց է կացվում ամեն տարի, 1956 թվականից սկսած:

Մրցույթին մասնակցում են Եվրոպական հեռարձակողների միության մեկական ներկայացուցիչ այն երկրներից, որոնք մասնակցության հայտ են ներկայացնում: Փառատոնն անցնում է ուղիղ եթերով: Յուրաքանչյուր երկրից կարող է մասնակցել մեկ ներկայացուցիչ, երգը չպետք է գերազանցի 3 րոպեն: Ելույթից հետո հաղթող երգը որոշվում է հեռուստադիտողի ու ժուրիի քվեարկության միջոցով:

«Եվրատեսիլ-2015» երգի միջազգային մրցույթը կանցկացվի Ավստրիայի մայրաքաղաք Վիեննայում մայիսի 19-23-ը: Մրցույթին մասնակցում է 40 երկիր:

Կարեն ՄՂՂՍՅԱԼ

Դու հին ես՝ այո, բայց ոչ հնացած,
 Դու քարի երկիր ու ոչ քարացած,
 Մեր խելառ կամքն է լեռներիդ տեսքով այդպես քարացել,
 Ալեհեր լեռդ այդ մեր վշտից է միջուկից ճեղքվել:
 Ջրերդ կարկաչ մեր արցունքներն են հատ-հատ գումարված,
 Երկինքդ կապույտ այդ մեր հավաստի անհունն է անտակ,
 Դաշտերդ կանաչ մեր երազների հորիզոններն են,
 Ձորերդ խորունկ բարությամբ լցված հոգուդ ճեղքերն են,
 Քո ծաղիկները քո հերոսների քարավաններն են,
 Երկաթ գրերդ մեր օջախների անխախտ սյուներն են...
 Դու հին ես՝ այո, բայց ոչ հնացած,
 Դու քարի երկիր, բայց ոչ քարացած,
 Մեր արևատես, մեր արևահամ,
 Մեր հանձարածին երկիր Նաիրյան:

Պետք չեն խոսքերն այսօր, անիմաստ են ու գուր,
 Քանզի սերս արդեն հոգեվարք է ապրում,
 Ապրած իմ օրերից՝ ես հոգնած ու տխուր,
 Ես քո խոստումներից էլ չեմ գերվում:
 Այսօրվանից սերս ես փոխում եմ կյանքի,
 Դու՛ ինձ ներիր, ներիր հազար անգամ,
 Ու՛ մ է երազը պետք առանց անրջանքի,
 Իմ անկունն եմ ուզում վերադառնալ:
 Ներիր, եթե ցավ եմ քեզ պատճառել,
 Մերք միշտ լինում է «ինչու»ներով,
 Ես մի վերջին անգամ ուզում եմ «Մեր» ասել,
 Քեզ մի վերջին անգամ, վերջին ներշնչումով:
 Պետք չեն խոսքերն այսօր, արցունքներդ սրբիր,
 Եվ թող լռությունը լինի միակ վկան,
 Ես քեզ համար թերի ճակատագիր,
 Մի կարճ երազ, խեղդված քո ապագան:

Ի՞նչ բախտ է սա,
 Խարխափելով անվերջ քայլել այս մութի մեջ,
 Չափսփելով ճանապարհը շարունակվող անվերջության:
 Ի՞նչ ապագա,
 Երբ ծախում ենք մեր ունեցած սրբությունը,
 Այն էլ ձրի և թվում ենք մենք մեզ բարձր ու անթերի:
 Բայց հավատա՛ ,
 Վհատվելու հնար՝ չկա: Այս օրերն էլ վերջ կունենան...
 ...Գիտե՛ս մեզ պես քանի մարդ է եկել-անցել
 Առեղծվածի այս մութ ճամփան:

Քո մագերին իր արծաթն է դրել ծերությունը,
 Ծովացել են ու ալիքվել հոգուդ կարոտները,
 Ափսոսանքի ծանրությունն է իջել սրտիդ վրա,
 Քո աչքերի գույգ կաթիլը՝ սառը ցողն է նրա:

Չեմ հասկացել ես քեզ հաճախ, երեխա եմ եղել,
 Չարմանում եմ, տարակուսում՝ ո՞նց ես ինձ դիմացել,
 Ես հաճախ խենթ, չարածձի, դու միշտ ներողամիտ,
 Հազար անգամ ներողություն, ներիր մեղավորիս:

Հիմա նստած՝ մեղանչումիս երգն եմ տխուր մանում,
 Փաթիլվում են իմ հուշերը, երազներս ձգվում,
 Հասկանում եմ թերևս ես միայն հիմա, հանկարծ,
 Որ իմ Եսը մեծացել է Քո մեծ սրտին հենված:

Դպրոցի ազգությունը կախված չէ աշակերտների և վարժապետների լոկ հայությունից. լեզուն է, որ միայն կարող է այդ վերնագիրը դնել դպրոցի ճակատին... Թող ուրե՛մն հայ մանուկը նախ և առաջ որպես հայի զավակ ուսանի յուր սեփական լեզուն և ապա օտարինը: Ազգի հոգին և ազգի սիրտը կարող են յուրյանց հատկությունը և որակությունը մաքուր պահել միայն կերպարանագործվելով ազգային լեզվի ազդեցության տակ. այս ճշմարտությունը ուրացողը ուրացող է ազգության:

Հայ լեզուն է այն սարսափելի ուժը, որի ընդդեմ տկար են նաև միլիոնավոր բարբարոսների սվինները: Լեզուն է ազգությանց դրոշակը, լեզուն է նոցա որալիսության և վիճակի հայտարարը:

Միջայել ՆԱԼԱՆԴՅԱԼ

«Горцарар»

Издается с июля 1999г.

Автор проекта и учредитель –
Ваграм БЕКЧЯН

Зам. гл. редактора -
Роза ГУЛЯН

Գլխ. խմբագրի տեղակալ՝
Ռոզա ՂՈՒԼՅԱԼ

ИЗДАТЕЛЬ

Издательский Дом

«ШАГАНЭ»

Лицензия серия ИД № 02313

Журнал зарегистрирован
в Министерстве Российской Федерации
по делам печати, телерадиовещания
и средств массовых коммуникаций
Регистрационный номер
ПИ № 77-5015

Авторские материалы
не рецензируются и не возвращаются.
Переписку с читателями редакция
не ведет. Мнение авторов может
не совпадать с мнением редакции.
Материалы со знаком **Ч** публикуются
на правах рекламы.
Редакция не несет ответственности
за содержание рекламных объявлений.

ПЕРИОДИЧНОСТЬ ВЫХОДА - ЕЖЕМЕСЯЧНО

Отпечатано

ОАО «Калужская типография стандартов» г. Калуга, ул. Московская 256.
Формат А3, объём 4,0 п.л.
Тираж 1 500 экз. Зак. № 274.

Территория распространения:
Российская Федерация, страны СНГ,
зарубежные страны.

В номере использованы материалы
«НОВЕ КОВЧЕ», **«АЗГ»**, **«АРАВОТ»**,
«ГА», **«ЕТЕР»**, **«ՎԱԿԱԿԱՆ ՋԱՄԱՆԱԿ»**,
«ՎՐԱՅՈՒՆԿ», **«ՎՕՅՆԻ»**, **«НОВОЕ ВРЕМЯ»**.

Цена свободная.

Адрес издательства и редакции:

**248001, г. Калуга,
ул. Суворова, 160.**

Тел.: (4842) 56-59-29, 59-17-73.

E-Mail: gortsarar@list.ru

факс (4842) 565-929,

www.gortsarar.ru

E-Mail: gortsarar@list.ru